

KAREL

ČAPEK

Bajky a

podpovídky

Karel Čapek

Bajky a podpovídky

BAJKY

Zločin a trest

Nelze to popírat: udělala nečistotu. Teď se krčí v nejtemnějším koutě se zvrhlým a urputným výrazem, zeleně svítí očima a potrhává ocasem; ví, co ji čeká. Rázem z ní spadlo vše, co z ní dělá vzdělanou a jemnou kočku; je to zlé a divoké zvíře džunglí, bestie plná strachu a nenávisti, jež tě sleduje žhoucímá očima jako věčného nepřítele. Syčí jako had, když se k ní blížíš; její zelené zorničky srší zuřivým odporem, hrůzou, záštím a zločinností: pff chch chch, nesahej na mne!

Nic plátno, macku, mezi námi lidmi se vina musí odpykat; je Zákon a Řád, že kočka, která se prohřešila, se přidrží na místě činu a na! na! na! tu máš, ty hanebnice! S ušima sklopenýma, zběsile se vzpouzejíc choulí se hříšnice pod tragickým přívalem trestu. Hotovo! a jako had, s břichem na zemi, peláší bídná kreatura z místa činu.

Ale než soudce vstane, sedí už uprostřed pokoje, spokojená a útlá kočka, jako by se nic nestalo, a horlivě si na zádech líže pocuchaný kožíšek. Ohlédne se na svého katana ještě trochu nejistě, ale očima už zlatýma: Koukej, já jsem hezká kočička; otevři mi, já chci jít do kuchyně.

Načež odchází, dávajíc si zřejmě záležet na tom, aby nespěchala.

Megalomanie

Bylo to psisko jako rukavice, s Žabíma očima a na tenkých nožičkách, jež titěrně zvedalo, jako by věčně zábly. Do jeho staré, pitomé hlavy se nevešlo nic jiného nežli jméno Pucinek a vědomí, že udělat loužičku je věc, která se tresce.

Jednou se za rachotu hromů protrhla nebesa, a těžký, hučící, crčící příval se vylil masivním proudem; v té chvíli se pískové nádvoří zámku změnilo v žluté jezero, jež se s jekem horské bystřiny řítilo do parku, vyrývajíc hluboké struhy.

V tu chvíli capalo psisko se schodů; a když uvidělo pod sebou to boží dopuštění zátopy, počalo se třást a nahrbilo hubený zadeček v pokoře kajícího a doznávajícího hříšníka:

“Pane, pane, potrestej mne: to já jsem udělal tu velikou loužičku.”

Věc cti

Byl poražen drtivou převahou; co platno, vlčák je těžší a silnější než takový chlupatý pinč; byla to jen hromada chlupů na zemi, do níž vlčák zatínal své hrozné tesáky.

Z té rvoucí se hromady jej vytáhla paní za obojek; nechal se vléci, ale ohlížel se po svém nepříteli: Ty zbabělce, ty sketo! Jen kdyby mne nedrželi!

Teď leží na koberci a líže si krvavé rány; a když na něj jeho paní pohlédne, zatřepe vítězně kouskem ocásku: “Ale ten dostal, co?”

Opuštěná

Tři noci přelo; a tři noci šedivý, pruhovaný kocour nepřišel, čekala přitištěna ke zdi, až jí tlapičky ozábly; ve dne pak, když myslela, že ji nikdo neslyší, žalovala temným a zlomeným altem. Chtěl-lis ji pohladit, zalezla nedůtklivě pod židli: Pardon, nemám dnes náladu.

Ale třetího dne po takové noci se ti sama vrhla do náručí náruživě se laskajíc: Hlad' mne, nos mne, chovej mne! ukaž ucho, ukaž bradu, ukaž krk! ještě! ještě! já nemám nikoho na světě ráda nežli tebe!

A přede, přede hlasitě a křečovitě, až se zalyká.

Kůň

V ulici zatřeskla hudba, zablyškaly rohy, a bum! a bum! buben se valí jako silný chlap, co razí cestu slavnému průvodu. Ano, je to nějaká slavnost; za vřeštící kapelou jede ozdobený vůz, na něm praporky a děvčata a křik, tramtará a činely, radujte se, lidi, jede celá fůra muziky; ale já jsem se, nevím proč, podíval na koně, který to všechno táhl, a velmi jsem se podivil. Nejspíš jsem čekal, že se ten kůň usmívá.

Neusmíval se, naopak; díval se tak vážně a důstojně, že to pohoršovalo. Vypadalo to, jako by dával najevo, že nesouhlasí s tou napěněnou švandou. Tvářil se zamyšleně, jako by táhl pohřební vůz místo hromady bláznů. Zdálo se, že o něčem přemítá.

“Já dělám vážnou a důležitou práci.”

/ 1925 /

FILEMON, ČILI O ZAHRADNICTVÍ

Kapusta

Měl jsem z ní radost; byla plná, trochu ojíňená a tak kudrnatá jako František Langer, když byl mladší; ale najednou se bůhvíodkud vzaly housenky běláška zelného, který, jak ukazuje jméno, by měl žrát zelí u Strašnic a nechat mou kapustu s pokojem; a sežraly všechno krom pěkně rozvětvených žeber.

Před touto pohromou jsem byl nakloněn opravit tabuli hodnot a považovat kapustu za královnu květin. Nuže, není to pravda; královnou květin je pořád ještě růže, zřejmě proto, že není k žrádlu.

Patrně i člověk musel být velmi nejedlý, aby se stal králem tvorstva.

Sukulenty

Nemyslete si, že jich mám sbírku; mám toho jen čtyři hrnečky a něco netřesku; ale přece mne tato vegetace uvádí v úžas.

Jeden kaktusek vypadá, jako by si to umínil pučet kousek syrového skopového masa; je to červené, trochu nafialovělé, tlusté a velmi podobné jakýmsi znetvořeným pracičkám; tento div přírody je, upřímně řečeno, poněkud ohavný.

Druhý kaktus si usmyslil přijmout podobu, jako by vyšel z fantasmie nějakého klempíře. Dělá to jistě naschvál; tváří se jako umělý výrobek.

Třetí, to jsou pěkné tučné fialové a zelené šavle se zřejmou vůlí k stylisaci; ale všechno je osypáno jakousi tropickou vyrážkou v podobě hustých bílých a plesnivých bradaviček. Zdá se, že to není nakažlivé.

Čtvrtý netvor se musí vidět růst. Nejdříve vylezou chlupy, z těch se udělá hvězdička, a pod hvězdičkou se ukáže zelená bambulka. Nakonec je z toho taková rohatá koule, hustě osázená pichlavými hvězdičkami. Nedovedu si představit, co z toho vznikne dál.

Ale nejpodivnější je obyčejný netřesk; nasázel jsem jej a dále jsem se o něj nestaral; ať ukáže, co umí. Nuže, umí něco zvláštního: kdekoli se mu zachce, v podpaždí, na zádech, na hlavě vyžene jakousi zelenou lupenitou hlavičku, ta se ulomí, skutálí se do hlíny, zapustí kořínek a roste jako blázen.

Co bych si počal, kdyby mně v podpaží nebo na prsou nebo vzadu na šíji začalo pučet dítě. Některé netřesky mají na sobě dvacet mladých; je to jako osutina plodnosti; je to rozpoutané mateřství.

Plevel

Učinil jsem objev: každá bylina má nejen jiný list a květ, nýbrž i jiný kořen. Vy, kdo se nepatláte v půdě, abyste vyplenili bejlí, nemáte ponětí o skrytém bohatství kořenů. Jsou

kořeny kypré, dužnaté, chorobně bledé; nebo tuhé, rozvětvené, bohaté jako čupřina; plazivé, dřevnaté, naběhlé, hlízovité, úporné i křehké, pevné jako ovčí struna, hluboké i mělce rozlezlé, tučné i hladově vychrtlé, růžové jako živé nervy i černé jako hniloba, kosmaté i lysé; říkám vám, pod zemí je to stejně bohaté jako nad zemí.

Hlína

Mluvil jsem o hlíně, a jeden zahradník se na mne urazil. Zahradní půda, řekl, to není žádná hlína; to je prst', humus, ušlechtilá a živá hmota, kdežto hlína je, víme, mrtvina, jíl a jalovina. Trochu jsem se zastyděl; zahradník má pravdu. Ale proč tedy Hospodin stvořil člověka z hlíny země a ne z prsti? Není psáno, že by Adami byl stvořen z humusu. Není řečeno, že by jej Stvořitel byl udělal z jemné listovky. Patrně šetřil humus a listovku na Zahradu Ráje. My zahradníci přece nevymrháme nejlepší prst' na nějaké pochybné pokusy.

Jak se pěstují oblaka

Stojí to dosti práce; je nutno velmi pečlivě plevat, vyhazovat z prsti neřád a kamínky, klečat na zemi, shýbat se, rýt se v půdě, zalévat, sbírat housenky, hubit mšice, kypřit půdu a sloužit zemi; když pak tě už bolí od toho záda a ty se narovnáš a podíváš se k nebi, máš nejkrásnější oblaka. Probatum est.

/ 1925 /

EZOP ZAHRADNÍKEM

Škvor

Ty bídný, ničemný, ošklivý ohavo, který okusuješ mé mladé sazeničky, ožíráš klíčky sotva vzešlé, prolézáš každý kout domu ve svém bezcílném a protivném spěchu, schováváš se pod mým polštářem a plaveš v mé sklenici s vodou, ty svíjející se vztekliku, cvakající po mně svými nůžkami, prosím tě, k čemu jsi na světě dobrý? Jakému účelu sloužíš? Jaký užitek přinášíš? Je-li pak pod sluncem tvor zbytečnější, než jsi ty?

“Nejsem zbytečný, člověče; udělal jsem ve svém životě něco nesmírně užitečného.”

Co jsi udělal, Škvore, užitečného?

“Zplodil jsem nové škvory.”

Kočka v zahradě

Vyplípal jsi způsobnou travičku na suchopáru a keře z holých proutků; odchoval jsi na klíně domácí kočku ze zatoulaného, pištícího kotěte. A teď se tvůj macek plíží jako had mezi vysokými stébly a křovím, svítí zlatýma očima a lesklým kožíškem mu probíhají slastné záchvěvy.

“Já? Já jsem divoká šelma v divoké džungli.”

Vlastnictví

Chovám starou náklonnost k vrabcům, protože jsou veselí a chudí; protože jsou šediví jako hadříky chudých, ježatí jako tuláci, bezstarostní jako děti, žvaniví, spokojení se životem a vůbec jaksi demokratičtí; z těch a jiných důvodů jsem je vždycky s libostí pozoroval, jak se chudě protloukají životem. Jdeš, ty ničemo, táhneš, vrabčáku, pláchneš, ty mizerný zloději! Kde je má kočka, kde je má hůl, kde je můj revolver? Chceš mně, ty padouchu, ty bandito, sezobat mou první třešničku na mém zákrsku?

Státnický čin

Neměla se vůbec k světu, ta begonie v květináči; přes všechno úsilí dole zahnívala a nahoře vadla, až bylo ošklivo se na ni dívat. I dožral se zahradník a hodil ji do nejtemnějšího kouta ve sklepě. Pak na ni naprosto zapomněl, maje na mysli lepší věci než zkaženou begonii.

Když pak za čtrnáct dní hledal ve sklepě nějaký prázdný květináč, našel tu begonii vzkříšenou, jednou tak vysokou a žíznivou jako poušť, strašně dychtivou žít.

“Jak rozumí náš zahradník své věci,” zašuměly ostatní květiny. “Jaká státnická moudrost!”

Květináč

To koukáš, co? Jak jsem vyrostl od jara! Co mám listů! Jak krásně kvetu a voním!

Žížala

Brrr! Honem do země! Rychle se zarýt do poctivé, vlhké; půdy! Hu, sáhl na mne člověk! Jak je odporně suchý a teplý! Nesnesu toho, obrací se mi žaludek! Fí!

Dítě v zahradě

Otrhává poupata a zastrkuje je do písčové cestičky. Hej, co to tropíš, ty malý ničiteli? "Sázím květinčky."

Kaktus Píchnu tě, a ještě mi za to řekneš, jaké mám nádherné ostny.

Plevel

Já vím, sousede jílku: proti mně je hotové spiknutí. Když sečou louku, je to jen proto, aby mne zničili. Poslali na mne krupobití; chtějí mne spálit sluncem; zjednali si proti mně krtky a žížaly. Ale já se nedám. Já vím, proč mají na mne tak spadeno. Oh, já bych mohl povídat věci!

/ 1926 /

BAJKY

I

Lidé

Je to, pane, trápení. Já musím co chvíli zahánět kluky, aby neškádlili mého psa.

To já zase musím zahánět psy, aby nehonili mou kočku.

A já musím střílet na zahradě kočky, aby mně nehonily ptáčky.

A já musím střílet ptáčky, aby mně nesežrali třešně.

Mšice

Paní sousedko, je na světě nějaká spravedlnost? Překážím já někomu? Stojím někomu v cestě? Sedím si zticha na spodu listu, vidět mě není, slyšet mě není, krčím se ve svém koutečku jako dušička, mám pokoj, hledím si svého, jen svá vajíčka snesu a z lístku na lístek se tichounce přestěhuju — říkám vám, paní, já nic s nikým nemám, nederu se do popředí, do ničeho se nepletu, a přece mne Člověk, ten surovec, ten Herodes, nenávidí a potíral

Břízka

Říkají mi pěkná bílá břízka. To toho je! Jen počkejte, jak budu krásná, až budu stará!

Žízala

Já vám říkám: to, že lidé orají... že ryjí... že okopávají půdu... to dělají jenom kvůli mně. Vědí, že to nemám ráda... To oni naschvál. Aby mě vyrušovali.

Tovární komín

Haha, oblaka! Takové cáry! Takové pápěrky! To se raději podívejte na můj kouř: jak je hustý a temný! a co ho je! Krájet by se mohl! Holenku, tomu já říkám oblaka!

Stará borovice

Jak dosáhnout mého věku a mé velikosti? To je docela jednoduché: to si musíte vybrat suchou a písčitou půdu, jen žádná spodní voda, málo humusu, skromná výživa. — Jak, že vám starý buk doporučoval naopak půdu co nejbohatší? A vrba spodní vláhu? Nevěřte tomu, to jsou hloupé názory; dejte na má slova: nejlepší je holý písek a sucho, sucho, sucho!

Střecha

Já vím, já vím; na mně nic není, na mne se nikdo nedívá. Ale jak jsem krásná, když se lesknu v dešti! A jak se v tu chvíli cítím být střechou!

Papuče

Já nešťastná! Být pořád pohromadě s tou druhou, s tou rajdou, s tu hloupou bačkorou! Nebýt jí, mohla bych dostat do páru něco lepšího...

Včela

To se nadělá řečí o té mé pracovitosti! Co mne se týče, já si zakládám víc na svém žihadle!

Mravenec

Tak! Ti idioti si postaví dům zrovna nám do cesty!

Petrolejová lampa

Žárovka? Ach ano; ale já jsem uměla bzučet.

Květ

To není pravda, že odkvétám... Já rostu.

/ 1932 /

//

Housenka vědecká

Haha, ze mne že bude motýl? Babské pověry, pane. Pouhé iluse. Pohádky pro děti. Je vědecky zjištěno, že v nás housenkách jsou samá střeva a žádná křídla. Žádná barevná křídla. Pojde se a konec.

Ploštice

Já, paní, mohu mít ze svých dětí radost. Jsou zdravé a nadané, mají se k světu a dokonce už smrdí. — Chvála bohu, ty se ve světě neztratíš.

Adresář

Básně! Takový tenký sešitek... A tohle si, prosím, taky říká kniha!

Starý pamětník

Kdepak, za mého mládí, to byly jinší časy. Tehdy jsme my jasany rostly až do nebe. A tráva? Tráva tehdy rostla vyšší než já... Považte, jaká to byla tráva... Kdepak teď!

Semínko pampelišky

Letím! Vznáším se! Stoupám k oblakům! Teď konečně vím, proč jsem na světě!

Veš ve vlasech

Cože je pod námi, tam hluboko, tam dole, kam náš sosák nesahá? Nic. Jenom kámen. Neživá a neužitečná hmota.

Střevlík

Je jediný zákon života. Jediná morálka. Jediná moudrost: Buďte tvrdí!

Hlemýžď

Mravenci jsou sběři. Považte, vždyť ani nevěří, že svět řídí Veliký Plž!

Květináč

Já že jsem hliněný střep? Já? Helejte, co ze mne vyrostlo!

Kohout

Ještě nesvítá. Ještě jsem nedal znamení.

Rezavý hřebík

Haha, píchnul jsem ho do paty! A pak se říká, že nejsem k potřebě!

Strom

Daleko vidět: to se musí vysoko vyrůst.

Vrabec

To toho je, slavík! To nás vrabců je víc!

Pařez

A proč se také neříká velebný pařez?

Výkal

Kdybych já měl křídla! To bych se, holenku, jinak uplatnil!

Liška

Všechno živé se dělí na tři druhy: na nepřátele, na konkurenci a na kořist.

Jestřáb

Cože, ukrutnost? Boj o život, pane, je vždycky legální.

Stonožka

Jen to, jen to bych chtěla vědět... jsou-li na jiných planetách také stonožky.

Štěnice

Nežila jsem nadarmo... Nechávám po sobě řadu potomků... A samé štěnice! Samé štěnice!

Plevel

Velebný strom, bah! Počkejte, až mne bude pět set let!

Plich

Je tří tříd tvorstva: plichové, zvířata a rostliny.

Květ

Že voním? Že lákám hmyz? Ach, vidíte, o tom já ani nevím!

Ropucha

Pokrok? To se rozumí, že je pokrok. Na příklad já jsem bývala pouhý pulec.

Důležitá moucha

To nevíte? To je přece ta moucha, co si sedla na čelo královo!

/ 1932 /

III

Dělba práce

Já se budu na vás dívat, jak pracujete, a vy se zas budete dívat na mne, jak jím.

Závist

Ach bože, tady tak voní párky, a já mám k večeři jenom kapouna!

Zaměstnavatel

Osm hodin práce, jak to? Myslíte, že já vydávám peníze jem osm hodin denně?

Kat

To víte, našinec má taky cit. Zadarmo bych to nedělal.

Vládce

Já vám nařizuj u, abyste mně platili, a vy mne platíte, abych vám poroučel.

Psychoanalýza

Tuhle noc se mi zdálo o mé nebožce mamince. Prosím vás, znamená to krvesmilství nebo nekrofilii?

Štěnice

A co já vím všechno o lidech! Já bych mohla povídat věci!

Kaktus

Jen být dobře ozbrojen! Hleďte, jak se mne člověk bojí! Dokonce mne obsluhuje.

Páv

Já to nenosím pro parádu. To kvůli samicím.

Housenka filosofická

Jděte mi s člověkem! Takový relativista! Tvor, který žere všechno! Co mne se týče, já uznávám jen listy rešetlákové.

Jestřáb

Já jsem totiž ze zásady individualista.

Včela

Proč že mám žihadlo? Ve jménu úlu.

Moucha

Ba, špatné časy. Ale za války, holky, to bylo krásných mrtvol!

Dešťovka v květináči

Co vy víte o samotě! Ale já, já jsem oboje, samec i samice — Ach, jaká samota!

Sirka

Pohleďte, já jsem věčný oheň!

Bacillus Koch

Tuberkulóza? Co je to?

Housenka

Pohlaví! Se divím, že se o tom tolik napovídá. Po mém názoru se to silně přepíná. Já na příklad nemám na takové hlouposti ani pomyšlení. Jsem na to příliš rozumná;

Krtčí kopka

Ta modrá špička na obzoru? To nic není. Říkají tomu Mont Blanc.

Hadr na holi

Točit se po větru? To ne, ale musí se jít s duchem doby.

Korouhvička

Dnes se fouká od severoseverozápadu, a basta!

Poslední list na větvi

Ať žije život!

/ 1932 /

IV

Dřívko na vodě

Mně bude takový pstruh povídat, jak se má plovat! Takový nedouk! Vždyť on plove proti proudu!

Jepice

Stoletá želva! Jak může být někdo tak strašně zaostalý!

Ponrava

Zima? To jsem už dávno překonala!

Myš

Hm, ptáci. Takový přežitek! Nechápu, jak může být někdo ptákem.

Vrabec

Že má skřivan pravdu? Vyloučeno. Pravda je jen jedna, a to vrabčí.

Hlemýžď

Na příklad přímka je nesprávná, jelikož to není spirála.

Figurka na chladiči

To já řídím vůz. Já vedu.

Opuka

My opuka neuznáváme žádný křemen.

Kopřiva

Že je ta zahrada zpustlá? Ani bych neřekla.

Moucha

Vidíte ty mušince na rámu obrazu? To je mé dílo, pane. Také já jsem malíř.

Kapr

Žádný živý tvor nemůže žít ve vzduchu. Pápěrka ve vetru Z cesty, teď letíme my!

Housenka kompetentní

Botanika? To je můj obor.

Oblásek

Dopracoval jsem se vnitřně až k tomu, být obláskem.

Osel

Fuj! Taková vážná doba, a třešeň se nestydí kvést!

Jeden v mraveništi

Už to mám. Požadavek dvacátého století je kolektivnost.

Blecha v psím kožiše

Ale prohnali jsme toho sousedova Vořecha, co?

Ploštice

Abyste věděli, já páchnu jménem všech ploštic.

Suchý list

Příkaz doby? To známe: ševelit ve větru.

Dým

Vy všichni jste otroci hmoty. Jen já jsem volný. Já a oblaka.

Prádlo na provaze

Já jsem prapor a vlaju! Za mnou! Do boje!

Trus

Jsem nerost? Jsem živočich? Jaký životní problém!

Ušchlé bláto

Jen tvrdý kámen obstojí. Já jsem totiž kámen.

Tlení

Také já jdu s dobou.

/ 1933 /

V

Thersites

Hurá, hurá, my Řekové jsme to vyhráli!

Efialtes

Ale že jsem to zavařil tomu ničemovi Leonidovi!

Soused

Je to zbabělec a zrádce, tenhle Archimedes! Na naše město útočí nepřítel, a on si kreslí své kruhy!

Kato státník

Cože? Hlad? Bída? Neúroda? To nic není. Především musí být zničeno Kartágo.

Ananiáš

Ze chtěl spasit svět, proč ne; ale neměl si to rozházet s farizey.

Nero

Pronásledování křesťanů je lež. My jen vyvracíme jejich světový názor.

Attila

Také my jsme přišli spasit svět.

Boleslav Ukruťný

...S tím Václavem, to byla politická nutnost.

Džingis Chán

Jen palte a řežte! Vždyť jde o velikost Tatarstva.

Musulmani

Ano, ale my bojujeme ve jménu božím.

Diktátor

Dosáhl jsem jednomyslnosti. Všichni musí poslouchat.

Tyran

Vy pakáží, já jsem z vás udělal slavný národ!

Po noci bartolomějské

Uf!... Obnovili jsme v národě jednotu ducha.

Koniáš

Vzdělání? Pane, co já jsem toho přečetl!

Conquistador

Ty víš, dobrotivý Bože, že nelidskost je mi cizí. Ale Aztékové ovšem nejsou lidé.

Negři

Spálili jsme vesnici Twi. Naše vítězství je nový list v dějinách světa.

Vojevůdce

Hubu držet, moji hrdinové!

Nad padlým nepřítelem

To on začal. Nemusel se bránit, a byl pokoj.

Olupovač padlých

Jen žádnou slabošskou humanitu! Válka je válka.

Hlášení

Obyvatelé pobiti a město spáleno v naprostém pořádku a kázni.

Vůdce

Bojujeme za vznešenou ideu: za své vítězství.

Současník

Má-li Hus pravdu? Já vám řeknu: jeho taktika není správná.

Jiný současník

Co že říká ten Galilei? Že se Země točí kolem Slunce? Hm, to já mám vážnější starosti!

Ještě diktátor

Vzal jsem jim svobodu, ale zato jsem jim vdechl sebevědomí.

/ 1933 /

VI

Nepřítel

(Kočka.) Můj největší nepřítel je pes.

(Pes.) Můj také.

Morálka šelem

Jsou jen dva druhy tvorů: nepřátelé a konkurenti.

Lví škola

Když se jdeš nažrat, říká se tomu právo silnějšího nebo otázka lví cti.

Mravenec

Já neválčím. To válčí mraveniště.

Zmije

Já? Já chci mít jenom svůj pokoj.

Babočka

Ta drzost! Co si takový pouhý bělásek dovoluje!

Rorýs

Ty smradlavé, mizerné, méněcenné vlaštovky!

Vůl

Tak si říkám, k čemu jsou vlastně na světě jeleni.

Tyčky v plotě

Hele, ty hloupé stromy: samé větve a žádný pořádek.

Kůl v plotě

Ticho, tyčky! Plot jsem já.

Střep v záhoně

Já, já mám být pohromadě s tou špinavou hlínou? Holenku, na to jsem příliš dobrý.

Patník

Slunce? Takový flákač! Pořád musí rejdit... Žádné pevné stanoviště.

Ploštice

Každý má svůj životní názor. Já na příklad smrdím.

Cihla

Já vím nejlíp, jak by mělo všechno vypadat. Pravoúhle.

Kravinec

Plesk! Tak, teď jsem plně rozvinul svou osobnost.

Stoka

Já vím, že nejsem veletok. Ale zato ta niternost!

Zrcadlo

Už to mám. Svět je jenom má představa. Mimo mne není nic.

Hodiny

My nejdeme špatně, my jdeme napřed. My ukazujeme budoucnost.

Katastrofální moucha

Dny se krátí... Běda, to bude konec světa!

Vrabec a světová situace

Nikde žádný koňský trus... Kam takhle ten svět dospěje!

Smetiště

Koukejte, jak roštu! To je životní síla, co?

Zrození jepice

Hleďte, hleďte, já jsem vynalezla život!

Balvan

Jaro? Hm, to přejde. Co já jsem viděl jar a nebylo to k ničemu.

Dnešek

I já budu jednou slavná minulost.

/ 1933 /

VII

Kritik

Nač bych se díval, jaký svět je? Mně stačí vědět, jaký by měl být.

Prorok v únoru

Musíme se připravit na dobu zimy.

Kritická ropucha

Říkám, had by neměl být tak neúměrně dlouhý.

Stožár

To je ten nejvyšší stupeň vývoje: žádné kořeny, žádné větve, žádné listy.

Civilisovaná krysa

Dejte mi pokoj s vesnicí. Vždyť tam ani nejsou kanály.

Želva

Proč že já neskáču jako žába? Ze zásady.

Koza na provaze

Jak je ten svět malý!

Moucha na okně

Už vím, kde jsou hranice skutečnosti.

Zrcadlo

Člověk je jen, má představa.

Rozbitý hrnec

Svět není k ničemu. Marnost nad marnost.

Jepice

Dějiny? To mně nic neříká.

Pavouk v síti

Čekat je také dřina.

Pulec a povodeň

Hurá, my pulci jsme zatopili celý svět!

Ušchlá větev

Udělal jsem se pro sebe.

Bláto

To jsme to tu čistě opláchly, my mraky!

Generace

Místo pro nás mladé! Na jak dlouho? Aspoň na padesát let!

Strom ve městě

Já vedu. Já jsem první ze všech zrezavěl a opadal.

Kukla

Slyšte, nastal věk kukel!

Vůdce

Všichni za mnou, a já vás vyvedu z listopadu do prosince.

Ovce

Ať mě zabijí, jen když mě vedou.

Otrok

Já bych ledacos dovedl, jen kdyby mně to někdo poručil.

Hnědý mravenec

Svoboda mravencům! Celý svět mravencům! Ovšem, nesmějí to být mravenci černí.

Vlk

Mír je, když nikdo nehoní nás vlky.

Diktátor

Dal jsem svému marodu víru. Víru v prapor.

Hyena

Kuš! My lvové neznáme sentimentality.

/ 1933 /

VIII

Zásadní rozpory

Šofér: Ten chlap pěší se motá jako ovce.

Chodec: Ten pacholek šoférská jede jako blázen.

Králikář

Se divím, jak může být někdo holubářem.

Pesimista

Že přijde jaro? Člověče, vy jste optimista!

Národní hospodářství

Kolomazník: Já vím, proč přišla na svět bída. Protože se neprodává kolomaz.

Vápeník: Ba ne. Protože vápno kleslo v ceně.

Lidumil

Jakápak bída! Právě jsem dal jednomu žebrákovi deset halířů.

Kapitalismus

Já to nedělám pro sebe, ale pro peníze.

Činitel

To by tak hrálo, aby někdo jiný chtěl něco dělat v oboru, ve kterém já pracuj u z lásky k věci!

Odkaz

Co nemůžeš udělati sám, pokaz to aspoň tomu druhému!

Láska k národu

Jen naše strana ctí náš veliký a hrdinný národ. Všichni ostatní jsou samí zrádci, zbabělci, zaprodanci a padouši.

Vůdce

Přírodní síly budou od nynějška podřízeny mně. Nařizuju všem tělesům kolmý pád!

Státník

Prospěch státu? To je buď to, co prospívá nám, nebo to, co škodí těm druhým.

Řeč k vojákům

Neříká se i lidé na druhé straně. Říká se buď nepřátelé nebo zločinci.

Demagog

Ta hloupá luza si myslí, že jí vedu, a zatím ona vede mne.

Autoritativní vláda

Poroučím vám, co chci, ale poroučím, protože vy chcete.

Militarista

Válka je čistě vnitřní záležitost. Účel války je, aby si národ uvědomil svou sílu.

Tyran a filosofové

Já budu dělat činy a vy pro ně budete hledat zdůvodnění.

Dervišové

Byl nám seslán od Alláha, aby nás vedl.

Davy

Proč mu voláme slávu? Protože jeho sláva je naše sláva.

Otrok

Poslouchat, to znamená mít podíl na moci svého pána.

Jeden z usměrněných

To je báječný pocit, že také já jsem My.

Olupovač padlých

Sláva! My jsme to vyhráli!

Občanská válka

Jen do nich palte! Legální je ta strana, která má kanóny.

Šlechtný vítěz

Já se nemstím. Když jsem ho odstřelil, odpustil jsem mu, že se bránil.

Mistr popravčí

A o mně nikdo neřekne, že jsem hrdina.

/ 1934 /

IX

Planety

Těch méněcenných planet, které se točí kolem jiných hvězd!

Vaněk

To bys koukala, pampeliško, jak jsme to my orkány vyhrály na Floridě.

Žalud

To je řečí, že padl tisíciletý dub! Jako bychom tu nebyly my mladé duby!

Pápěrka ve vichřici

Hurá! Pojdme vyvracet stromy!

Písmeno E

Zrušit ostatní písmena a nechat jenom E: to by pak byly básně!

Smítko unášené povodní

Já jdu s sebou.

Korouhvička ve větru

Tak, teď jsem přišla na nový směr.

Vlna v proudu

Hleďte, co jich jde za mnou!

Prach v cyklónu

Ať prasknou stromy, jen když já letím!

Mokrá plínka

Potopa světa? To je docela můj případ.

Myš

...na příklad mít na hlavě parohy je očividný nesmysl.

Babočka kopřivová

Jak může někdo být babočkou jilmovou!

Housenka

Nektar? Nektar? To já nežeru ze zásady.

Tulipán krasocitný

Fuj! Kdopak by mluvil o hlíně!

Svině a perly

Brr! Co mně to dali do mých pomejí za svinstvo!

Duch stáda

Že spolu držíme? Ba ne. My držíme jenom se svým stádem.

Plevel

Tomu říkáte veliký strom? Koukejte, vždyť má jednu větvičku suchou!

Bacil

...já holt jsem tichý pracovník.

Červotoč

To jsem toho rozvrtal!

Červ v hrobě

Přece je nějaká spravedlnost: teď je řada na mně.

Výkal

Hrozně malé poměry. Tady našinec nemůže ani pořádně páchnout.

Rozbitý hrnec

Říkám, teď už nejsou ty časy, jako bývaly dřív.

Trhlínka ve zdi

Čím bych chtěla být? Ohromně velikou trhlinou.

Kámen v cestě

Že překážím? To je má povinnost.

Na horách se udrožil kámen

Tak vida. Tak vida. Taky už ty hory dohrály!

/ 1934 /

X

Farao

Vyvraždění pacholátek izraelských? Pouhé administrativní opatření.

Perská zpráva z Thermopyl

Včera se k našim praporům připojil hrdinný řecký bojovník Efiates.

Zpráva hlavního štábu Herodesova

Naše pluky dobyly skvělého vítězství nad nemluvnátky betlémskými.

Alexander Veliký

Můj cíl je splněn. Učinil jsem pro všechny časy Indii součástí Makedonie.

Na troskách

Tak, a nyní je obnoven Mír.

Vítězná zpráva

Podrobili jsme si dvacet tisíc padlých nepřátel a několik zrádců.

Attila

Já také chci mír, ale hunský.

Chán

Jen je vybijte! Já se chci vyhlásit za jejich císaře.

Na bojišti

Hle, náš národ vyrostl o tři tisíce padlých nepřátel!

Conquistador

Ti barbaři bojují luky a šípy proti našim kanónům!

Poražený

Utekl jsem, abych zabránil dalšímu krveprolití.

Vojevodce

Použijete zbraní jenom proti těm, kteří se brání, a ovšem i proti těm, kteří se nebrání.

Zpráva

Na svém postupu jsme spálili několik dalších vesnic. Zbytky obyvatel připravily našemu vojsku nadšené uvítání.

Válka o kolonie

Počkejte, vy špinaví divoši, až budete našimi věrnými a šťastnými poddanými!

Diplomacie

My sice odsuzujeme násilí, ale jsme ochotni dodávat zbraně.

Neutrál

Neutralita? To znamená vydělávat na válce, kterou vedou jiní.

Imperialista

Rovnováha sil, to je, když my máme převahu.

Kolonisace

A nyní budeme otecky pečovat o ty, co zbyli.

Mars

Zákaz útočných válek? Jen když zůstanou obranné války a trestné výpravy!

Válečný pomník

Zde odpočívá Neznámý Soumar.

Zpráva z bojiště

Náš hrdinný plynový útok obrátil hordy domorodců na zbabělý útěk.

Smrt

Vy blázni, to je Moje vítězství!

Mír

Nyní se zas můžeme pokojně věnovat dalšímu zbrojení.

Pokrok

My ty divochy brzo zcivilisujeme; už poznali thermit a yperit.

/ 1936 /

XI

Občan

Zatracená vláda! Už zase mně nehoří doutník!

Kverulant

Jak já k tomu přijdu, že už jsem se zase přepil?

Pekař

Říkám, zdražit housky a všechno ostatní zlevnit; a bylo by po krizi.

Zaměstnavatel

...naše práce je společná; my všichni, vy i já, pracujeme pro můj podnik.

Místní občan

Skandál! Jak k tomu přijdou naši chudí, aby tady neměl co jíst ještě žebrák z jiného okresu!

Noviny

Pravda je jen to, co je v zájmu naší strany.

Žebrák

Říkám, měly by se zrušit všechny dobročinné sbírky.

Najedený

Ono s tou bídou na světě se hrozně přepíná. Není to tak zlé.

Starý pamětník

To už jsem říkal před padesáti lety, že se řítíme do propasti!

Pensista

Koukám, že to jde s tím světem ke konci.

Literát

Copak nestačí, že já píšu knihy?

Novinář

Nežil jsem nadarmo... Na příklad jen co nenávisti se mi podařilo vyvolat!

Anonym

Člověk má svou čest. Pod svým jménem bych to nepsal.

Čtenář

Už celý týden žádná světová katastrofa! Tak nač člověk ty noviny bere?

Mluvčí

Ve jménu stavovské cti protestujeme proti všemu, co nás poškozujme hmotně.

V redakci

Tady je zpráva, že se našel lék proti dýmějovému moru. Nevíte, je naše partaj pro mor nebo proti?

Diplomacie

Díky bohu, smlouva je uzavřena; teď jen musíme vymyslet, jak ji budeme porušovat.

Mezinárodní právo

Co nejde udělat legálně, dá se udělat z důvodů prestižních.

Vůdce

Dík usilovné propagandě rozhodl Bůh, abych vedl svůj národ.

Diplomat

Mezinárodní právo? To je vždycky to, co porušují ti druzí.

Pohřební ústav

Náš národ upadá. Nemáme velkých mužů... Takovou dobu už nebyl žádný slavný funus!

Patriot

Ten že by bojoval za vlast? Vždyť nic nemá!

Gangster

Hlavní pravidlo: být ten, kdo střílí první.

Vladař

Dal jsem zářivý příklad lásky k vlasti: nechal jsem za ni padnout tři sta tisíc lidí.

/ 1937 /

XII

Ploštice

At' smrdím, jen když mne je cítit.

Klacek

Kdybyste věděli, jaké mám kořeny!

Smetišťe

Sem, všecko sem! Na mně všechno patří k sobě.

Kaluž

Já jsem taky živel.

Kopřiva

Bože, tyhle brambory, to je plevel.

Mršina

Co chci? — Já chci, aby páchlo všechno.

Obušek

Pravdu mám já!

Chrobák

Já? Já jsem přece organisovaný sup.

Kozel vůdcem

Já hlásám ideu lví.

Bláto

Abyste věděli, já jsem cesta.

Mravenčí válka

...Ano, ale naše strana bojuje jménem všech mravenců.

Červ

At' žije válka.

XIII

Ropucha

Tydlety ptáky pozavírat. A zpívat budu já!

Komár

Ano, ale nás komáry vede jasný orel.

Padlý strom

To já jen sbírám své síly. Já ještě vstanu.

Pařez

Že se nehýbám? Aspoň neklotpýtnu.

Kámen

Ten mech na mně? Nu, rosteme, rosteme.

Patník

Kdyby ti lidé aspoň tak neběhali!

Kniha

Já odpovídám jen na ty otázky, které jsou ve mně.

Tyčka v plotě

Jaro... Cítím, že rostu.

Čedič

Nesahejte na mne, já jsem žhoucí láva.

Rukopis z r.1935

XIV

Sněhová lavina

Hurá! My hory jsme se daly na pochodí

Nekrolog mšice

Byla to statečná mšice. Smrděla nejsilněji ze všech.

Spisovatel

S válkami už je konec. Právě jsem připojil svůj podpis k protestu proti válčení.

Mezinárodní dohoda

My králíci jsme uzavřeli smlouvu s kuřaty, že se nebudeme navzájem požírat. Uvidíme, co tomu řekne jestřáb.

Cyklón

Padesát měst zničeno! Jaký nádherný úspěch!

Koza

Říkám, být s vlky za dobré, a byl by na světě pokoj.

Kuna v kurníku

Když mne to vejce tak drze provokovalo!

Vlk

Ten beránek měl špatné úmysly. Chtěl se přede mnou ukrýt.

Stádo ovec

Aspoň se ten vlk dřív nažere, když se mu nebudeme bránit.

Myš

Hele, kočka chytla vrabce! To už se my myši nemáme čeho bát.

Vravec

Víte, to se musí hodné čimčarovat, aby se udělalo jaro.

/ Nedatovaný rukopis /

BAJKY Z LET BUDOUCÍCH

(Jeden inženýr psal, že by se skály v okolí Prahy hodily k vybudování podzemních krytů pro pražské obyvatelstvo.)

Ve věku podzemních krytů

Když se pováží, že někdejší lidstvo stavělo své příbytky nad zemí! Jaké to byly primitivní doby!

Stavební komise

Vaše jeskyně je zdravotně závadná. Vniká do ní vzduch.

Věda

...tehdy se ještě učilo, že atmosféra Země je složena z kyslíku, vodíku, dusíku a vzácných plynů. Hrozné!

Taková nevědomost!

Dítě

Mami, co to je „ty modravé hory“?

Morálka

Ukazovat tvář je necudné. Žádné slušné děvče nesmí nikdo vidět bez plynové masky.

Matka

Co to váš kluk provedl?

Ale málem by byl, uličník, vylezl na povrch země!

Čtenář

Čemu se tak směješ? Ale tadyhle čtu ve staré knize nějaké líčení přírody.

Domácí pán

Nezaplatíte-li činži do týdne, vyhodím vás z toho suterénu na slunce.

Přepych

Človče, to ti je luxus! Oni si dali ve své jeskyni udělat umělé krápníky!

Stěhování

Mně doktor nařídil změnu vzduchu. Tak hledám jeskyni někde v permském útvaru.

Závist

Copak ten! Ten dostal z protekce kvartýr ve Vinohradském tunelu.

Pomník

K čemu to bude, tahle šachta?

Tam bude slavnostně zasypán podzemní pomník našeho Vůdce.

Ideální byt

A krysy tu nemáte?

Kdepak! Tady by přece žádná krysa nevydržela.

Rozdíly

Nejlepší bydlení je ve vápenci. Zula je trochu studená a tmavá.

Mladá paní

A postavíme si pod zemí verandičku, kde budu pěstovat v květináčích plíseň a houbu.

Sousedky

To je hrozné. Vzduchu zase přidražilo.

Vzpomínka

Tak už je tomu rok, co jsme nebožtíka tatínka pochovali na povrch země.

Jeskynní lidé

Koukej, já jsem tady vyhrabal nějaké prastaré ohniště. Ale jdi! Ze by už někdy dřív bývali lidé na tak vysokém stupni kultury, aby bydleli v jeskyních?

Kanalisace

Že ti hloupí lidé dřív stavěli tak úzké chodby!

Potápěči

Ženo, podej mi skafandr; já se jdu vynořit.

Chlapec

Tati, co je to mír? Nevím. Neptej se mne na takové hlouposti.

Mythus

Ze se někdy žilo nahoře na zemi? To jsou pohádky. Vědecky je to nesmysl.

Roku 2200

Největší vynález poslední doby! Nerezavějící pazourkové nástroje!

Roku 2500

...vrátil se a tvrdí, že se tam nahoře, na povrchu země může docela dobře dýchat.

Dejme tomu, že může; ale co tam, člověče?

/ 1934 /

BAJKY O VÁLCE OBČANSKÉ

Občanská válka

Hurá! Ve jménu národa vyhladíme sebe samy!

Triumf

Tři sta tisíc pobitých politických odpůrců? Pane, to už je krásný národní úspěch!

Národní úspěch

Naše statečné cizinecké legie porazily na hlavu zbabělé hordy našich domácích nepřátel.

List z dějin

— — za cizí peníze a cizími vojáky byla uhájena národní čest.

Autarkie

Neprolévejte svou krev proti cizákům! Válčete doma!

Nová mapa

Napište přes celou mapu: Zde leží podlí zrádcové národa.

Národ

Národ jsou jenom ti, kdo bojují pod naším komandem.

Uznání

Vojáci, učinili jste vše, co jste mohli, pro velikost svého národa. Už ho zbývá jen polovina.

Před bitvou

Vojáci, střílejte do svých bratří. Vlast se na vás dívá.

Dobývateľ moci Ať jsou to trosky, jen když budou mé.

Situační zpráva

Naše vítězství není ještě úplné. Většina našich občanů není dosud pobita.

Zpráva z bojiště

Naše děla úspěšně obrátila v trosky naše hlavní město.

Otázka práva Legální vláda je ta, která má dělostřeleckou převahu.

Dobrá trefa

— — podařilo se zapálit jednu nemocnici.

Ordre du jour

Jen řežte! Do vlastního masa se trefí vždycky.

Vojenská poučka

Porazit nepřítele, to znamená přinutit ho, aby byl mrtev.

Výzva k obleženým

Váš boj je marný. Vyzývám vás, abyste se raději nechali od nás popravit.

Vybraná bitva

Naše čtyři dobyly skvělého vítězství nad třemi sty popravenými.

Generál

Chválabohu, tady nám aspoň nepřekáží žádné mezinárodní právo.

Velitel

Zákony lidskosti? To je zasahování do našich vnitřních záležitostí!

Satan

Tomuhle já říkám válka!

Smrt

Jsem docela spokojena. Tady se aspoň nedělají zajatci.

La muerte

Já taky pracuju pro národ.

Poslední výstřel

Dobře mířenou ranou se sesul celý vesmír na hlavy našich domácích nepřátel.

/ 1936 /

TYTO DOBY

Pokrok civilizace

Střílí se účinněji, ale teď už se tomu aspoň neříká válka.

Žádná válka

Důkaz, že opravdu nechceme válku: bojujeme bez vypovězení války.

Mezinárodní smlouvy

...ano, zajisté; ale s kým válčíme, to je naše vnitřní věc.

Zpráva

Dosadili jsme do útoku dvě nové divise s tanky a letadly. Nepřítel prchá za těžkých ztrát. Mír trvá.

Mír

My válku nechceme. Proti slabším stačí trestná výprava.

Nóta

Na důkaz naší mírumilovnosti projevujeme ochotu k tomu, aby se nám nepřítel vzdal na milost a nemilost.

Protest

Žalujeme civilisovanému světu, že náš barbarský nepřítel, místo aby přijal naše podmínky, nechává dál od našich letců pobíjet své ženy a děti.

Zpráva

Naše letectvo bombardovalo <s pronikavým úspěchem nepřátelské síly. Byl zabit jeden voják, sedmdesát žen a sto dětí.

Vlk a koza

Dohodneme se na hospodářské základně: já nebudu žrát tvou trávu, a ty mně za to budeš dodávat po dobrém své vlastní maso.

Důkaz

Na důkaz našeho úsilí, abychom se dohodli se sousedním státem, zahájili jsme bombardování jeho otevřených měst.

Zpráva

Nepřítel se pokusil zákeřně střílet na naše letadla, pokojně svrhující pumy na jeho město.

Dobrá vůle

Jsme ochotni předložit náš konflikt mezinárodní konferenci, ovšem s podmínkou, že bude dáno za pravdu nám.

Zásada

Dokud moudřejší ustoupí, dotud se chytřejší pere.

Dva tygři a džungle

Sešli jsme se v zájmu míru. Dohodli jsme se, že budeme lovit společně.

Liška

Nevěřte slepičím kdákům. Když se nažeru, vždycky je v kurníku mír.

Gangster

Pane, kdybyste se bránil, byl bych nucen to považovat za nepřívětivé jednání.

Vlk

Nažral jsem se. Zas jednou zvítězila vyšší morálka!

Lupič

Otočil na mne, zatím co já jsem jenom hájil svůj zájem o jeho portmonku.

Soud

Tři sta zatčených? A k čemu se mají přiznat?

Čtyřicet pět popravených

Podle vlastního doznání se pokoušeli poškodit sluneční dráhu.

Smrt

Tak vida, takovýhle mír taky není špatný!

/ 1937 /

ÚTRŽKY

1

Proč se díváte na tu střechu?

Já mám takovou hrůzu, že se ten pokrývač zřítí, a on, chlap mizerná, pořád ne a ne spadnout!

*

Upřímnost: Já nikoho nepomlouvám, já jenom říkám, co si myslím.

*

Kobylka není egyptskou ranou; egyptskou ranou jsou teprve kobylky, protože jich je mnoho. Podobně je tomu s hlupáky.

*

Nacionalista: Vem čert národ; nám jde jen o jeho prestiž.

*

Národní hospodář: Dnešní poměry jsou desolátní proto, že se neřídily mou teorií.

*

Mistr řemesla: Pracuju, abych se uživil: ale jaká to je důkladná práce! jaký důkladný život!

*

Jsem stoprocentně přesvědčen... Pane, nemohl byste něco slevit?

*

Myšlenka Kaifášova: To bych rád věděl, od koho a kolik těmhle Nazaretský za to dostal zaplaceno.

*

Solidarita: Můj bratránek je padouch; ale řekne-li to o něm někdo jiný, urazí tím čest naší rodiny.

*

Kritik: Kritisovat, to je usvědčit autora, že to nedělá tak, jak bych to dělal já, kdybych to dovedl.

Jediná z největších civilisačních pohrom: učený hlupák.

*

I revolučnost má své pedanty.

*

Naše řeč je moudrá: dělá zásadní rozdíl mezi “jsem přesvědčen” a “přesvědčil jsem se”.

*

Raději být poslušen drába než fráze.

*

Zásada náboženská: Kdo není se mnou, je proti mně. Zásada politická: Kdo není se mnou, je lump.

*

V debatě: Co mi je po pravdě, když ji nemám já?

*

Jen malí lidé se perou o prestiž; velcí jej mají.

*

Věk strojů: nahradit cíl rychlostí.

*

Představte si to ticho, kdyby lidé říkali jen to, co vědí!

*

Boj stvořila příroda, nenávist vynášel člověk.

*

Já už se měnit nebudu, řekl pařez.

/ 1933 /

2

Neříkejte tomu nenávisť. Nazvete to poznání.

*

Smlouvy jsou k tomu, aby je plnili slabší.

*

Dík úsilí státníků byla zachována světová nejistota.

*

...v zájmu míru zakročili se vší energií proti napadenému.

*

Pro věc míru není žádná cizí oběť dost velká.

*

Jsou velké a malé mocnosti. Jsou také velké a malé bezmocnosti.

*

Lokalisovat konflikt: ponechat oběť jejímu osudu. Likvidovat konflikt: podrazit jí nohy.

*

Není to tak zlé: neprodali nás, vydali nás zadarmo.

...My aspoň víme, co jsme ztratili.

*

Je to přece jen (pokrok světa: místo násilí válečného násilí bez války.

*

Neúspěch: neužít příležitosti. Úspěch: zneužít příležitosti.

*

Starý zákon má pravdu: někdy padají hradby pouhým křikem. Ale pouhým křikem se nedá postavit nic.

*

Je to bída, budit tolik sympatií!

*

Ne, nám nezaroste srdce sádlem.

*

Aspoň to ať je nám ušetřeno: být zklamaní sami sebou.

*

I na spáleništi si někdo ohřívá svou polévku.

*

Jenom ten opravdu věří, kdo pracuje dopředu.
Znovu budovat stát... to ještě stojí za život.

*

Třeba nešťastní, ale jen nebýt malí!

*

Tak vida, jsou takoví, kdo by už chtěli sami vydat víc než území.

*

Noví lidé jsou jen ti, kdo stačí na nové úkoly.

/ 1938 /

PODPOVÍDKY

PROSTOPÁŠNÍK

“Prosím vás,” řekl pan Smítek, “copak vy ženatí víte o životě? Sedíte doma v papučích, pijete svůj půllitr piva a v deset hodin dobrou noc, přitáhnete si peřinu k bradě a chrníte. Tomu vy říkáte život.”

“Vám se to mluví, pane Smítku,” namítl pan Rous, “vy si můžete žít ze své gáže jako vévoda. Ale kdybyste měl žít ženu a pár těch harantů —”

“Jděte,” zabručel pan Smítek znechuceně, “ze své gáže! Kdepak bych já mohl žít ze své gáže? Ta mně nestačí ani na diškerece. Jsou lokály, kde nemůžete dát pikolovi míň než padesátikorunu. A hudbě? pane, to položíte na talíř tisíci korunu a nikdo ani nemrkne.”

“No, to zas neříkejte, pane Smítek,” řekl pan Kroll; “tisíci korunu muzikantům, to jsem ještě neslyšel; to byste byl křen, kdybyste jim tolik dával za trochu toho fidlání.”

“Poslouchejte,” pravil pan Smítek, “tomu vy zase nerozumíte. Takový muzikant dělá, jako by koukal do partesů, a zatím dává pozor, s kým sedíte, co děláte, o čem se mluví, kolik je v písku a tak. Když udělá palcem takhle, to znamená: Plat’ a já budu mlčet. Tak je to, pane.”

“Jsou to potvory,” řekl pan Kroll s podivem.

“Jsou. Koukejte se, pane Rous, dnes byste ze mne nevytřepal ani korunu; a večer mám na čestné slovo zaplatit dvanáct tisíc. A vy ženatí si myslíte, že máte bůhvíjaké starosti, když jste dlužni sto dvacet korun u hokynáře.”

“Dvanáct tisíc?” mýnil pan Rous, “člověče, to bych nechtěl být ve vaší kůži.”

“Ah co,” zívł pan Smítek rozkošnický, “aspoň člověk něco užije. Pane, taková včerejší noc — Co bych vám to povídali Mládenci, to je život —”

“Ale dluhy,” děl přísně pan Kroll, “dluhy byste dělat neměl; dostanou vás do rukou lichváři a je s vámi amen. Tak to chodí.”

“Dluhy,” řekl pan Smítek bezstarostně, “to nic nevadí; jen když má člověk styky. Tuhle mně řekl jeden bankéř z Amsterdamu — to vám byly báječné ženské! hergot, ta jedna mulatka, lidi, to nemáte poněť — jo, tak ten bankéř mně povídal: Kupte si mexické papíry; do týdne vyděláte na jednom osmdesát dolarů. Víte, člověk musí mít styky; a ty v posteli nenajde.”

“A koupil jste ty papíry?” ptal se pan Rous se zájmem.

“To už jsem dávno utratil,” uhýbal pan Smítek. “Nějak bylo, nějak bude. Víte, já mám rád vzrušení. A i když taková noc stojí pár tisíc, dobrá, poznal jsem kus života.”

“Však podle toho vypadáte,” bručel pan Kroll. “Počkejte, jak budete za pár let cejtít ledviny nebo játra.”

“Co na tom,” řekl pan Smítek s hříšnou lehkomyšlností. “Jen když jsem vyžil svůj život.”

Toho večera si koupil pan Smítek kus paštiky a deset deka eidamu, načež šel domů a uvařil si čaj. Kus paštiky a okraje od sýra dostala jeho kočka Lízinka, potom si tlapkou omyla tvář a chtěla jít ven.

“Ty darebnice, ty lehkomyšlná osobo,” káral ji pan Smítek, “už zas bys chtěla jít na toulky? Jen sed pěkně doma; co ti tu schází? Už jsi dost stará, abys měla rozum, ty couru,” řekl něžně pan Smítek a vzal si Lízinku na klín; pak si dal na uši sluchátka, nařídil krystal a poslouchal, co je dnes v rádiu. Někdo tam recitoval nějaké básně; pan Smítek zkoušel dávat k tomu nohou takt, ale když se mu to dobře neshodovalo, počal se nudit, i zatahal Lízinku za ocas. Lízinka se jen tak lehce otočila a sekla ho po ruce; pak pro jistotu seskočila s klína a blýskala očima zpod postele.

Ty básně a Lízinčina špatná nálada nějak rozladily pana Smítka; i přečetl ještě kus novin, ve kterých si přinesl domů sýr, a o desáté už ležel v posteli; o půl jedenácté vyskočila na postel Lízinka a uvelebila se mu na nohou, ale to už pan Smítek spal.

*

“Ah áhahah,” zíval pan Smítek druhého dne, “zatracený život! lidi, to zas byla moc! Koukejte,” řekl ukazuje svou ruku, “tady ten drápanec; to vám bylo děvče — nějaká Ruska, Lízinka se jmenovala — jako divoká kočka; ta vám vyváděla —” Pan Smítek beznadějně mávl rukou. “Co vám to budu povídat! Vy bačkoráři, copak vy víte, jaký je život? Ech, ať hrozí člověku kriminál nebo smrt: jen když poznal život! Ale vy — dejte mi svatý pokoj s tou vaší měšťáckou morálkou!”

/ 1928 /

POSLEDNÍ VĚCI ČLOVĚKA

Tramvaj řinčí a rachotí nahoru k Olšanským hřbitovům.

“Koukej,” povídá malý mužík k mládenci v králičím kožiše, “tady se zas něco staví; to bude nějaká škola nebo biograf. Víš, já jsem moc rád, že jsem ho ještě jednou viděl. ‚A to ses ty,‘ řekl. Ono není o to, že by mu to nějak pomohlo, ale člověk musí ukázat přátelství. ‚Tak já zas přijdu,‘ povídal jsem mu, ‚ale to už budeš běhat,‘ povídám; a zatím —”

Mládenec v králičím kožiše truchlivě zakýval hlavou.

“Já jsem si vzal metál, aby měl radost,” pokračoval mužík, “a on řekl: ‚Tě bůh, to ses ty?‘ Vidíš, že mě poznal. A já mu povídám: ‚Jozef, to ti přeje.‘ A on povídá: ‚Máničko, dej mi kousek těch drůbků.‘ Pak ona mu dala, a on jenom dvakrát kousnul; jen tak do toho kous, ale nesněd nic. ‚Máničko, dej mi kousek těch drůbků,‘” opakoval mužík dojatě.

Mládenec v králičím kožiše trochu potáhl nosem.

“No jo,” těšil ho mužík, “dyť to byl tvůj bratr. Ona říkala, že už o sobě neví, ale on se na mě tak podíval a řekl: ‚Toníku, to ses ty?‘ Počkej,” spustil mužík mna si radostně ruce, “co bude mít chudák věnců. Já jsem se byl ptát, co stojí věnec se stuhou, a oni řekli, že pětadesát korun. Pak jsem řekl, žádnou stuhu, a já k tomu dám visitku; napsal jsem na ni ‚Spi sladce, tvůj Toník‘. To je přece to samé, no ne? Člověk musí ukázat přátelství; ale abych dal dvacet korun za stuhu, to zas ne; beztoho ji někdo na hřbitově potom ukradne.”

“Mně řekli,” ozval se mládenec v kožiše slabým hlasem, “že věnec s pentlí stojí devadesát korun; a já jsem řekl, ať stojí co chce, ať stojí třeba sto korun, jen když bude pořádněj.”

“Šak to je pro bratra,” řekl mužík, “ale zato je nádhernej. Na pentli je ve zlatých písmenách ‚Poslední sbohem, Jenda a Liduška,‘ — no, já ti říkám, nádherný je to. ‚Poslední sbohem, Jenda a Liduška,‘” opakoval vychutnávaje celou tu krásu. “Eště tam nejsme, eště dvě stanice. Ale že se nám na ten funus vydařil čas, no ne? Bude to mít hezký.”

Mládenec chabě zakýval hlavou.

“Ale jí nic nenechávej,” radil mu mužík. “Co by s tím, potvora, dělala; beztoho tu sama dlouho nebude. Ať ti dá ten stolek po něm, a co inu zbyly šaty. A o ty hodinky si taky řekni. Já bych jí, mrše, nedal nic. Víš, tu skříň ti musí taky dát; řekni, že je po rodičích.”

“Eště tam nejsme?” ptal se mládenec tesklivě.

“Eště jedna stanice,” povídal mužík, “a pak je to kousek pěšky ke kapli. Já myslím, že přijde taky Franta a jiný kamarádi, no, pěkný to bude. Když se s ní nedal oddat, tak ona nemá na nic právo. To bys byl blázen, abys jí něco nechával. A doktorovi neplat, on na to třeba zapomene. Když tu skříň nepotřebuješ, tak ji prodej. Ale ten věnec, to je něco nádhernýho. Tu pentli si pak vem domů, tu je škoda tam nechávat; můžeš si ji pověsit takhle kolem zrcadla, víš? A kdyby vám umřel Ladislav, tak se vám ta pentle zas může hodit. Jen když jsem ho ještě jednou viděl; ten ti měl, chudák, takovou radost —”

Tramvaj zpomaluje před vraty na hřbitov.

“Počkej, počkej, až zastaví,” zadržoval mužík mládence. “Eště bys moh upadnout, a máš dnes takový pěkný šaty. To by ti zkazilo celej pohřeb.”

Načež, podpíraje starostlivě mládence v králičím kožiše, mířil truchlící mužíček ke hřbitovním vratům.

/ 1928 /

HAMLET, PRINC DÁNSKÝ

Referát parlamentního zpravodaje.

Včera za neobvyklého zájmu a před hustě obsazenými lavicemi přišla na pořad jednání Shakespearova hra Hamlet. Za generálního řečníka této tragédie se ovšem se svou známou mnohomluvností přihlásil princ Hamlet, ale veškerý zájem se soustředil v očekávání, že do debaty zasáhne Polonius, stejně významný dánský státník jako strhující řečník. Vskutku jeho projevy nabyly včerejší hra mimořádného významu a byla vyslechnuta s nebývalou pozorností. Krátký obsah celé hry následuje.

Po zahajovacích formalitách s duchem promluvil jako první řečník dánský král; po něm se přihlásil k slovu Hamlet svým známým nevěčným povídáním, načež vystoupil Polonius a za hlubokého ticha pronesl řeč, oslňující bystrými postřehy i širokým rozhledem. Z jeho vývodů vyjímáme:

“Ještě jsi, tady, Laerte? Honem na loď, na loď!
Jak krásný vítr nám sed do plachet
a ty tu civíš. Počkej, zde si vem
mé požehnání a pár poučení
na cestu světem: Nemluv, co si myslíš,
a nedělej, cos dobře nezážil!
Jenom si nedej tisknout dlaň kdekým,
co se jen vylíhl a schmejřil: Pak, chraň se
začínat spory: ale jsi-li v nich,
pak jednej, ať se druhý chrání tebe.
Jinak si choď, jak na to budeš mít,
ovšemže s mírou: pěkně, nevýstředně.
Nevypůjčuj si ani nepůjčuj.
Buď zdrav a zkvétej pod mým požehnáním.”

Nato obrácen k Ofelii pronesl skvělou řeč, ze které uvádíme:

“Copak, Ofelie? Copak ti to říkal?
Pravda! Právě vhod!
Povídá se, že se prý velmi často
teď s tebou scházívá.
A ty těm citům, hloupé dítě, věříš?”

Tedy zkrátka:
já prostě nechci, aby ode dneška
kdokoli mluvil, že své chvíle trávíš
jen rozhovory s princem Hamletem.
To je můj rozkaz: teď si jdi!"

V dalším průběhu jednání se pokusil princ Hamlet oslabit mohutný dojem řeči Poloniovy svým nejapným a zmateným klábosením; neměl úspěchu on ani jeho druhové, ba i vystoupení ducha jeho otce, vypočítané na zevní efekt, nezmate zajisté naši uvědomělou veřejnost. Po tomto nechutném výstupu ujal se slova opět Polonius, aby v rozpravě s Reynaldem pronesl pozoruhodné náměty o občanské výchově mladých mužů:

"Tak, Reynalde:
tady máš pro něj peníze a dopis.
A Reynalde, bylo by velmi moudré,
než k němu zajdeš, trochu vyzvědět,
jak se tam chová.
Víš, jen tak bujné, všední kousky, no,
ty už jsou známy jako společníci
svobody mládí.
Hraní a klení; pitky, rvačky,
hádky i kurvičky — to taky konečně.
A podle těchto návrhů a rad
si veď i ty!
A jinak tnu přej volnost."

Obraceje se k Ofelii, pokračoval:

"Copak, Ofelie, co se děje?
A čímpak, proboha?
On zešílel z lásky k tobě.
Co povídal?
Pojď se mnou, dítě: vyhledáme krále.
To není láska, to je blouznění.
Pojď, půjdem ke králi."

K následující rozpravě, které se účastnil i král a královna, přihlásil se Polonius bystrým postřehem:

“Poslové z Norska, výsosti,
se šťastně vrátili.”

Poté došlo k vrcholné události večera, kdy Polonius pevnou rukou strhl roušku z podivného jednání prince Hamleta. Mužně a bezohledně, vědom si své odpovědnosti, prohlásil do napjatého ticha:

“Já budu stručný. Princ Hamlet zešílel!
Zešílel, ano! Co je šílenství,
ne-li jen prostě to, že někdo šílí?
Že zešílel, je pravda; pravda, je to škoda,
a škoda, že je to pravda; bláznivé kolo!
Ale s tím nic, chci mluvit zcela prostě.
Tak tedy zšílel, budiž. A teď zbývá
najít jen zdroj té celé příhody,
či lépe řečeno, té nehody,
poněvadž každá příhoda má zdroj.
Uvažte, prosím!
Hm, já mám dceru
a ta mi dala ve své poslušnosti
tady to, prosím. Vizte a pak sud'te.”

Za bezdeché pozorností přečetl těžce kompromitující dopis prince Hamleta a pokračoval:

“Čím bych vám byl? Ne, já šel k věci zpříma
a mladé slečně řek jsem asi tak:
Princ Hamlet je vždy princ, výš než tvůj cíl,
to nesmí být! — A pak jsem jí dal příkaz,
že se má před ním zamykat,
odmítat poselství a nebrat žádné dary.
Ona mne ovšem poslechla; a on —
abych řek zkrátka — když byl odmrštěn,
propadl smutku, potom blouznění
až k šílenství, ve kterém dnes tak třeští.”

Já bych rád věděl, stalo-li se někdy,
když já jsem jasně řekl: Je to tak
— že to pak není tak?”

Za obecného vzrušení došlo k prudké kontroverzi mezi Hamletem a Poloniem, který drtil svého blekotajícího partnera břitkými a pohotovými slovy:

“Jak se má milý princ Hamlet?
Znáte mne, princi?
To snad ne, princi.
Poctivec, princi?
Svatá pravda, princi.
Mám, princi.
Copak to čtete, princi?
Ale oč jde, princi?
Co nejskromněji se s vámi loučím, princi.
Buďte zdrav, princi.
Hledáte prince Hamleta? Tady je.”

Hamlet po zásluze odbyt jeho pádnými a trefnými slovy, rozpačitě něco blábolil za obecné nepozornosti; svým známým nevěcným způsobem, pleť páté přes deváté, snažil se odvést rozpravu na jakési herce, ale Polonius, vrátiv se právě včas ze zákulisí, jej parádně usadil několika slovy:

“Mám pro vás novinu, princi.
Přišli k nám herci, můj princi!
Na mou čest!
To je nějak dlouhé.
Bude se s nimi jednat, jak zaslouží, princi.
Pojďte, páni!”

Není divu, že pan Hamlet se po těchto věcných slovech odvážil pronést jenom samomluvu, bál se zřejmě odpůrce tak pohotového.

Po přestávce, věnované zákulisnímu jednání, zasáhl Polonius do děje několika závažnými radami:

“Ofelie, ty tu chod! My, vzácnosti, se tady skryjem. Čti si tuhle knížku.”

Následovala soukromá rozprava prince Hamleta s Ofelií, po níž Polonius výstižně pravil zejména toto:

“Jdi si, Ofelie!
Nemusíš říkat, co tu mluvil princ:
my víme všecko!”

Zatím princ Hamlet nastrojil — ovšem krajně nemístně — jakousi hereckou produkci; během této trapné epizody se Polonius právem vyjádřil:

“Vidíte?”

V souvislosti s tímto nešťastným počinem Hamletovým došlo k bouřlivému konfliktu mezi Poloniem a Hamletem. Jako rána za ranou dopadaly na prince břitké šlehy Poloniovy:

“Královna chce s Vámi mluvit, princí, a ihned.
Ať mne čert, opravdu: docela velbloud.
Hřbet má jak kolčava.
Úplně velryba.
Já vyřídím.”

Zahanbený Hamlet si nemohl po tomto morálním výprasku ulevit nežli samomluvou, jak už je jeho nechvalným a málo statečným zvykem.

V dalším průběhu hry dlužno zaznamenati cenný a obezřelý námět Poloniův:

“Můj pane, už jde k matce do komnaty:
já musím rychle, někam za čaloun,
abych je vyslechl. Teď sbohem, výsosti;
však ještě přijdu, než půjdete spat,
a řeknu vám, co poznám.”

Ke královně pak trefně pravil:

“Hned tady bude. Já si vlezu sem.
Jen, prosím, hezky rázně!”

V dalším průběhu jej Hamlet zákeřně probodl; a tu Polonius podotkl se svou obvyklou pohotovostí a přímostí:

“Oh! jsem zavražděn!”

Smrtí Poloniovou by se měla hra skončit; co následuje, jsou beztoho jen jalové řeči bez hlavy a paty; zejména princ Hamlet obtěžoval rozčarované posluchačstvo svými nevhodnými a příliš osobními samomluvami, jako má-li být, či nebýt. Dobrá polovina hry mohla klidně odpadnout. Nebýt skvělých projevů Polomových, byl to ztracený večer.

“Vylíčili jsme děj Hamleta co nejpodrobněji, aby si uvědomělý čtenář sám učinil obraz o celé hře. Obecenstvo, když bylo s nejhlubší pozorností vyslechlo mohutné řeči Poloniovy, jevílo o konec hry zřejmý nezájem. Jen mizivý hlouček nekritických straníků aplaudoval na konci prázdnému mlácení slámy a demagogickým frázím Hamletovým. Soudná veřejnost se takovým laciným úspěchem ovšem oklamat nedá.

/ 1931 /

VYNÁLEZCE

Říkám vám, pane: na vynalézání musí být určitá metoda. Nemůžete se spoléhat na šťastnou náhodu nebo inspiraci; to byste to nikdy nikam nepřivedl. Nejdřív musíte přesně vědět, co vlastně chcete vynalézt. Většinou vynálezci něco vynalezou, potom teprve hloubají, k čemu to může sloužit, a nakonec tomu dají nějaké jméno. Já jsem ten postup obrátil, pane; co mne se týče, já nejdřív vynaleznu jméno, a teprve pak k tomu jménu zkonstruuju příslušnou věc; tím způsobem jsem přišel na docela nový zdroj technické inspirace. Od slov k věcem: to je můj postup.

Počkejte, jakpak bych vám to názorně vyložil. Na příklad lidé už dávno vynalezli kovárny, tiskárny, čekárny, noclehárny, udírny a takové krámy. Čekárny máme, ale moderní člověk nemá pokdy čekat; jeho heslo je rychlost, spěch, tempo. Jářku, proč mu tedy nezřídít spěchárný? Taková dobře vybavená spěchárna by ovšem musela být opatřena celou řadou spěchadel a rychlítek, strkačů, samostrojů, rámusidel a lomozítek; mám už zadané patenty na různé skřípačky, vrzátka, vyrušovacla a klopýtadla: samé nové přístroje a náradí, pane, na které dosud nikdo nemyslel. To je to celé: musejí se vynalézt nová slova, aby se přišlo na nové věci a nová řešení.

Nebo podívejte se: máme už padáky a dokonce celé padostroje; ale nikoho ještě nenapadlo sestrojít padátko, věc, která by pořád a za všech okolností padala. Proč vám mají padat jenom vázy, sošky a jiné domácí předměty? Pořídte si padátko! Padá se zárukou! Zkuste a budete spokojeni! Dodám vám také kotítka a kácedla v různém provedení, dále bimbadla ve všech velikostech a v přepychové úpravě. Zakutálí se vám někdy knoflíček od límce? Kupte si náš patentní kutáleč! Kutálí se zaručeně po celé světnici.

Rodičové, pořídte pro své děti špinítka! Ušetříte jim práci s umazáním jejich matiček! Špinítka s krabicí špinidel toliko třicet korun. Do každé kuchyně náleží naše moderní připalovačka. Máte už ve svém šatníku naši zadržovačku a naše krčítka? P. t. úřadům a kancelářím doporučujeme svůj samočinný odročovač. V žádné moderní domácnosti nesmí chybětí náš vysoce výkonný rozbiječ a spolehlivá, přesně jdoucí zaspavačka! Docílíte zaspání při každé příležitosti!

Chybujete někdy? Zajisté že ano, neboť chybuje každý člověk. Ale proč byste si vy sám musel dávat práci s chybováním? Naše patentem chráněná chybovačka bude dělat chyby za vás! Naše nová chybovačka model FV 1303 dociluje až 699 chyb za den! — Chystáte se na cesty? Neopomiňte přibalit do svého tlumoku naše bloudítko! Levné, spolehlivé, praktické. — Neděláte nic? Tedy pořídte si na to naši nedělačku! Tichý chod, malé provozní náklady. Patentováno ve všech státech. — Dejte svým milým k Ježíšku novou oblíbenou hračku, nudítka. Báječný zdroj nudy! Zařídte si doma svou vlastní nudírnu! — Máte už naše ubližovadlo? Nepostradatelné pro školy, úřady, velké podniky i domácnosti. —

Nejsensačnější vynález našeho věku: kolostoj! Kolo, které se netočí! Novinka! Doporučujeme všem továrnám zasaženým krizí! — Žádné ztráty více! Vaše menší ztráty obstará za vás naše levné mizítiko nebo náš poniklovaný pohřešovač. Pro větší provoz ztrát doporučujeme naši mechanickou ztrátku nebo vysoce výkonný automatický samoztrat, provádějící spolehlivě i ty největší ztráty. — Pořídte si naše universální vadítko! Bude vám zaručeně vadit doma i na cestách, při práci i zábavě. — Koptáte? Kupte si naše koptadlo v prášku nebo pilulkách. Budete koptat bez námahy. Lékaři doporučeno. Statisíce díkůvzdání. — Jste nervosní. Vaše nervy jsou unaveny stálým hlukem, který je kletbou našeho věku. Objednejte si naši novou mlčku! Mlčka je stroj, který nevydává vůbec žádného zvuku. Naslouchejte naší mlčce, a vaše nervy si odpočinou. Nejnovější typ mlčky v krásné mahagonové skřínce, se zapojením na elektrický proud, toliko 1795 Kč. Poslední slovo v radiotechnice!

Ano, pane, tak se to musí dělat. Najděte nějaké nové slovo, a pak už je dost snadné sestrojít k němu vhodnou skutečnost. Tomu já říkám vědecký postup, pane. Tak poklona, nemám kdy: právě pracuj u na universálním kazidle. S tím by se dal dělat báječný obchod, ne?

/ 1936 /

ZÁZRAK NA HŘIŠTI

Stalo se to na přátelském zápase S. K. měšťanka Žižkov versus kvarta gymnasia Praha XI. Přes obětavou práci obrany, v níž zvláště vynikal Ferda Zápotocký, prohrávala to žižkovská měšťanka ke konci druhého poločasu už dvěma k nule a její svatyně byla obležena prudkými útoky. Právě když na její branku letěl nový nezadržitelný míč kvartána Zdeňka Poppra, řečeného Káďa, stalo se něco podivného: míč se ve vzduchu zastavil, roztočil se s nesmírnou rychlostí a po chvilce váhání letěl zpátky, aby dopadl jako bolid do sítě nepřátelské branky. Bylo to čtyři minuty před koncem druhého poločasu. Nikdo ani kloudně neviděl, jak se to stalo, i hrálo se dál; skvělý Zdeněk Poppr se opět zmocnil míče, prorazil obranu a zblízka dělovou přízemní ranou poslal míč do branky S. K. měšťanky Žižkov. Třicet diváků, kteří fandili státnímu gymnasiu, už propuklo v jásot; ale míč nebyl nikde; všichni hráči jej začali hledat, až nakonec sám brankář kvarty gymnasia Praha XI. objevil ztracený míč, pokojně ležící v jeho vlastní brance. Zatím už byl odpískán konec zápasu. Mužstvo kvarty sice protestovalo proti tomuto neregulárnímu gólu, ale nedalo se nic dělat; výsledek zápasu byl dvě ke dvěma.

Od toho dne kráčelo fotbalové mužstvo S. K. měšťanky Žižkov od vítězství k vítězství. Nandalo to měšťance Libeň tři k nule; roztrhlo kvintu holešovické reálky poměrem čtyři k jedné; porazilo sextu kolínského gymnasia na jeho vlastní půdě poměrem dvě k jedné (poměr raněných dva ke dvěma); a porazivši i reformní reálné gymnasium Praha XIX., dorost S. K. Slavie, měšťanku v Košířích a německé reálné gymnasium Praha II., mělo se utkat s vybranou jedenáctkou S. K. Vysokoškolského Sportu. Byl to v dějinách světa bezpříkladný úspěch.

Ale ani z vítězného mužstva si nikdo neuvědomil, že na všech těchto triumfálních zápasech S. K. měšťanky Žižkov byl jako tichý divák přítomen žák první třídy měšťanky na Žižkově, Bohumil Smutný. Nikdo s ním vůbec nemluvil, jelikož to byl mravný a zbožný chlapec. Nikdo si ho nevšímal ve Škole ani na poli cti. Jenom zmíněný už Zdeněk Poppr (který ze žárlivosti a závisti doprovázel nepřátelskou jedenáctku na všech jejích bojištích) si povšiml tohoto věrného a skromného diváka; i viděl, že se Bohumil Smutný v kritických okamžicích vytrácí, aby za nejbližší bariérou nebo keřem padl na kolena a horoucně se modlil šeptaje: "Pane Bože, smiluj se! Dej, ať naši udělají gól!" A v tu chvíli se zastavil letící míč a obrátil se do branky protivníků; nebo najednou zmizel, aby byl vyloven ze sítě odpůrců; nebo se kutálel pomalu po hřišti, zatím co nepřátelské síly padaly a klopýtaly, jako by tajemná síla poutala jejich nohy. A Zdeněk Poppr, řečený Káďa, o tom řekl svému staršímu bratrovi, MÚSt. Záviši Popprovi z Vysokoškolského Sportu.

Den před historickým zápasem S. K. měšťanky Žižkov versus S. K. Vysokoškolský Sport čekal před žižkovskou měšťankou mladý muž na žáka Bohumila Smutného. Představil se mu jako Závís Poppr, medik a sportovec, a řekl mu: “Já vím, pane Smutný, že jste taky ohromný sportovec; povídal mi náš Zdeněk, že moc rád chodíte na kopanou. Ale tak si myslím, že asi dost neznáte pravidla; kamaráde, to musíte ovládat, chcete-li mít něco ze hry! Náhodou mám zrovna volnou chvíli, a tak jsem si řekl, že bych vám něco o kopané pověděl, abyste věděl, jak se má regulérně hrát.”

Toho dne chodil MÚSt. Závís Poppr tři hodiny s Bohumilem Smutným po žižkovských ulicích a vysvětloval mu, co je roh, trestné území, ofsajd, ruka, útok a obrana, přihrávání, fair hra, iregulární hra, trestný kop, robinsonáda, surovost, souhra a tak dále. Bohumil Smutný jen kýval hlavou a říkal: “Ano, prosím. Já rozumím, prosím. Ano, prosím, budu si to už pamatovat.”

A nakonec uctivě poděkoval, neboť byl to hodný a mravný chlapec, a ne takový rošťák, jako je leckdo z dnešních mladých mužů.

Den nato se konal zápas S. K. měšťanky Žižkov versus Vysokoškolský Sport. V druhém poločase už vedl Vysokoškolský Sport šest k nule. Mezi diváky seděl Bohumil Smutný, potil se hrůzou, ruce měl křečovitě sepjaté a modlil se: “Pane Bože, smiluj se a udělej něco... ale aby to bylo podle pravidel... aby naši dali regulérní gól... udělej zázrak, ale fair!”

Končení druhého poločasu vedl Vysokoškolský Sport jedenáct k nule; a MÚSt. Poppr šeptal svému bratrovi: “Tak vidíš: jakmile platí pravidla, nedají se dělat žádné zázraky.”

PRÁVNÍ PŘÍPAD

— — tak jedu osmdesátkou k té zatáčce a myslím, že mám za ní volnou cestu, to se ví, byla to volovina; jenom jsem trochu ubral plynu a hasím si to vesele do zákrutu. A najednou koukám, přes cestu jde průvod. Funus. Zrovna zatáčel přes silnici do hřbitovních vrat. Tak já šlápnu na brzdu, a lidi, to byl smyk! Jenom se pamatuju, že čtyři mládenci, co nesli rakev, ji hodili na zem a už byli v příkopě, a prásk! můj vozeček narazí zadkem do té rakve na cestě, a truhla letí přes pankejt do pole.

Lezu z vozu ven a říkám si, Krista Pána, jestli jsem sebral taky faráře a pozůstalé truchlící, to bude nadělení! Ale nestalo se nic; na jedné straně silnice stál ministrant s křížkem a na druhé straně farář a pozůstalí; vypadali vám jako voskové figury. Teprve pak se začal farář leknutím klepat a rozčileně brebentí: “Člověče, člověče, to nemáte úctu ani k mrtvým?” A já byl zatím rád, že jsem nezabil žádného živého! Potom se lidi vzpamatovali; částečně mi začali nadávat a částečně běželi na pomoc tomu nebožtíkovi v rozbité rakvi; to už je, myslím, takový instinkt. A najednou se hrnuli zpátky a leknutím ječeli. On vám z té hromady prken leze živý člověk, šmátrá rukama a chce si sednout. “Copak, copak,” povídá a pořád se pokouší posadit se.

Já byl u něho, co by řekl švec. “Dědečku,” povídám, “vždyť by vás byli málem pochovali!” A pomáhám mu z těch prken ven. On jenom mrká a koktá: “Co? Co? Co?” Ale vstát nemohl; myslím, že měl nějaký zlomený kotník nebo co od toho nárazu. Co bych vám to dlouze povídal: naložil jsem dědu a faráře do vozu a dovezl jsem je do domu smutku; a za námi šli pozůstalí truchlící a ministrant s křížkem. A muzika, to se rozumí; ani nehrála, protože nevěděla, jak to bude s placením. “Tu rakev zaplatím,” řekl jsem, “a doktora taky; ale jinač mně můžete poděkovat, že jste nepochovali živého.” A jel jsem; abych pravdu řekl, byl jsem rád, že to mám za sebou a že se nestalo nic horšího.

Ja, ale teď teprve se to začalo. Nejdřív mně napsal starosta té dědiny slušný dopis: že prý rodina toho domněle mrtvého, nějakého Antonína Bartoše, železničáře na odpočinku, je nemajetná; že chtěla dědečka důstojně pochovat za své poslední našetřené groše; a že teď, když se následkem mé neopatrné jízdy dědeček probudil z mrtvých, budou ho muset pochovávat ještě jednou, což si při své chudobě nemohou dovolit. Abych jim teda zaplatil ten pokažený funus i s farářem, muzikou, hrobařem a pohřební hostinou.

Potom přišel advokátský dopis jménem toho dědečka: že Bartoš Antonín, železničář na odpočinku, žádá náhradu za zničený rubáš; dále několik stovek za léčení zlomeného kotníku; a pět tisíc bolestného za úraz, který mou vinou utrpěl. To už mně bylo trochu hloupé. Pak nový dopis: že prý dědeček pobíral pensi jako železničář; když v Pánu skonal, zastavili mu ovšem pensi, a teď mu ji ouřady nechtějí znovu vyplácet, jelikož mají od okresního lékaře

potvrzení, že zemřel. A prý mě dědeček bude žalovat, abych mu platil doživotní rentu jako náhradu za ztracenou pensi.

Další upomínka: že dědeček od té doby, co jsem ho vzkřísil, postonává a musí se mu vařit silnější strava. A prý jsem ho vůbec zmrzačil; co prý se probudil z mrtvých, není to už on a není vůbec k ničemu. Prý jenom říká: “Už jsem to měl odbyto, a teď musím umřít po druhé! To já mu nedaruju, to mně musí zaplatit, nebo to poženu až k Nejvyššímu soudu. Takhle ublížit chudému člověku! Na to by měl být stejný trest jako na zabití.” A tak dále.

Nejhorší je, že jsem tehdy neměl zaplacenou pojistku za vůz a pojišťovna je z obliga. Tak já nevím. Co myslíte, budu to musit platit?

/ 1936 /

ČERT

Mělo se začít třetí jednání jedné reprisy Dvořákovy opery Čert a Káča. V hledišti byla přitlumena světla a šum publika utichl, jako by byl zatažen kohoutkem. Kapelník v orchestru zaklepal a zvedl taktovku. Paní Malá v první řadě křesel zavřela sáček s bonbóny a paní Grossmannová vydechla: "Tuhle předeheru já mám děsně ráda." Pan Kolman v sedmé řadě zavřel oči, připraven na hluboké požívání "svého Dvořáka", jak říkal. A z orchestru se počala řinout graciézní ouvertura.

Tu se zavlnila na pravé straně opona a na rampu vyklouzlo malé stvořeníčko; zarazilo se, když vidělo před sebou temnou propast hlediště, a shlíželo se poplašeně, kam se ztratit. Ale vtom už je popadl zvonivými drápky polkový rytmus přede hry ; stvořeníčko počalo dávat rukama takt a drobně podupávat.

Nebylo to větší než osmileté dítě, ale mělo to prsa chlupatá a od pasu dolů to bylo zarostlé kosmatou, ryšavě černou srstí; tlamičku to mělo kozí, špičatou, a v kudrnatých vlasech malé růžky; a podupávalo to pevnými kopýtky na kozích nohou. Publikum se rozčeřilo tichým smíchem. Stvoření na rampě se leklo a zaváhalo; chtělo couvnout, ale narazilo na oponu; podívalo se ustrašeně za sebe, ale vtom už jeho kopýtka začala sama od sebe stepovat a vířit do taktu hudby. Zdálo se, že teprve teď ta osůbka na rampě přemohla trému; otevřela potěšeně tlamičku, olízla se dlouhým růžovým jazýčkem a cele se oddala svému tanci; poskakovala, přisedala k zemi a bubnovala kopýtky se zřejmým nadšením. I její ruce počaly tančit, poletovaly nad hlavou a luskaly vesele prsty; jen vzadu tenký, tuhý ocásek sebou švihal, dávaje takt jako metronom. Nebylo to žádné veliké taneční umění; po pravdě řečeno, bylo to jenom hopkování, poskoky a stepování, ale vyjadřovalo to ukrutnou radost ze života a pohybu; bylo to tak přirozené a půvabné, jako když skáče kůzle nebo štěně si honí ocásek.

Publikum se blaženě usmívalo a ševelilo radostí. Pan kapelník zneklidněl, cítě za sebou vlnu vzrušení, ta mával taktovkou energičtěji než jindy; jenom se přísně podíval směrem k bicím nástrojům, co to tam dnes je za divné bubnování a klepání, ale setkal se s věrným a pozorným pohledem pana bubeníka, čekajícího s paličkou v ruce na svou příležitost. Orchester hrál pilně a svědomitě; nikdo neodvrátil oči od svých partesů a nikdo se nepodíval na rampu. Tam-ta da ta-ta-tum. Hergot, něco dnes není v pořádku, myslil si pan kapelník, a velikými gesty hnal orchestr do forte. Proč se ti lidé vzadu smějí? Asi se něco stalo v hledišti. A aby odvrátil pozornost, řídil pan kapelník předeheru pořád silněji, pořád rychleji —

Stvořeníčko na rampě mělo z toho báječnou psinu; dupalo, kmitalo nožkami, natřásalo se, nadsakovalo pohazovalo hlavou a švihalo ocáskem stále rychleji. Tam-ta-da tam-tam m-tata. Paní Malá, ruce sepjaty na břicho, blaženě a dojatě zářila. Jednou už viděla Čerta a Káču, však tomu bude čtrnáct let, ale tohle tehdy nedávali. Já sic nemám ráda moderní režii,

myslila si, ale toto se mi líbí. Chtěla by to sdělit s paní Grossmannovou, ale ta se dívá nábožně na rampu a pokyvuje hlavou. Paní Grossmannová je totiž ohromná hudebnice.

Pan Kolman v sedmé řadě se chmuří. Tohle se nikdy nedělalo, to sem nepatří. Co dnes ti režiséři tropí s Dvořákem, to už přestává všechno, protestuje pan Kolman. A tak rychle se ta předehra taky nikdy nehrála. To je neúcta k Dvořákovi, myslí si pohněvaně pan Kolman. Já o tom napíšu do novin, rozhoduje se. Nazvu to "Ruce pryč od našeho Dvořáka!" nebo tak nějak.

A najednou poslední takty přede hry. Pan kapelník si oddychl a přejel si šátkem zpoceně čelo. (Co to dnes s tím publikem bylo?) Opona sebou trhla a počala se zvedat. Křepčící figurka na rampě se lekla, ohlédla se a s poděšeným zameknutím zmizela za portálem, dřív ještě, než se opona vytáhla. Paní Malá v první řadě křesel počala tleskat; ale pan Kolman v sedmé řadě ostře zasyčel, následkem čehož se publikum zarazilo a rozptýlený aplaus rozpačitě ustal. Záda pana kapelníka vyjadřovala čímsi nervosním v lopatkách zřejmou nespokojenost. Snad jsem neměla při otevřené scéně tleskat, myslila si paní Malá, a proto zašeptala paní Grossmannové: "To bylo milé, že?" "Rozkošné," vydechla paní Grossmannová; a paní Malá s úlevou vyňala ze sáčku bonbón. Snad si nikdo nevšiml, že jsem tleskala.

I pan Kolman se uklidnil. Nic dál už neporušilo důstojné provedení opery. Napíšu správě divadla, aby zadržela takové nepřístojnosti, řekl si, ale pak na to zapomněl.

"Dnes bylo divné publikum," bručel kapelník, když bylo po všem. "To bych rád věděl, čemu se tam smáli."

"To víte, dnes je pondělí," děl primista. "Pondělní obecenstvo je vždycky nejhorší."

A to bylo všecko.

/ 1936 /

PAŠTIKA

Co si mám dnes koupit, přemítal starostlivě pan Michl; zase nějakou uzeninu... Uzenina jde na pakostnici. Co takhle sýr a banány? Pravda, sýr jsem měl včera; jednostranná výživa, to taky nedělá dobře. A sýr, to je cítit v žaludku až do rána. Bože, to je hloupé, že člověk musí jíst.

“Pán už má objednáno?” zeptal se znenadání prodavač za pultem, zatím co balil do papíru růžové plátky šunky. Pan Michl se lekl a polkl naprázdno. Pravda, musím si něco poručit. “Dejte mně třeba... paštiku,” vyhrkl, a v ústech se mu seběhly sliny. Paštika, ano, to je to pravé. “Paštiku,” opakoval rozhodně.

“Paštičku, prosím,” šveholil prodavač. “Pražskou, s lanýži, játrovou, husí, štrasburskou —” “Štrasburskou,” rozhodl se pan Michl. “A okurčičky?”

“A — ano, okurčičky,” svolil pan Michl. “A housku.” Rozhlédl se podnikavě po kráme, jako by hledal, co si ještě poručit. “A co dál, prosím?” čekal prodavač. Pan Michl maličko potřásl hlavou, jako by chtěl říci: Ne, lituju, ale nemáte tu už nic pro mne, neračte se namáhat. “Nic,” řekl. “Co to stojí?” Trochu se lekl ceny, kterou mu prodavač řekl za tu červenou plechovku. Kristepane, to je dražota, přemítal cestou domů; bude to asi pravá štrasburská paštika. Na mou duši, ještě nikdy jsem to nejedl; ale těch nekřesťanských peněz, co za to chtějí! Inu, co dělat; člověku se někdy zachce paštiky. A vždyť ji nemusím sníst celou najednou, utěšoval se pan Michl. Nechám si něco na zítřek; beztoho paštika je těžká do žaludku.

“To budeš koukat, Emane,” hlásil pan Michl, když otvíral dveře svého domova, “co dnes nesu k večeři.” Kocour Eman mávl ohonem a zamňoukal. “Aha,” řekl pan Michl. “Ty bys taky chtěl paštiku, ty neřáde, vid’? Kdepak, to nejde. Paštika je drahé žrádlo, kamaráde, já sám jsem to dosud nikdy nejedl. Štrasburská paštika, holenku, to je jenom pro labužníky; ale abys neřekl, dám ti čuchnout.” Pan Michl si připravil talíř a otevřel trochu s obtížemi plechovku s paštikou; načež vyndal svůj večerník a s poněkud slavnostním pocitem zasedl k večeři. Kocour Eman vyskočil po svém zvyku na stůl, složil pečlivě pod sebe ocas a zatínil dráčky předních paciček do ubrusu v rozkošnické netrpělivosti.

“čuchnout ti dám,” opakoval pan Michl, nabíraje na vidličku špetku paštiky. “Abys věděl, jak to voní. Na, tu máš.” Eman stáhl vousy a opatrně, nedůvěřivě přičichl k paštice. Pan Michl se naježil. “Co, nevoní ti? Taková drahá paštika, ty moulo?” Kocour se zašklebil a očichával paštiku dál s nakrčeným nosem.

Pan Michl se maličko znepokojil a čichl k paštice sám. “Vždyť voní dobře, Emane! Jen přivoň! Nádherná vůně, člověče.” Eman přešlápl a zaťal dráčky do ubrusu. “Chceš kousek?” ptal se pan Michl. Kocour nervosně cukl ocasem a naznačil chraptivé mňouknutí.

“Co? Co je?” vyhrkl pan Michl. “Chceš říci, že ta paštika není dobrá?” Čichl k ní pozorné, ale nic necítil. Čert ví, třeba ten kocour má lepší nos. On v paštikách bývá tenhle, jak se tomu

říká, botulin. Strašný jed, pane. Nesmrdí to a nemá to špatnou chuť, a člověk se tím otráví. Pan Michl pocítil ohavný tlak někde u srdce. Chválabohu, že jsem tu paštiku ještě nevzal do úst. Třeba ten kocour poznal čichem nebo instinktem, že té paštice něco je. Raději to nebudu jíst; ale když stála takové ukrutné peníze —

“Koukej, Emane,” řekl pan Michl. “Já ti dám ochutnat. Je to ta nejjemnější a nejdražší paštika, pravá štrasburská, ale ať taky jednou žereš něco lepšího.” Vzal z kouta kocourův talířek a naložil na něj kus paštiky. “Tak pocem, Emane!”

Eman skočil ke stolu, až to žuchlo, a mávaje ocasem šel pomalu k svému talířku, usedl na bobek a obezřele čichal k paštice. Nežere, řekl si pan Michl s hrůzou. Je špatná.

Kocour Eman potrhл ocasem a začal pomalu a decentně okusovat paštiku, jako by se jí trochu štítíl. “Tak vidíš,” vydechl pan Michl s úlevou, “že jí nic není!”

Kocour sežral paštiku a začal si tlapkou čistit vousy a hlavu. Pan Michl se na něj zpytavě díval. Tak vida, neotrávil se, nic mu není. “Nu, co ty,” řekl mecenášsky. “Pochutnal sis, co? Ty se máš, neřáde!” Nato uklidněn usedl ke stolu. Kdepak, člověče, taková drahá paštika, ta nemůže být špatná. Přivoněl k ní, mhouře labužnický oči. Nádherná vůně. Ale třeba se taková otrava botulinem neprojeví hned, napadlo ho najednou. Za chvíli mohou přijít na Emanu křeče —

Pan Michl odstrčil talíř a šel se podívat do slovníku B, botulismus čili allantiasis... projeví se za čtyřicet až šedesát hodin (sakra!) ...za těchto příznaků: ochrnutí očních svalů, zrakové poruchy, vyprahlost v krku, zardělé sliznice, nápadný nedostatek slin (pan Michl polkl mimovolně sliny), ochraptělost, zadržování moči a zácpa, v těžkých případech křeče, ochrnutí a smrt (děkuju pěkně!). Pan Michl jaksí ztratil chuť k jídlu; paštiku zavřel do skříně a pomalu žvýkal housku a okurky. Chudák Eman, řekl si; takové hloupé zvíře sežere zkaženou paštiku a pojde jako pes. Se srdcem plným lítosti zvedl kocoura a posadil si ho na klín. Eman počal horlivě příst, přimhuřuje blahem oči; a pan Michl seděl bez hnutí a hladil ho, ustaraně a smutně mrkaje na nepřečtené noviny.

Té noci vzal Emanu do postele. Třeba tu už zítra nebude, tak ať se má dobře. A po celou noc nespál, sedaje chvílemi, aby sáhl na kocoura rukou. Ne, nic mu není. A nos má studený. Kocour Eman pokaždé začal příst téměř hlučně.

“Tak vidíš,” řekl pan Michl ráno. “Dobrá byla ta paštika, že? Ale večer ji sním sám, abys věděl. Nemysli si, že tě budu po celý život krmit paštikami.” Kocour Eman otevřel tlamičku něžným a chraptivým mňouknutím. “Ty,” děl pan Michl ostře, “nechraptíš? Ukaž oči!” Kocour se na něj díval nehnutými zlatými očima. Snad to není ochrnutí očních svalů, zarazil se pan Michl. Ochraptělost a vyprahlost v krku — ještě štěstí, že jsem tu paštiku nevzal do úst. A voněla tak krásně!

Když se pan Michl večer vrátil domů, zavrkal kocour Eman a oťřel se mu dlouze o nohu. “Ty,” řekl pan Michl, “není ti nic? Ukaž oči!” Eman mávl ocasem a ukázal zlaté a černé oči. “Ještě

nemáš vyhráno,” kázal pan Michl. “Někdy to trvá třicet šest hodin, víš? A co, zácpu nemáš?” Kocour Eman se mu znovu otřel o nohu a sladce, chraptivě mňoukl. Pan Michl dal na stůl paštiku a večerník. Eman skočil na stůl a přešlapoval, trhaje drápky ubrus.

Pan Michl přivoněl k paštice; voní dobře, ale čert ví, nějak jinak než včera. “Čuchni, Emáne,” řekl, “je ta paštika dobrá?” Kocour přiblížil k paštice svůj krátký nos a podezíravě čichal. Pan Michl se polekal. Snad abych tu paštiku vyhodil, řekl si. Ten kocour cítí, že s ní něco je. Ne, já to jíst nebudu. To tak, abych se otrávil! Já ji vyhodím, a je to.

Pan Michl se vyklonil z okna, aby si vybral místo, kam hodit konzervu. Tamhle na sousední dvůr, co stojí ten akát. Škoda té paštiky, myslel si pan Michl, byla taková drahá... Pravá štrasburská. Nikdy jsem to nejedl. Možná, že není zkažená, ale... Já to jíst nebudu; ale když jsem za to vyhodil tolik peněz... Chtěl bych to jednou jíst. Aspoň jednou v životě. Štrasburská paštika, pane, to je světová lahůdka. Škoda, bože, jaká škoda, říkal si pan Michl lítostivě. Tak zbůhdarma to vyhodit...

Pan Michl se obrátil. Kocour Eman seděl na stole a předl. Můj jediný přítel, cítil pan Michl dojatě. Na mou duši, nerad bych ho ztratil. Ale vyhodit tu paštiku je škoda, stála hříšné peníze. Pravá štrasburská, člověče: je to na ní napsáno, koukej.

Kocour Eman něžně zavrněl.

Pan Michl popadl červenou konzervu a postavil ji mlčky na zem. Dělej si s tím, co chceš, potvoro. Sežer si to nebo nech to; ale je škoda to vyhodit. Já sám jsem to nikdy nejedl. A co já, já se vám obejdu bez takových vzácností; dejte mně kus chleba, a nechci nic lepšího. Nač bych musel já jíst takovou drahou paštiku! Ale vyhodit ji, to by byl hřích. Hrozně peníze stojí, kamaráde. Vyhodit, to se nedělá.

Kocour Eman skočil se stolu a šel si čichnout k paštice. Zkoumal ji dlouho a pak ji váhavě sežral.

“Tak vidíš,” bručel pan Michl. “Žádný kocour na světě se nemá jako ty. Někdo má na světě štěstí. Já, vidíš, já takové štěstí nemám.”

A té noci pětkrát vstal, aby sáhl na Emanu. Kocour předl, až se zalykal.

*

Od té doby se pan Michl někdy zle utrhl na svého kocoura. “Kuš,” říkal mu vyčítavě, “tys mně sežral mou paštiku!”

/ 1936 /

ORGANISUJME SE

Pan Lederer se šoural parkem, oddávaje se svým starostem; a tam se s tím člověkem seznámil. Nebylo na něm nic zvláštního, leda to, že krmil vrabce; bylo jich kolem něho celé hejno, div že mu do kapes nelezli. Pan Lederer se na to díval se zálibou. Tak vida, myslil si, přec jen jsou ještě hodní lidé na světě. A tu se ten člověk plaše ohlédl a kvapně odcházel.

Po chvíli jej pan Lederer našel, jak sedí na lavičce; a protože krom svých starostí neměl zrovna co jiného dělat, sedl si na lavičku vedle něho. Člověk ho s nedůvěrou přeměřil očima a trochu odsedí.

“Tak vy máte rád vrabce,” ozval se pan Lederer po chvíli.

“Nemám,” řekl člověk zamračeně.

“Ne?”

“Ne. A vůbec,” rozkřikl se člověk popuzeně, “nemohu ptáky ani cítit, abyste věděl. Tak.”

“Já jen proto, že jste je krmil,” mýnil pan Lederer.

“Nekrmil. To... to jsem jen vyhazoval z kapes drobečky. Rozumíte, já ptáky zásadně nekrmím. Ať se živí sami, potvory! Co mně je po nich?”

“A tak,” bručel pan Lederer zklamaně, a nevěděl, co dál říci.

Člověk zatím něco potichu přemílal v pyscích. “Tak vy jste člen Spolku pro krmení vrabců, co?” vyhrkl najednou.

“Nejsem,” bránil se pan Lederer.

“Tedy jste ze Spolku pro ochranu zpěvavého ptactva!”

“Taky ne.”

“Člověče, tak z kterého vy jste spolku?” podivil se neznámý muž.

“Ze žádného,” řekl pan Lederer. “Totiž... v jednom pohřebním spolku jsem. Izraelský pohřební spolek.”

“Aha,” bručel člověk podezíravě. “Ale já se nechci dát pohřbít. A krom toho jsem katolík, abyste věděl. A ptáky nekrmím. A dakla už taky nemám.”

“Já mám doma griffonka,” sděloval pan Lederer. “Takový chlupatý neřád.”

“Tak to se musíte stát členem Spolku pro pěstování chlupatých psů,” prohlásil člověk rozhodně.

“Proč?”

“Tak. Přejdou na vás a už tam budete. Já jsem jednou dostal kanára a do tří dnů jsem se stal členem Spolku pro chov harckých kanárů na Horním Novém Městě. Prý se my chovatelé kanárů musíme organisovat, a tak. To máte nasup. Já jsem měl před šesti lety dakla; dal jsem ho za měsíc pryč, ale ještě pořád musím být členem Spolku pro pěstění čistokrevných loveckých psů. Každý rok vám pošlou složenku a členskou legitimaci. Co má člověk dělat,” brumlal muž melancholicky. “Já jsem v devatenácti spolcích.”

“To je hodně,” usoudil pan Lederer.

“Je. Jeden můj kolega je v třiadvaceti; ale on se zajímá o mír a fotografuje. Odpuště, já jsem myslel, že jste z nějakého spolku pro podporu ptáků. Jednou jsem na příklad dal na ulici šesták slepému, a do půl roku jsem se stal členem sedmi dobročinných spolků.

„Znajíce vaše dobročinné srdce obracíme se na vás,“ a tak. Ale ještě horší je, když máte ušlechtilé smýšlení. Na ušlechtilé smýšlení je hrůza spolků, pane. A když se někde narodíte, tak to máte hned Spolek rodáků, Krajiný spolek, Východočeský spolek a kdeco. Já to mám někde napsané, ve kterých spolcích jsem,” řekl člověk hledaje po kapsách. “Já nevím, ale mělo by to mít nějakou hranici. Víte, aby člověk nemusil být v tolika spolcích. Na to by měla být nějaká ochrana nebo zákon. Na příklad, že nikdo nesmí být donucen, aby byl ve víc než dvanácti spolcích.”

“To je těžké,” mínil pan Lederer. “Zákonem by to asi spravit nešlo; ona je u nás tahleta, jak se tomu říká, spolčovací svoboda...”

“Pěkná svoboda,” děl člověk hořce. “Nemůžete dělat nic, aby na to nebyl nějaký spolek. Já říkám, mělo by se to nějak organisovat. Měli by se dát dohromady všichni, kdo už těch spolků mají dost, a prosadit, aby byla snížena ta spolková povinnost. Dvanáct spolků by mohlo stačit, ne? Já myslím, že by se to dalo zorganizovat...”

“Jak?”

“To by se na to musil zarazit nový spolek,” děl člověk zahloubaně. “Já myslím, že by se do něho dala spousta lidí. Měli bychom se zkrátka zorganizovat... Udělat na to takový agilní spolek nebo ligu... a založit spolkový orgán, aby hájil zájmy členů postižených nadměrnými členskými povinnostmi. Zkrátka pořádný spolek na to založit, pane!”

/ 1936 /

STĚHOVACÍ PODNIK

“— — pravda, ještě nevím, jak to technicky provést; ale technické řešení se vždycky najde, je-li tu dobrá idea, která slibuje slušný výnos. A moje idea, pane, vynese báječné peníze, jen co mi někdo pomůže najít nějaké ty praktické detaily, aby se dala bezvadně uvést v činnost. Ale to už se, jak říkám, poddá samo. Jak bych vám to názorně řekl — Koukejte se: třeba se vám nelíbí v ulici, kde bydlíte; možná, že tam smrdí čokoládovna, nebo je tam moc hluku a vy nemůžete spát, nebo tam vůbec panuje pohoršení, já nevím; zkrátka si jednou řeknete, že to pro vás není. Co v takovém pádu uděláte? Vyberete si byt v jiné ulici, zavoláte stěhovací vůz a přestěhujete se do nového bytu, ne? Docela jednoduché. Každá dobrá myšlenka, pane, je v podstatě ohromně prostá.

A teď si řekněte, že se vám nebo někomu jinému nelíbí v tomhle století. Jsou takoví lidé, kteří mají rádi klid a pokoj; jsou lidé, kterým se obrací žaludek, když denně čtou v novinách o tom, že je nebo bude válka, že tamhle někoho popravu jí nebo onde že se navzájem pobilo pár set nebo pár tisíc lidí. To jsou nervy, pane; někdo to nesnese. Někdo nemá rád, když se každý den ve světě semele něco násilného, a myslí si, jak já k tomu přijdu, abych se na to díval; já jsem tuhle zcivilisovaný, mírný a rodinný člověk, děti mám a chtěl bych, aby nerostly v takovém divném a roz-, jak bych to řekl, rozvráceném a nebezpečném světě, no ne? Pane, takových lidí je moc; a když se to tak vezme, tak opravdu dnes nemá člověk nic jistého: ani život ani postavení ani peníze, ba ani tu rodinu ne; co plátno, dřív bývalo na světě přece jen víc jistoty. Zkrátka jsou takoví solidové, kterým se ta dnešní doba nechce líbit; a někteří jsou z toho už tak otráveni a nešťastni, jako by musili žít v moc špatné a rabiátské ulici, kam raději nestrčit ani nos. Jakáž pomoc, nedá se nic dělat; ale život je to k utečení.

A tu přijdu já, pane, a vtisknu takovému člověku do ruky prospekt svého podniku: *Nelíbí se vám ve XX. století? Pak se obraťte na mne! Přestěhuju vás do kteréhokoliv minulého věku ve svých stěhovacích, zvláště k tomu účelu zařízených vozech! Žádný výlet, nýbrž trvalé přesídlení! Vyberte si století, ve kterém by se vám lépe žilo, a já vás tam svými kvalifikovanými silami rychle, levně a bezpečně dopravím i s vaší rodinou a jiným zařízením! Moje vozy vás mohou odstěhovat kamkoliv v okruhu tří set let; ale připravujeme vozy, jejichž akční rádius hravě překročí dvě až tři tisíciletí. Za každý ujetý rok připadá na jeden kilogram nákladu taxa tolika a tolika korun —*

Kolik to bude stát, to zatím nevím; já totiž ještě nemám ty vozy, které se mohou pohybovat v čase; ale žádná starost, to už se najde; stačí vzít do ruky tužku a spočítat, kolik se na tom dá vydělat. Až na ty pitomé vehikle mám už celou organizaci dobře promyšlenou. Na příklad přijde ke mně pán, a že by se chtěl někam odstěhovat z tohoto zatraceného století; že už má po krk, povídám, po krk plynové války, zbrojení, fašismu a vůbec toho celého pokroku. Já ho nechám nadávat, pane, a pak mu ukážu: Račte si vybrat, pane; tady máte prospekty

různých století. Třeba tuhle: devatenácté století. Vzdělaná doba, mírný útlak, slušně vedené války menšího rozsahu; znamenitý rozkvět věd, hojná příležitost k hospodářskému rozmachu; doporučujeme zejména tak zvanou Bachovu éru pro její hluboký klid a dosti humánní zacházení s lidmi. Nebo osmnácté století, vhodné zvláště pro zájemce o duchovní hodnoty a svobodu myšlení; doporučuje se zejména p. t. myslitelům a intelektuálům. Nebo prosím, tady se račte podívat na šesté století po Kristu; pravda, tehdy řádili Hunové, ale bylo možno se ukrýt v hloubi lesů; idylický život, vzduch bohatý ozónem, rybolov a jiné sporty. Nebo tak zvané pronásledování křesťanů, věk poměrně velmi civilisovaný; útulné katakomby, značná náboženská i jiná tolerance, žádné koncentrační tábory a tak dále. Zkrátka, to bych se divil, kdyby si takový člověk XX. století nevybral některý jiný věk, kde by se mu žilo volněji a lidštěji; a kdyby mně neřekl: pane, když mi slevíte, odstěhuju se raději až do starší kamenné doby. Ale já řeknu: lituju, my máme pevné ceny; račte se podívat, co tady je objednávek pro přesídlení do pravěku; tam vozíme své vážené klienty jenom hromadně a můžeme vzít pouze dvanáct liber zavazadel na hlavu; jinak, prosím, nelze vyhovět poptávce. Nejbližší volné místo máme až v transportu, který vyjíždí do starší kamenné doby třináctého příštího března; chcete-li, abychom vám už teď zajistili místo —

Což o to, pane: bude to skvělý obchod; začal bych hned asi s třiceti stěhovacími vozy a šesti lidovými autobusy pro hromadný převoz. Nic mi do podniku nechybí než jenom ty vozy, co by se pohybovaly v čase; ale ty už někdo vynalezne; vždyť to dnes nebo zítra bude, abych tak řekl, pro náš vzdělaný svět životní nutnost!”

PRVNÍ HOST

“— ono se řekne společenský život, ale já vám řeknu, pořád ještě to nemá dobrou organizaci. Člověk si může vypůjčit frak nebo smoking; může si vypůjčit sklepníky, pianisty, ba i tyhle, jak se říká, panské k nakousnutí, dokonce i se zástěrkou; může si objednat domů celou večeři pro hosty až do poslední houstičky i s mísami a se vším všudy. Ono se už udělalo dost pro pozvednutí společenského života, ale ještě pořád jsou mezery, pane. Abych tak řekl, přímo palčivé mezery.

Tak třeba jste někam pozván na čaj, na recepci nebo na něco takového; zazvoníte u dveří v nejlepší náladě, a v předsíni najednou shledáte, že tam ještě nevisí žádný kabát a klobouk. Hrozný pocit, pane. Člověk by nejraději utekl nebo řekl, že zapomněl doma kapesník a že se za chvíli vrátí, ale ono to už nejde; aby se nezdálo, že vás to přivedlo z konceptu, podíváte se hlasitě: “To jsem tady první?” A ta holka v bílé zástěrce udělá pukrle a zachichtne se: “Ano, prosím.” A už jste v tom; už padnete do rukou hostitelům a mumláte rozpačitě, že jste snad přišel trochu brzo, že se vám předbíhají hodinky nebo co; kdežto oni vás až příliš horlivě ujišťují, že je to naopak těší a že někdo musí být první. To je ovšem pravda; ale to ještě neznamená, že zrovna vy musíte být ten někdo, nemám pravdu? Nic naplat, první host vždycky připadá sám sobě trochu hloupě a trapně: jako by to pozvání pokládal za přílišnou čest, jako by se nějak nápadně vtíral či co — prostě nedůstojná situace; a jako z udělání uplyne hodně dlouhá chvíle, než se objeví druhý host — ti další, potvory, už se hrou proudem. A tak přešlapujete před hostiteli, nevíte, co povídat (protože jsou roztržiti čekáním), a raději byste se viděl bůhvíkde. Zkrátka jste jako opařený a toho dne už ničím nenapravíte svou porouchanou sebeúctu.

A teď si představte, co takových čajů, večeří a vůbec společností za sezónu je, a že pokaždé nějaký smolař, který za to nemůže, musí dělat truchlivou figuru prvního hosta. To se nedá ani spočítat, pane, co lidí tím je za sezónu potrefeno. A tak mě napadlo, že by se tomu měla nějak udělat přítrž. Na příklad bych zařídil půjčovnu prvních hostů z povolání. Stačilo by za-telefonovat, a já bych poslal na místo činu čtvrt hodiny před začátkem svého člověka, aby tam byl jako první host; za to by dostal dvacet korun a jídlo. To se rozumí, musel by mít slušné šaty, vzdělání a vůbec odborný výcvik. Za dvacet korun by byl obyčejný student nebo starý, tichý a jemný pensista; sportovec by byl ovšem dražší, řekněme za padesát korun; distingovaný cizinec nebo ruský kníže by stál asi šedesát kaček. Můj první host z povolání by byl na místě dříve, než by mohl přijít jiný první host; stál by s hostiteli, dokud by se nedostavil další host, potom by snědl nějaký obložený chlebiček a diskrétně by se ztratil. Říkám vám, ledaskdo by při tom udělal své štěstí; seznámí se s lepšími lidmi, a to víte, když lidé někoho znají ze společnosti — Zkrátka věc má i svou sociální stránku, pane; šla by zařídit bez velkých investic... stačila by malá kancelář a telefon...” / 1936 /

NÁVRH

Slavné ministerstvo financí,

byl jsem přede dvěma lety dán do pense po třiceti pěti letech věrné a svědomité služby jako berní exekutor. Za ta léta jsem nasbíral hojné zkušenosti a mohu říci, že ovládám svůj obor lépe než většina finančních odborníků; zejména jsem učinil zkušenost, že skoro všichni lidé, které jsem poznal, platí své daně neradi, neochotně, ba i se zřejmou nechutí, což dávají dosti zřetelně najevo jednak vůči berním orgánům, jednak mezi sebou (na příklad v soukromém hovoru, v hospodě, v rozmluvách se zákazníky a pod.). Často jsem je slýchal vyjadřovat se v tom smyslu, že člověk platí jako mourovatý a neví nač; nebo že “na tohle jdou naše peníze”, ale na to, aby se v našem okrese spravily cesty, peníze nejsou, a tak podobně. Soudím tedy, že jedna z příčin, proč normální poplatník platí daně nerad, je v tom, že si nedovede představit, nač slavný erár použije jeho těžce vydělaných grošů; nemá jaksi důvěry, že budou obráceny k obecnému prospěchu, a na účely, se kterými by on sám souhlasil.

Podle svých zkušeností a na základě dlouhého přemýšlení jsem dospěl k názoru, že tomuto stavu věcí by nebylo těžko čeliti. Představuji si to tak, že by každý poplatník dostal přímo na daňovém výměru sdělení, nač bude použito daní jím zaplacených, na příklad asi takto: “Částka od Vás vybraná bude vyplacena panu Josefu Vrabcovi, školníku ve Vašem městě, jako jeho služné za září, říjen a listopad.” “Z daní Vámi zaplacených bude upraveno 7 metrů státní silnice v kilometru 451.” “Tato částka bude vyplacena jako pense panu Adolfu Kopeckému, poštovnímu řediteli v. v., bytem tam a tam.” “Vašich daní bude použito k nákupu nových světlometů pro protiletadlový pluk ten a ten.” A tak dále.

Výhody tohoto nového způsobu zdanění by byly tyto: 1. Poplatník by věděl, nač jdou jeho daně, což by ho uspokojilo a překonalo jeho přirozený odpor k radostnému placení daní. 2. Vzbudilo by to v něm živý zájem o ten obor veřejné služby, respektive potřeby, na kterou bude jeho peněz použito.

Konkrétně řečeno, v případech, které jsem nahoře uvedl, by se normální poplatník šel podívat, jak pan Josef Vrabec, školník na místní měšťance, plní svou povinnost: má-li na chodbách zameteno, zvoní-li včas, nežije-li nad své poměry a chová-li se vůbec tak, jak jest od školníka, odpovědného za naši mládež, očekávati. Item šel by se přesvědčit, jak se zřizuje kilometr 451 na státní silnici, neděje-li se tam nějaká zlodějna a je-li vůbec jeho silniční úsek v dokonalém pořádku. Item navštívil by pana Adolfa Kopeckého, poštovního ředitele v. v., aby se podíval, zda starému pánovi nic nechybí, nechodí-li příliš často do hospody a podobně; případně by ho pozval na neděli k obědu, cítě k němu jakýsi osobní vztah. Item zvýšil by se jeho zájem o světlometry a vojenské věci vůbec, jelikož by je

považoval za svou osobní zásluhu. “Copak naše armáda,” říkal by, “ta má nějaké světlometry! Já na ně platím, tak to vím.”

Račiž ministerstvo financí uvážit, jak by tímto prostinkým způsobem nabyl poplatník důvěry k tomu, co se za jeho daň pořizuje: jak by sám kontroloval správné použití svých peněz; jak by stoupl jeho zájem o různé obory veřejné správy, zejména kdyby každý rok bylo jeho daní použito na jiný účel. Už předem by se takový poplatník těšil, nač letos půjdou jeho peníze, jak na to dohlídne, aby se za ně dělala pořádná práce, a jak případně upozorní na různé nepřístojnosti školníka Josefa Vrabce nebo cestáře, který nemá kilometr 451 uklizený jako pokojíček. Ba mnozí by udávali berním správám větší příjmy, než opravdu mají, jen proto, aby jim za jejich daně byl přikázán úředník vyšší kategorie; pro leckoho by bylo věcí cti-žádosti, aby vystoupili aspoň do třídy poplatníků radovské gáže. Mnohý mladší úředník by byl pozván do rodiny svého poplatníka a seznámil by se s jeho dceruškou; vůbec mezi úřady a poplatnictvem by se navázaly úzké osobní styky, jež by byly na prospěch oběma stranám. Lze si představit, jak by byl drobný poplatník hrd, kdyby dostal vyrozumění, že jeho skrovných korunek bude použito na sanaci nějaké banky. Nebo jak by byla mile překvapena správní rada Měšťanského pivovaru v Plzni, kdyby jí bylo ohlášeno, že z daní pivovaru vyměřených budou alimentovány státní ceny pro poesii a literaturu! Nelze ani domyslet, jak by za těchto okolností bylo oživeno placení daní; místo nemilé povinnosti stalo by se přímo dobrodružstvím, jež by skýtalo poplatníkovi stále nový osobní zájem a nevyčerpatelný zdroj různého potěšení.

Pročež račiž slavný erár vzítí v úvahu tento beznáročný podnět svého skromného a oddaného služebníka N. N.

/ 1937 /

SPOLEK VĚŘITELŮ BARONA BIHÁRYHO

Tak zas ,nám odešel jeden náš člen, starý Pollitzer, víte, co prodával psací stroje, dej mu bůh věčnou slávu; pravda, bylo mu už něco přes osmdesát let, ale ještě tu mohl dlouho být; chudák, chodil tak rád na ty naše úterky. Kdybychom mohli tušit, že nás tak brzy opustí, byli bychom ho zvolili za našeho předsedu, ne že by byl z těch větších věřitelů, on měl za panem baronem jenom pár tisíc, ale aby měl starý pán radost. To se zas musí nechat, mezi námi je dobrá vůle, pane, jako v málokterém spolku. Inu, teď už se to nedá spravit; ale věnec jsme mu dali na rakev, radost se podívat.

Jaký že je to spolek? To máte tak: žil v Praze nějaký pan baron Biháry, takový veliký a urozený člověk, vlasy jako havran a oči — no, ženské se za ním jen bláznily. Měl v Bubenci najatou vilu, dvě auta, a co se týče milenek, tak jenom podle účtů jich bylo sedm; marná sláva, byl to kavalír, ten pan baron. Měl mít velkostatek na Slovensku, lesní panství tamhle někde u Jasiny, nějakou celulosku, sklárnu a navrtaný petrolej kdesi u Antalovců; zkrátka báječný majetek. Nemáte ponětí, co na to potřeboval traktorů, mašin, kancelářských zařízení, šeků, psacích strojů, šperků a kytic; pravda, takový majetek má hroznou režii, ale pan baron se taky uměl ukázat; všeccko dělal ve velkém — člověk by na něm zrovna oči nechal. Ono se pak ukázalo, že celuloska není, petrolej není, lesní panství není a velkostatek taky ne; byla jenom sklárna, ale stroje z ní pan baron už dávno prodal; a taky se ukázalo, že pan baron Biháry není žádný baron, ale nějaký Chaim Roth tamhle z Perečina. Mělo se na něho udělat udání jako pro podvod a takové věci, ale když se sešlo pár jeho věřitelů, tak viděli, že by si na něm mnoho nevyžalovali; něco těch koberců a voňavek, co měl ve vile, by nikoho nevytrhlo, to dá rozum. Když pana barona zavřou, tak přijdeme o všeccko, řekli si ti věřitelé; ale třeba jednou, pacholek mizerná, přijde nějak k penězům; gauner on je, hubu má jako šlejiř a vystupovat umí jako kníže; může se nám bohatě oženit nebo co — zkrátka v takovém pádu by nám mohl zaplatit aspoň něco; jenom ho nesmíme zničit, nebo své peníze už nikdy nevidíme. A tak se všechny žaloby odvolaly a udělal se spolek věřitelů; bylo nás asi sto sedmdesát — ono vám to bylo jako tihle rotariáni, od každého povolání někdo: obchodníci s auty, vrchní sklepníci, bankéři, krejčí, klenotníci, květináři, jeden stavitel, jeden koňář, parfumerie, švadlena, pár advokátů, nějaká kurva a kdekdo, dohromady asi za šestnáct nebo sedmnáct milionů; a teď jsme se scházeli a radili, jak pana barona zachránit, aby to s ním neprasklo. Museli jsme ho držet nad vodou, aby mohl semhle tamhle zkusit své štěstí, a přitom dávat pozor, aby něco nespískal, po čem by ho zabásli; jednou jsme ho na den ztratili z očí, a už nám zaválel nějaký podvod a my jsme to museli potichu vyrovnat. — Jo, pane, to byly napínavé doby! On byl pan baron zrovna posedlý po kartách, a jen falešně hrát a jen falešně hrát. Nebo se chtěl dát na špionáž, to prý nese báječné peníze. Pořád ho někdo 2 nás musel hlídat — ale to se musí nechat, pan baron byl ukrutně milý společník;

vždycky nás skvěle pohostil a pak řekl, zaplatte to a napište mi to na účet. Co plátno, jakživi jsme tolik neužili jako tehdy s panem baronem. A taky jsme si na sebe zvykli a tuze dobře jsme si všichni rozuměli: samí takoví starší, rozšafní, zkušené lidé, kteří by jenom chtěli vidět své peníze, co měli za panem baronem.

. A pak nám pan baron zmizel. Prý utekl do Ameriky, do Hollywoodu nebo kam. Copak ten, ten se neztratí a možná, že jednou udělá ohromné peníze; kdopak ví, třeba se nám po letech vrátí. Jenže, víte, my věřitelé jsme si na sebe opravdu zvykli? pan baron nám sice ukrutně chyběl, a ty peníze taky, ale ještě víc by nám chybělo, kdybychom se přestali jednou týdně scházet. My jsme si vždycky tak pěkně popovídali o těchletých hospodářských věcech, to víte, co je dnes těch trampot a šikan, a taky už není v kšeftě ta solidnost, jako bývala dřív; taky jsme si vyměňovali zkušenosti z různých branží. Kdepak jinde by se našinec dostal k tomu, aby slyšel, jak to vypadá v automobilech nebo v květinářství; ale u nás, v tom našem spolku, jsou všechny ty branže, jak se říká, jako na jedné lodi. A tak jsme si řekli, vem to nešť, našeho pana barona vzal čert, ale my tuhle jsme se jednou našli a budeme k sobě držet dál, a bašta. No, tak my se každého úterka scházíme dál, už po deset let; vždycky si vzpomeneme na našeho pana barona, jak on se, chudák, v té Americe potlouká, a pak mluvíme o těch zlých časech, člověk si aspoň uleví, i o všelijakých nemocech si může pohovořit. Ba, už asi dvanáct z nás je na pravdě boží. Starý pan Pollitzer nám teď bude tuze chybět. Skoda, že jste nikdy nepotkal pana barona Biháryho; to vám byl takový šarmantní pán, a vy byste aspoň mohl chodit do našeho spolku.

/ 1937 /

TONDA

S tím Tondou, to bylo tak. Jednou přišla naše tetička, jako sestra mé ženy, abych jí prý v něčem poradil. Myslím, že to bylo skrz koně. Chtěla koupit do hospodářství koně, a tak povídá, vy, švagre, znáte jako železničář hromadu lidí a i ty handlíře, co jezdí na trhy, tak kdybyste se jako poptal po nějakém šikovném koni. Povídám sem a tam hlavně o hospodářství, a já koukám, teta má něčeho plnou tašku. To bude, hádám, husička. Frantíku, budeš mít v neděli k obědu husu, myslím si. Domluvili jsme se s tetou, ale já pořád myslím na tu husu; ta by, hádám, mohla mít svých osm liber, i nějaké sádlo se vypeče — Copak teta, to je moudrá ženská. A ona pak povídá, tady sem vám, švagre, za vaši pomoc něco přinesla. A tahá to z tašky. A ono vám to začalo kvičet, až jsem samým lekem vyskočil jako janek. Koukám, živé sele, a ječí to, jako by to na nože bral. Moc pěkné selátko, to se musí nechat. Copak naše teta, to je taková prostá osoba; ono se řekne konduktér, ale taková venkovská ženská v něm vidí ouřad. Konduktér si může na lidi otvírat hubu a posílat je sem a tam, až je jim z toho horko, no zkrátka, ouřad. A tak si chudák teta myslela, že se musí kdovíjak ukázat; taky si mě považuje, to je pravda, a naše děti má ráda jako své vlastní — Říkám vám, takovéhle sele přinesla. Tumaťe, švagre, to je od naší prasnice.

To víte, když to začalo kvičet, přiběhla hned žena a děti — no, radost veliká. Kluk to chytil za ocásek a nemohl se nabažit toho, jak to vřískalo. Andula to vzala do klína a chovala to jako dítě; sele se utišilo, začalo spokojeně chrochtat a usnulo, a ta holka vám seděla jako socha, sele zabalené v zástěře, a měla najednou takové vyjevené a svaté oči — Já to ani nemůžu pochopit, kde se v takové malé křivochcalce nabere tolik mateřství. Tak já povídám, nic naplat, dětí, musíme vyklidit dřevník a udělat z něho chlívěk pro Tonička. Já nevím, proč jsem tomu seleti řekl zrovna Toniček; ale to jméno mu už zůstalo, dokud žilo u nás. Jenom, pravda, když to mělo přes deset kilo, začalo se mu říkat Toník, a potom už to byl Tonda. Náš Tonda. To by člověk nevěřil, jak rychle takové čuně roste. Až bude mít svých sedmdesát kil, počítal jsem, bude zabijačka; něco se sní, něco vyškvaří na sádlo a nějaký šrůtek se pěkně vyudí na zimu. Tak jsme to krmili a pěstovali a po celé léto jsme se těšili na tu zabijačku; a Tonda, ten za námi chodil až do sednice a drbat se nechal, já říkám, jenom mluvit. Nikdo ať mně nepovídá, že prase je hloupé zvíře.

A jednou kolem vánoc povídám, ženo, tak už bych mohl zavolat řezníka.

“Proč?” povídá žena.

“Inu, aby zapíchl Tonda.”

Zena se na mne jen tak překvapeně podívala; a já jsem sám cítil, že to znělo nějak divně.

“Aby zabil to prase,” řekl jsem honem.

“Tonda?” povídá žena a pořád se tak divně dívala.

“Vždyť jsme ho proto chovali, ne?” jářku na to.

“Tak jsme mu neměli dávat křesťanské jméno,” vylukla žena. “Já bych to ani nemohla vzít do úst. Představ si, jitřnicu z Tondy. Nebo sníst Tondovo ucho. To ode mne nemůžeš chtít. A od dětí taky ne. Člověk by si připadal s odpuštěním jako lidožrout.”

To víte, pane: hloupá ženská. Taky jsem jí to řekl, ani se neptejte jak; ale když jsem o tom sám přemýšleval, tak mně z toho bylo divně. Sakra, zabít Tondu, čtvrtit Tondu a udit Tondu, ono to dobře nejde; já bych to sám nerad jedl. Člověk není takový nelida, no ne? Když to nemá jméno, tak je prase jako prase; ale když je to jednou Tonda, tak už má člověk k němu jiný poměr. Co vám budu říkat: prodal jsem Tondu řezníkovi, a ještě jsem se cítil jako lidokupec. Ani mě ty peníze netěšily.

Tak si myslím, lidi se můžou zabíjet, pokud ten druhý pro ně nemá jméno. Kdyby věděli, že ten, na koho míří flintou, se jmenuje František Novák nebo jak, třeba Franz Huber nebo nějaký Tonda nebo Vasil, myslím, že by jim něco v duši řeklo: Kruci, nestřílej, vždyť je to František Novák! Kdyby se všichni lidé na světě mohli oslovit svým pravým křesťanským jménem, myslím, že by se mezi nimi tuze moc změnilo. Ale dnes si lidi a národy nějak nemohou přijít na jméno. To je ta bída, pane.

/ 1937 /

O CESTOVÁNÍ

On: Poslechni, letos bychom mohli jet na prázdniny na Nový Zéland.

Ona: Proč?

On: Inu, protože... Četlas někdy Děti kapitána Granta? Víš, to je od dětství můj sen, podívat se jednou na Nový Zéland.

Ona: Dobře, miláčku. Pojedeme na Nový Zéland. Ani nevíš, jak se těším.

*

On (studuje námořní linky, mapy Nového Zélandu atd.): Hm. — Hm. — To je pitomé spojení! — A tady, koukám, není ani silnice. — To se musí asi dělat po lodi. — Hm. — Snad tam přece nějaké spojení bude...

Ona: Poslechni... Slyšíš?

On: Co?

Ona: Nemohli bychom letos jet na Island?

On: Proč?

Ona: Každý letos jede na Island.

On: Právě proto my pojedeme na Nový Zéland.

Ona: Ale já bych tak chtěla jet na Island! Tam to musí být ohromné!

On: A to mně říkáš teprve teď, když už máš hotové plány na Nový Zéland?

Ona: Dobře, miláčku, pojedeme tedy na Nový Zéland, když chceš. A už o tom nebudeme dál mluvit, vid'?

*

On (studuje námořní linky, mapy Islandu, literaturu o Islandu, islandské ságy atd.): Hm. — Hm. — Kruci, tady je špatné spojení! To se asi musí jet na koni. — A tady, koukám, není přes ty hory ani pěšina. To je hloupé. — Hm. — A jak se tam člověk dostane? Asi po rybářském člunu.

Ona: Poslechni, a do Holandska bychom nemohli jet?

On: Proč?

Ona: V Katwijku je prý báječné koupání. Říkala mně Emča, že tam loni byla — A ohromně lacino prý tam je.

On: Ale vždyť chtělas jet na Island!

Ona: Já? Ani mě nenapadlo! Tam přece není žádné koupání!

*

On (studuje mapy Holandska, prospekty hotelů atd.): Hm. — Ale draho je tam! A co, když už budeme v Holandsku, kdybychom si zaskočili do holandských kolonií, takhle na Surinam nebo na Jávu! — Poslyš!

Ona: Co?

On: Když už budeme v Holandsku, nechtěla by ses podívat na Jávu?

Ona: Je tam koupání?

On: Je, báječné koupání. A plují tam takové krásné bílé lodi.

Ona: Tak výtečně, pojedeme na Jávu!

Zrovna mám nové bílé prací šaty s červeným páskem — Ani nevíš, jak se těším na Jávu!

*

Ona: My letos jedeme na Jávu.

Přítel: Proč?

Ona: Koupat se. Prý je tam ohromné koupání.

Přítel: Kdo vám to říkal?

Ona: Každý. Prý je tam nádherná voda.

Přítel: To je, ale v ní plno žraloků. Já bych tam nejel. Jáva je otrava.

Ona: Tak kam byste se jel koupat?

Přítel: Já vám řeknu: když se koupat, tak v Alpách v Mortalasee. Lago di Mortala, víte? Tam jsem se vám jedinou vykoupal — no, rozkoš!

Ona: A dá se odtamtud jet do Holandska, do Katwijku?

Přítel: To jistě dá.

*

Ona: Poslechni (atd.).

On (studuje mapy Alp, alpskou botaniku, prospekty hotelů, horolezectví atd.).

(Po prázdninách)

Přítel: Tak kde jste letos byli?

Ona: No přece, v Dubrovniku!

On: Skvělé koupání tam bylo.

Přítel: A když jste byli v Dubrovniku, byli jste se podívat v Trogiru? Ne? Tak to jste nic neviděli. A na Visu jste taky nebyli? Tak vám řeknu, že jste tam jeli zbytečně. Já bych vám řekl, kam jet!

*

Ona: Vidíš, já jsem ti to říkala! Měli jsme jet na ten Island. V Dubrovniku byl už kdekdo, to není žádná cesta —

AŽ BUDOU SOUDIT DIPLOMATI

Předseda soudu: Pánové, dnes budeme bohužel nuceni zabývat se případem velmi vážným. Snažil jsem se však jeho projednání odsunout, ale je tu tlak veřejného mínění, které je právem pobouřeno... (Listuje.) Žaloba totiž zjišťuje, že byla za bílého dne spáchána na ulici loupežná vražda. Před očima svědků byl přepaden pokojný chodec... Ostatně z výpovědí svědků seznáte sami bližší podrobnosti...

*

Předseda soudu: Vy jste vdova po zavražděném?

Vdova: Ano.

Předseda: Soudní dvůr vám vyslovuje svou hlubokou soustrast. Paní svědkyně, vy jste byla při... oné nešťastné příhodě? Můžete nám říci, jak se udála?

Vdova: Ano. (Ukazuje.) Tenhle vrah to udělal!

Pán s bradavicí na nose: Ohrazuji se proti tomu, abych byl veřejně insultován!

Předseda: Paní svědkyně. Nesmíte na nikoho ukazovat. Tedy vy tvrdíte, že vraždu spáchal někdo blíže neoznačený?

Pán s bradavicí na nose (sáhne po klobouku): Pánové, nemohl bych tu dál sedět, kdyby tu ještě jednou padlo slovo vražda. Byl to jen akt oprávněné sebeobraný.

Předseda soudu: Souhlasím s touto šťastnou formulací. Tedy váš muž, paní svědkyně, šel pokojně po ulici —

Pán s bradavicí na nose: Pardon, omyl. Nešel pokojně. Opovážlivě nesl nějaké peníze do spořitelny — a tvářil se urážlivě.

Předseda soudu: Jak urážlivě?

Pán s bradavicí na nose: Dával najevo, že se nebojí. Zdá se, že byl dokonce ozbrojen.

Vdova: To není pravda! Nebyl ozbrojen!

Předseda soudu: To byla ovšem veliká neopatrnost, milá paní. Kdyby byl ozbrojen, mohl nám ušetřit dnešní trapné rozhodování. Mohlo se předejít... tomu neblahému incidentu. (Vzdychne resignovaně.) Prosím dalšího svědka. — Pane svědku, vy jste byl při tom —

Svědka: Ano. Já byl při tom, když jeden pán s bradavicí na nose přepadl na ulici toho nebožtíka...

Pán s bradavicí na nose: A kdo byl ten pán? Nechcete ho snad jmenovat?

Svědka: Ne. Raději ne.

Pán s bradavicí na nose: Proto. Já bych to taky nikomu neradil.

Předseda soudu: Bude opravdu lépe, nebudou-li páni svědkové nikoho příliš přesně označovat. Tím se soudnímu dvoru velmi usnadní věcný a spravedlivý rozsudek. Prosím dalšího svědka.

*

Předseda soudu: ... pánové, výslechem všech svědků můžeme vzít za prokázáno, že jistá osoba... blíže neoznačená... za tím účelem, aby převedla ve své vlastnictví jakousi náprsní tobolku, užila na ulici střelné zbraně... což mělo za následek zánik jednoho lidského života. Vzhledem k tomu ...že se podobné politováníhodné případy v poslední době opakují stále častěji, rozhodl se vysoký soudní dvůr k přísnému rozsudku. Ve jménu lidských práv! Aniž bychom se chtěli kohokoliv dotknout, ohlašujeme slavnostně... že při příštím podobném incidentu bychom považovali za nutné se s politováním sejít znovu... a znovu, nikoho nejmenujíc, označit podobné případy za nežádoucí... a odporující platnému řádu. To je vše.

Pán s bradavicí na nose: Tento rozsudek je ovšem nepřijatelný a přímo urážlivý. Ohrazuji se zásadně proti všem rozsudkům, které by chtěly jménem lidských práv rozhodovat, co je žádoucí a co ne. A příště bych už, pánové, nepřišel. Na to já nemám kdy.

Předseda soudu: To je nám hrozně líto, pane. Neradi bychom přišli o vaši vzácnou součinnost při hájení lidských práv... a pořádku. Soudní dvůr vás ujišťuje o své obzvláštní úctě...

*

Přisedící: Tak se mi zdá, pane kolego, že bychom sem tak vážné případy, jako je loupežná vražda, neměli raději tahat.

/ 1937 /

GLORIE

Pan Knotek se probudil ve svém mládeneckém loži ve tři čtvrti na sedm. To mohu ještě čtvrt hodiny ležet, pomyslí si spokojeně; a vtom se mu vynořila vzpomínka na včerejší den. Bylo to děsné; mnoho-li včera chybělo, aby byl skočil do Vltavy! Ale dřív by byl napsal panu prokuristovi Polickému dopis, to by si pan Polický nedal za rámeček. Ne, pane Poličky, do smrti byste neměl pokoj za to, že jste tak ublížil člověku. Tady u toho stolku seděl pan Knotek do noci nad nepopsaným listem papíru, ochromen tou křivdou a hanbou, která se mu stala v bance. Takového idiota jsme tu ještě neměli, křičel pan Polický; vy jeden Knotku, já už se postarám, aby vás přeložili jinam, ale co tam s takovým prezentem budou dělat, to vědí bozi; vy jste, člověče, ta nejneschopnější síla za posledních tisíc let, a takové věci. To bylo, prosím, před ostatními úředníky a slečnami. Pan Knotek při tom stál rudý a zničený, zatím co pan Poličky řval a hodil mu pod nohy ten nešťastný výpis účtu; byl tak ohromen, že se ani nemohl bránit. Abyste věděl, pane Polický, mohl říci, ten účet jsem nedělal já, ale kolega Šembera; jděte si otvírat hubu na pana kolegu Šemberu, pane Polický, a mně dejte pokoj; já už jsem v bance sedmnáct let, pane Polický, a ještě se mi nestala žádná větší chyba. Ale než se pan Knotek dostal k slovu, práskl už pan Polický dveřmi, a v kanceláři nastalo trapné ticho; kolega Šembera se sklonil nad své papíry, aby mu nebylo vidět do tváře, a pak Knotek jako bez ducha vzal svůj klobouk a odešel z kanceláře. Už se sem nevrátím, cítil ustrnule, to je konec. To je konec. Celé odpoledne bloudil po ulicích; zapomněl obědvat a bez večeře se plížil domů jako zloděj, aby napsal ten poslední dopis; pak bude konec, ale pan Poličky bude mít do smrti na svědomí život člověka.

Pan Knotek mrkal zamyšleně na stolec, u kterého včera seděl do noci. Co vlastně chtěl psát? Ted si živou mocí nemohl vzpomenout ani na jedno z těch důstojných a hořkých slov, kterými chtěl zatížit svědomí pana Polického. Pravda, bylo mu pak u toho stolku tak bedně a chladno, že se z lítosti nad sebou rozplakal; potom se mu udělalo slabo hladem a smutkem, i vlezl do postele a usnul jako zabitý. Měl bych ten dopis napsat teď, přemýšlel pan Knotek v posteli, ale bylo mu jaksi teple a blaze; ještě chvílku počkám, řekl si, a pak to napíšu; taková věc se musí klidně uvážit.

Pan Knotek se přikryl až po bradu. Co vlastně mám napsat? Inu především to, že ten účet dělal kolega Šembera. Ale to přece nejde, zhrozil se pan Knotek. On ten Šembera je sice vrták, ale tři děti má a ženu, která mu nějak marodí; teprve šest neděl je tomu, co dostal v bance místo — holenu ten by od nás letěl! Nedá se nic dělat, vy jeden Šembero, řekl by pan Poličky, ale takové síly my v bance nevedeme. — Leda bych jenom napsal, že jsem já ten účet nedělal, přemítal pan Knotek; ale pak bude pan Polický třeba vyšetřovat, kdo to teda tak popletl, a ten Šembera přijde stejně z místa. To já bych na sebe nerad bral, uvažoval

lítostivě pan Knotek. Toho Šemberu musím nějak vynechat. Napíšu jenom panu Polickému, že mi ukřivdil a že mě má na svědomí —

Pan Knotek se posadil na posteli. Někdo by měl na toho Šemberu dát pozor. Copak, já bych mu řekl: Koukejte, kolego, to se musí takhle; víte co, já vám vždycky raději pomohu — Jenže já už tam nebudu, to je ta chyba; a ten trulant Šembera ztratí místo, jen to fikne. To je hloupá situace, hloubal pan Knotek objímaje svá kolena; vlastně bych tam měl zůstat — A odpustit panu Polickému, že byl na mne tak hrubý, ne? — Ano, odpustit panu Polickému, že mi tak ublížil. A proč ne? On pan Poličky je prudeš, ale on to tak, člověče, nemyslí; za chvíli už neví, proč se vztekal. Přísný, to on je, ale pořádek ve svém oddělení má, to se mu musí nechat. Pan Knotek shledával s podivem, že se už vlastně necítí tak hluboce uražen; bylo mu nějak vyrovnaně a téměř příjemně. Já to teda panu Polickému odpustím, šeptal si, a ukážu tomu Šemberovi, jak to má dělat —

Čtvrt na osm. Pan Knotek vyskočil z postele a vrhl se k umyvadlu. Už není pokdy se oholit, jen hodit na sebe šaty a běžet. Pan Knotek běží se schodů, je mu nesmírně lehce a jaře, asi proto, že to tak v sobě urovnal; běží s kloboukem v ruce a je mu radostí do zpěvu. Teď si dá v kavárně svou kávu, mrkne do novin a půjde do banky, jakoby nic —

Pan Knotek si sáhl na hlavu. Co že se na něho lidé tak dívají? Snad má něco na klobouku. Ne, klobouk má přece v ruce. Po ulici jede taxík; najednou se šofér ohlíží na pana Knotka a stočí vůz tak, že div nevjede na chodník. Pan Knotek vrtí hlavou jednak káravě, jednak na znamení, že taxíku nepotřebuje. Zdá se mu, že se lidé zastavují a ohlížejí se po něm; i hmatá chvatně, má-li zapnuté všechny knoflíky a nezapomněl-li si vzít kravatu. Ne, chválabohu, všechno je v pořádku; a pan Knotek s jasnou myslí vstupuje do své kavárny.

Pikolík na něho vytřeštil oči.

“Kávu a noviny,” kázal pan Knotek a uvelebil se u svého stolu. Číšník mu nese kávu a dívá se užasle kousek nad hladkou pleš pana Knotka. Ve dveřích ke kuchyni se objevuje několik hlav a zírají vyjeveně na pana Knotka.

Pan Knotek se znepokojil. “Co máte?”

Číšník rozpačitě zakašlal. “Račte mít něco na hlavě, pane.”

Pan Knotek si znovu sáhl na hlavu; nic, byla suchá a hladká jako vždycky. “Co mám na hlavě?” vyhrkl.

“Vypadá to jako šajn,” vykotal číšník váhavě. “Já na to pořad koukám —”

Pan Knotek se zamračil; patrně si dělají blázný z jeho lysinky. “Hledte si svého,” řekl ostře a pustil se do své kávy. Pro jistotu se nenápadně rozhlédl a objevil svůj obraz v zrcadle; spatřil svou solidní pleš a kolem ní něco jako zlatý kruh — Pan Knotek prudce vstal a šel blíž k zrcadlu. Zlatý kruh šel s ním. Pan Knotek po něm sáhl oběma rukama, ale nenahmatal nic, jeho ruce procházely tím světelným kruhem — byl docela nehmotný a slabounce, jemine na prstech hřál.

“Od čeho to račte mít?” ptal se číšník se soucitným zájmem.

“Já nevím,” děl bezradně pan Knotek a náhle se zděsil. S tímhle přece nemůže jít do banky! Co by tomu řekl pan Polický! Pane Knotku, řekl by, to si nechte doma, takovéhle věci; ale v bance vám to trpět nemůžeme. Co mám dělat, myslil si s hrůzou pan Knotek, sundat to nejde a pod klobouk se to taky nedá schovat; jen kdybych aspoň doběhl domů — “Prosím vás,” řekl honem, “nemáte tady nějaký deštník? Já bych si to schoval pod deštník.”

Člověk, který za slunného rána běží po ulici pod rozevřeným deštníkem, je zajisté poněkud nápadný, ale přece ne tak, jako kdyby kráčel s glorií kolem hlavy. Pan Knotek doběhl domů bez zvláštní příhody, teprve na schodech susedova služka, která ho potkala, zděšením vykřikla a upustila tašku s nákupy; ona na tmavých schodech taková svatozář svítí zvlášť jasně. Doma se pan Knotek zamkl a běžel k zrcadlu. Ano, měl to kolem hlavy, větší než činely, se světelností asi čtyřiceti svíček; nedalo se to uhasit, ani když na to pustil vodu z kohoutku. Jinak to nepřekáželo v pohybu, v ničem. Čím se mám omluvit v bance, myslil si pan Knotek zoufale; musím se hodit marod, takhle tam přece nemohu. I rozběhl se k domovnici a volal na ni štěrbinou dveří: “Prosím vás, zatelefonujte do banky, že dnes nemohu přijít, že jsem vážně nemocen.” Na štěstí ho nikdo na schodech nepotkal. Doma se znovu zamkl a pokusil se něco číst; ale každých pár minut vstal a šel k zrcadlu. Zlatý kruh kolem hlavy mu svítil pokojně a jasně.

Po poledni začal mít hrozný hlad; ale nemůže přece s tímhle jít do hospody na oběd. Už ani nevydržel číst; seděl bez hnutí a říkal si: To je konec. Takhle už nikdy nemohu mezi lidi. Měl jsem se raději včera utopit.

Někdo zazvonil.

“Kdo je?” vyhrkl pan Knotek.

“Doktor Vaňásek. Posílají mne z banky. Můžete mi otevřít?”

Pan Knotek si oddychl nesmírnou úlevou. Lékař mu snad pomůže; a doktor Vaňásek je takový starý moudrý praktik —

“Tak co máme?” hlaholil starý doktor ve dveřích, “co nás bolí?”

“Podívejte se, pane doktore,” vydechl pan Knotek, “co se mi udělalo.”

“Kde?”

“Tady, kolem hlavy.”

“A jejej,” podivil se doktor a začal to zkoumat. “To jsem blázen,” bručel. “Člověče zlaté, kde jste to vzal?”

“Co to je?” ptal se pan Knotek úzkostlivě.

“Vypadá to jako gloriola,” děl starý doktor tak vážně, jako kdyby říkal variola. “To jsem jaktěživ, kamaráde, neviděl. Počkejte, podívám se vám ještě na patelární reflexy — Hm, i zorničky reagují normálně. A co vaši rodiče, přáteli, byli zdraví? Ano? Žádná náboženská exaltovanost, nebo tak něco? Nic? A takhle vidiny a takové věci jste nemiloval?” Doktor

Vaňásek si slavnostně narovnal brejličky. “Poslouchejte, to je zvláštní případ. Já bych vás s tím poslal na nervovou kliniku, aby to zkoumali vědecky. Ono se dnes píše o všelijakých elektrických proudech v mozku — čert ví, asi to bude nějaké elektrické záření. Je to tu silně cítit ozónem. Člověče, z vás bude slavný vědecký případ!”

“Prosím vás, to ne,” vyhrkl pan Knotek zděšeně. “To by u nás v bance moc neradi viděli, aby se o mně psalo v novinách — Prosím vás, pane doktore, nemohl byste mi z toho nějak pomoci?”

Doktor Vaňásek se zamyslí. “To je těžká věc, holenku. Já vám předepíšu brom, ale — mu, já nevím. Poslouchejte, já jako doktor nevěřím v tyhle nadpřirozené úkazy. Je to jistě jen něco nervového, ale — poslyšte, pane Knotek, neprovedl jste náhodou něco, abych tak řekl, svatého?”

“Jak to svatého?” divil se pan Knotek.

“Inu, něco neobvyklého. Nějaký ctnostný skutek nebo tak.”

“Já o ničem takovém nevím, pane doktore,” zajíkal se pan Knotek. “Leda to, že jsem celý den nejedl.”

“Snad vás to po jídle přejde,” bručel starý doktor. “Já v bance ohlásím, že máte chřipku — Poslyšte, já bych na vašem místě zkusil trochu se rouhat.”

“Rouhat se?”

“Ano. Nebo vůbec nějak hřešit. Škodit vám to nemůže, a za zkoušku to stojí. Třeba se vám to pak ztratí samo. Nu, já se na vás přijdu zítra podívat.”

Pan Knotek zůstal sám a zkoušel rouhat se, stoje před zrcadlem. Ale asi měl na rouhání příliš málo fantazie nebo co: prostě světelný kruh kolem jeho hlavy se ani nezachvěl. Pana Knotka už nic rouhavého nenapadlo, i vyplázl na svůj obraz v zrcadle jazyk a zničeně si sedl. Měl hlad a byl vysílen, že by skoro plakal. Mně už nic nepomůže, myslil si zdrceně. A to všecko mám z toho, že jsem odpustil tomu psu Polickému. Jako by mi stál za to: ras na lidi je to, a kariérista, že mu rovno není. To se ví, na slečinky v bance si hubu neotevře. To bych rád věděl, pane Poličky, proč si tu zrzavou typistku tak často voláte na diktát. Ne že bych si chtěl něco myslet, pane Polický; ale takový starý dědek jako vy toho nemá zapotřebí. To přijde jednomu draho, pane Poličky; taková mladá holka, to jde do peněz. Potom si takový prokurista nebo ředitel zaspekuluje na burse, a banka přijde ke škodě. Tak to chodí, pane Polický, a na to se má našinec koukat? Měl by někdo upozornit správní radu, aby si dala na pana prokuristu pozor. A na tu zrzavou typku taky. Jen se jí zeptejte, kde bere peníze na ty své šminky a hedvábné punčochy — Copak se to patří, takové punčochy do banky? Nosím já hedvábné punčochy? To se ví, taková holka chodí do banky jen proto, aby ulovila nějakého ředitele; pak si to tam šminkuje hubu, místo aby si to hledělo své práce. Všechny jsou stejné, myslil si pohoršeně pan Knotek; kdybych já byl prokuristou, to bych s tím, pane, jinak zatočil —

Nebo ten Šembera, přemítal pan Knotek. Dostal se k nám z protekce, a neumí ani sečíst dvě a dvě. Tobě já budu pomáhat, to víš! Taková pápěra, ale děti musí mít. Já si ženu a děti nemohu dovolit, holenku; kam bych přišel se svým platem! Takové lehkomyšlné lidi by vůbec neměla banka brát do služeb. A že ti stůně žena, pane Šembero — však ono se ví, proč. To se ví, musela si nechat pomoci; z toho by byl kriminál, pane kolego, kdyby to někdo píchl. Ne, ne, podruhé už tě krýt nebudu, až zas něco popleteš; ať se každý stará o sebe a dost. Banka není na to, aby někomu pomáhala. Ještě by mně mohl říci, pane Knotek, víte, co je vaše povinnost? Upozornit na každou chybu, a ne ji zastírat. To by vám mohlo pokazit postup, pane Knotek; hleďte si svého a nekoukejte vpravo ani vlevo. Kdo to chce někam přivést, nesmí se oddávat falešnému soucitu. Má nějaký soucit pan prokurista Polický nebo pan ředitel? Tak vidíte, pane Knotek!

Pan Knotek zíval hladem a slabostí. Bože, kdybych aspoň mohl ven! Pln lítosti sám nad sebou vstal a šel se podívat do zrcadla. Viděl tam jen obyčejnou rozmrzelou lidskou tvář, a kolem ní nic, docela nic. Nebylo ani památky po nějaké záři. Pan Knotek se div nedotýkal zrcadla nosem, ale neobjevil nic, jen prořídle vlasy a něco vrásek kolem očí; místo zlatého kruhu bylo vidět jenom šero a osiřelost nevládného pokoje.

Pan Knotek si oddychl s nekonečnou úlevou. Tak zítra ráno už zase může jít do banky.

/ 1938 /

MUŽ, KTERÝ DOVEDL LÍTAT

Pan Tomšík šel tou cestou pod Vinohradskou nemocnicí; byla to jeho zdravotní procházka, neboť pan Tomšík si potrpěl na zdraví a byl vůbec náruživý sportovec jakožto horlivý divák na ligových zápasech, šel bystře a lehce v jarním soumraku, potkáváje tu a tam leda párek milenců nebo někoho ze Strašnic. Měl bych si koupit krokomeř, myslel si, abych věděl, kolik kroků za den udělám. A najednou si vzpomněl, že se mu už po tři noci zdál stejný sen: že jde po ulici, ale má v cestě ženskou s dětským kočárkem; i odrazí se jen tak lehce levou mohou, a v tom okamžiku se vznáší asi tři metry vysoko, přeletí ženskou s kočárkem a plynule se snáší k zemi. Nijak se tomu ve snu nepodivil; připadlo mu to docela samozřejmé a nesmírně příjemné, jen se mu zdálo drobet směšné, že to dosud nikdo nezkusil. Vždyť je to tak snadné: stačí jen trochu zamávat nohama, jako když se jede na kole, a pan Tomšík se opět vznáší do výše, pluje ve výši prvního patra a lehce se snáší k zemi. Stačí odrazit se nohou a zas letí bez námahy jako na kolovadlech; ani se nemusí dotknout země, udělá takhle nohama a letí dál. Pan Tomšík se ve snu musí nahlas smát, že nikdo na ten trik dosud nepřišel. Jen se lehce odstrčit nohou od země, a už se může létat. Vždyť je to snazší a přirozenější než chodit, uvědomuje si pan Tomšík. Ve snu; to musím zítra zkusit, až budu vzhůru.

Tři noci po sobě se mu zdál ten sen, vzpomíná si pan Tomšík. Příjemný sen je to; člověku je přitom tak lehký — Inu, bylo by krásné, kdyby se takhle beze všeho dalo létat; jenom se trochu odrazit nohou — Pan Tomšík se ohlédl. Nikdo za ním nešel. Pan Tomšík se jen tak pro špás trochu rozběhl a odrazil se levou nohou, jako aby přeskočil blátivou kaluž. V tom okamžiku se vznesl asi do výše tří metrů a letěl, letěl plochým obloukem nad zemí. Vůbec se tomu nepodivil; bylo to opravdu přirozené, jenom to slastně vzrušovalo jako jízda na kolotoči. Pan Tomšík by málem křičel chlapeckou radostí; ale to už se asi po třiceti metrech letu blížil k zemi a viděl, že tam je bláto; i zamával trochu nohama jako ve snu, a opravdu hned vyletěl výš a snesl se na zem lehce a bez nárazu o nějakých patnáct metrů dál, za zády člověka, který šel melancholicky do Strašnic. Člověk se podezíravě ohlížel; zřejmě se mu nelíbilo, že má za sebou někoho, jehož kroky předtím neslyšel. Pan Tomšík ho předběhl pokud možno nenápadně; měl skoro strach, aby se nějakým energičtějším krokem příliš neodrazil od země a nezačal zase létat.

To musím pořádně vyzkoušet, řekl si pan Tomšík a vracel se toutéž osamělou cestou domů; ale jako z udělání potkával samé milence a železničáře. I zabočil stranou na pusté místo, kde se od let skládá vyvážka; byla už tma, ale pan Tomšík se bál, že by to zítra třeba už zapomněl. Odrazil se tentokrát váhověji, i vznesl se jen něco přes metr a dopadl na zem trochu tvrdě. Zkusil to po druhé, pomáhaje si přitom rukama, jako by plaval; nyní letěl dobrých osmdesát metrů, dokonce v polokruhu, a dosedl na zem lehce jako vážka. Chtěl, to

zkusit po třetí, a tu na něho dopadl kužel světla, a drsný hlas se ho ptal: “Co to tady děláme?” Byla to policejní patrola.

Pan Tomšík se hrozně zarazil a koktal, že tady něco trénuje. “Tak koukejte, abyste mazal trénovat někam jinam,” huboval strážník, “ale tady ne.” Pan Tomšík sice nepochopil, proč by mohl trénovat jinde, ale tady ne; ale jelikož byl člověk loajální, přál strážníkovi dobrou noc a honem odcházel, pln strachu, aby se z ničeho nic nevznesl; třeba by to bylo policii podezřelé. Teprve pod státním zdravotním ústavem zase vyskočil do vzduchu, lehce se přenesl přes drátěný plot, a pomáhaje si rukama, letěl nad ústavní zahradou až na druhou stranu, do Korunní třídy, kde se snesl těsně před služkou, nesoucí ve džbánu pivo. Služka vykřikla a dala se na útěk. Pan Tomšík odhadl tento let na nějakých dvě stě metrů; připadalo mu to pro začátek skvělé.

V následujících dnech pilně trénoval let, ovšem jen v noci a na osamělých místech, zejména v okolí židovského hřbitova tamhle za Olšany. Zkoušel různé způsoby, na příklad vzos s rozběhem nebo kolmé stoupání z místa; dosáhl hravě, jenom mávaje nohama, výšky přes sto metrů, ale víc si netroufal. Dále si osvojoval různé druhy sestupu, jako je pлавné přistání nebo zpomalený kolmý pád, což záviselo na práci rukou; učil se také ovládat rychlost a měnit ve vzduchu směr, letět proti větru, letět se závažím, stoupat a klesat podle potřeby a podobné věci. Bylo to naprosto snadné; pan Tomšík čím dál tím více žasl, že na to lidé dosud nepřišli; asi to nikdo před ním nezkusil prostě se odrazit nohou a letět. Jednou už vydržel ve vzduchu celých sedmnáct minut, ale pak se zapletl do nějakých telefonních drátů a raději sestoupil. Jedné noci zkusil létat v Ruské třídě; letěl ve výši asi čtyř metrů, když pod sebou spatřil dva strážníky; i zabočil honem nad zahrady vil, zatím co do noci pronikavě hvízdaly policejní píšťalky. Vrátil se na to místo za chvíli pěšky a viděl, jak šest strážníků s elektrickými lampičkami prohledávají zahrady, prý po zloději, kterého viděli přelézat plot. Nyní teprve si pan Tomšík uvědomil, že mu to létání poskytuje nebyvalé možnosti, ale nic kloudného ho nenapadlo. Jednou v noci ho svedlo otevřené okno ve třetím patře na náměstí Jiřího z Lobkovic; pan Tomšík se lehkým odrazem vznesl nahoru, sedl si na okno a nevěděl, co dál. Slyšel uvnitř někoho hlasitě a tvrdě spát; vlezl tedy do pokoje, ale protože nemínil krást, zůstal stát s oním poněkud stísněným a trapným pocitem, který v nás vzbuzuje každý cizí byt. Pan Tomšík si vzdychl a lezl zase na okno; ale aby po sobě nechal znamení a cosi jako doklad svého sportovního výkonu, vylovil z kapsy kus papíru a napsal na něj tužkou: “Byl jsem tady!! Mstitel X.” Ten papír položil na spáčův noční stolek a tiše se snesl s třetího patra. Teprve doma shledal, že ten papír byla obálka s jeho adresou, ale neměl už odvahy se pro ni vrátit. Hrozně se po několik dní bál, že to bude policie vyšetřovat; ale ku podivu nestalo se nic.

*

Po nějakém čase pocítil pan Tomšík, že to už neunes, aby pěstoval létání jako svou tajnou a osamělou zábavu; jenže nevěděl, jak na to, aby svůj objev odevzdal veřejnosti. Vždyť je to tak snadné; stačí odrazit se nohou a drobet pomáhat rukama, a už se může létat jako pták. Třeba z toho bude nový sport; nebo řekněme se může ulehčit ulicím, když se bude chodit ve vzduchu. A nebudou se musit stavět lifty. Vůbec může to mít ohromný význam; pan Tomšík sice přesně nevěděl, jaký, ale to už se vyvine samo sebou. Každý velký objev vypadá nejdřív jako marná hračka.

Pan Tomšík měl v domě souseda, takový tlustý mladý člověk, pan Vojta se jmenoval; a ten byl něčím u novin. Ano, byl redaktorem sportovní rubriky nebo čeho. Tak k tomu panu Vojtovi si pan Tomšík jednoho dne zašel, a po různých okolcích vyhrkl s tím, že by mu mohl ukázat něco zajímavého. Dělal s tím ukrutné tajnosti, takže pan Vojta si myslel "Tě bůh" nebo tak něco. Nicméně dal si říci a kolem deváté večer sel s panem Tomšíkem k židovskému hřbitovu.

"Tak koukejte se, pane redaktore," řekl pan Tomšík, odrazil se nohou od země a vznesl se do výše asi pěti metrů. Tam prováděl různé evoluce, sestupoval k zemi, znovu stoupal máchaje rukama, ba dokonce zůstal ve vzduchu stát bez hnutí po dobrých osm vteřin. Pan Vojta ukrutně zvážněl a začal zjišťovat, jak to pan Tomšík dělá. Pan Tomšík mu to trpělivě ukazoval: jenom se odrazit nohou, a už to jde; ne, není v tom nic spiritistického; ne, není k tomu třeba žádné vyšší síly, ani síly vůle, ani svalové námahy; stačí jen vyskočit a letět. "Jen to zkuste sám, pane redaktore," naléhal, ale pan Vojta kroutil hlavou. To prý na to musí být nějaký zvláštní trik, mínil zamysleně. Však já na to přijdu, mínil. A ať prý to pan Tomšík zatím nikomu neukazuje.

Příště musel pan Tomšík létat před panem Vojtou s pětikilovými činkami v rukou; šlo to hůř a dosáhl jen tří metrů výše, ale pan Vojta byl spokojen. Po třetím lítání pan Vojta řekl: "Tak poslouchajte, pane Tomšíku, já vás nechci děsit, ale tohle je moc vážná věc. Takové lítání vlastní silou by mohlo mít velký význam. Na příklad pro obranu státu, rozumíte? To se musí vzít odborně do rukou. Víte co, pane Tomšíku, vy to musíte předvést odborníkům. To já už obstarám."

*

Tak se tedy stalo, že jednoho dne stál pan Tomšík v trenýrkách před skupinou čtyř pánů na dvoře státního ústavu pro tělovýchovu. Hrozně se styděl za svou nahotu, měl trému a třásl se chladem, ale pan Vojta nepovolil; bez trenýrek prý nic, aby bylo vidět, jak se to dělá. Jeden z těch pánů, ten silný a plešatý, byl sám universitní profesor tělovýchovy; vypadal naprosto odmítavě; bylo mu vidět na nose, že z hlediska vědy považuje celou věc za nesmysl. Díval se netrpělivě na hodinky a bručel.

"Tak, pane Tomšíku," řekl rozechvěně pan Vojta, "ukážte nám to nejdříve s rozběhem."

Pan Tomšík se polekaně rozběhl dvěma kroky.

“Počkejte,” zarazil ho odborník. “Máte naprosto špatný start. Musíte přenést těžiště těla na levou nohu, rozumíte? Ještě jednou!”

Pan Tomšík se vrátil a pokusil se přenést váhu těla na levou nohu.

“A ruce, pane,” poučoval ho odborník. “Vy nevíte, co s rukama. Musíte držet paže tak, aby vám uvolňovaly hrudník. A prve jste při rozběhu zatajil dech. To nesmíte. Musíte volně a zhluboka dýchat. Tak ještě jednou!”

Pan Tomšík byl zmaten; teď opravdu nevěděl, co s rukama a jak dýchat; přešlapoval nejistě a hledal, kde má těžiště těla.

“Tak teď,” křikl pan Vojta.

Pan Tomšík se rozpačitě zaklátíl a vyběhl; právě se chtěl odrazit k letu, když odborník řekl: “Špatně! Počkejte ještě!”

Pan Tomšík se chtěl zastavit, ale už nemohl; chabě se odrazil levou nohou a vzlétl asi na metr výšky; ale protože chtěl vyhovět, srazil svůj let k zemi a zůstal stát.

“Docela špatně,” křičel odborník. “Musíte klesnout do dřepu Musíte dopadnout na špičky a pérovat podřepem! A ruce vám mají letět kupředu, rozumíte? Vaše ruce přece přejímají faktor setrvačnosti, pane; to je přirozený pohyb. Počkejte,” řekl odborník, “já vám ukážu, jak se skáče. Dívejte se dobře, jak to dělám já.” Načež shodil kabát a postavil se k startu. “Všimněte si, pane: těžiště spočívá na levé noze; noha je nakrčena a tělo vykloněno dopředu; lokty držím vzad, aby se rozšířil hrudník. Udělejte to po mně!”

Pan Tomšík to udělal po něm; jakživ se necítil tak nepohodlně zkroucen.

“Musíte to cvičit,” děl odborník. “A teď se dívejte! Levou nohou se vymršτίím vpřed —” Odborník se vymršτίil vpřed, běžel šest kroků, odrazil se a skočil, opisuje pažemi krásný kruh; načež elegantně dopadl do dřepu s rukama předpaženými. “Tak se to dělá,” řekl a povytáhl si kalhoty. “Udělejte to přesně po mně.”

Pan Tomšík se tázavě a nešťastně podíval na pana Vojtu. Musí to opravdu být?

“Tak ještě jednou,” řekl pan Vojta a pan Tomšík se zkroutil podle předpisu. “Teď!”

Pan Tomšík si spletl nohy; vyběhl levou napřed, ale to je snad jedno; jen když mu udělám ten dřep a předpažím ruce, myslel si v běhu úzkostlivě. Málem by zapomněl skočit; honem se odrazil — jenom ten dřep udělat, blesklo mu hlavou. Vyskočil asi do výše půl metru a dopadl na zem po půl druhém metru. Potom honem přiklekl do dřepu a předpažil ruce.

“Ale, pane Tomšíku,” křičel pan Vojta, “vy jste neletěl! Prosím vás ještě jednou!”

Pan Tomšík se rozběhl ještě jednou. Skočil jen metr čtyřicet, ale dopadl do dřepu a předpažil ruce. Byl zalit potem a cítil srdce až v ústech. Bože, ať mi už dají pokoj, myslel si zdrceně.

Toho dne skočil ještě dvakrát; pak toho museli nechat.

* Od toho dne pan Tomšík už neuměl lítat. / 1938 /

O POTOPĚ SVĚTA

Nevím, pamatujete-li se na poslední potopu světa, — asi ne, protože takové věci, jako je zasloužený trest, lidé tuze rádi zapomínají; ale nevádí, já vám to připomenu. Prostě to bylo asi tak, že se Hospodin rozhněval na lidskou prostopášnost, stranicství a jiné hříchy a rozhodl se, že už se na to nemůže dál dívat. I seslal déšť, který trval čtyřicet dní a čtyřicet nocí; státní ústav meteorologický sice tvrdil, že to je příliv vlhkého vzduchu od oceánu, způsobený rozsáhlou tlakovou níží nad pevninou, ale když už Vltava vystoupila až k Museu, začali lidé říkat, že to není samo od sebe a že to zaručeně bude konec světa. A taky byl. Část lidí hledala záchranu v kostelích, jiní udělali run na banky a vybírali honem své peníze (nač jim při konci světa byly platný, to bůhsud!), a jiní konečně hýřili a vůbec žili nad své poměry jako předtím; však se jich spousta utopila zrovna v barech. Ti rozumní lidé ovšem říkali, že by se proti té potopě světa mělo něco dělat, na příklad stavět hráze, a houfně se dobrovolně hlásili do práce; ale plány na ty hráze zůstaly ležet v ministerstvu veřejných prací a nejsou asi vyřízeny dodnes. Nakonec se do toho lidé pustili sami a začali stavět hráze, kde koho napadlo; ale jaképak hráze, když voda zaplavila i Barrandov, Pankrác, Bohdalec a Střešovice a stoupala pořád výš. V jiných městech, státech a zemědích to nebylo o nic lepší; prostě byl to zas jednou konec světa, jak stojí v knize psáno. A nikdo si ani nemohl postavit archu, protože, to dá rozum. Podskalí bylo zatopeno nejdřív, a lidé na Vinohradech nebo v Dejvicích nedovedou sroubit ani vor, natož archu; to už je takový suchozemský lid. Nedalo se nic dělat. Konec světa je konec světa.

V té době žil jeden starší pán, jmenoval se Kirchner nebo Bezdíček nebo tak nějak; a ten se jako pensista pustil do archeologie a pořád někde pátral po předhistorických památkách. Jednou taky kopal tamhle u Hloubětína a našel jakési hliněné střepey, porýpané něčím jako kazy nebo vrypy; bylo toho asi dvacet kousků. Pak ten pan Kirchner (nebo Bezdíček) si vzal do hlavy, že ty značky jsou pravěké runy, a umínil si, že je rozluští. Při tom luštění mu vyšlo slovo Samo a několik jiných divných slov; tehdy se nějak radostí pomátl a sepsal knihu O Samových zlomcích, ve které dokazoval, že ty jeho střepey pocházejí z rozbité popelnice velkého vůdce Sama, vítěze nad Avary, a že na nich je runami napsán Samův životopis v dávno vyhynulém jazyce pravěkých keltických Bójů. To se rozumí, že učení archeologové přijali tuto domněnku s výsměchem a označili ty runy za nepodařený čárkový ornament. Od té doby pojal pan Bezdíček (nebo Kirchner) smrtelnou zášť k učeným archeologům a dokazoval spoustou brožur, že jsou ignoranti a že jeho střepey jsou skutečně zbytky Samovy popelnice. Vrhel se také na studium keltických jazyků a tvrdil, že slova, která na těch střepech rozluštil, mají keltické kořeny. Ale to víte, přesvědčujte učence o něčem, nač sami nepřišli! Prostě věda nevzala důkazy pana “ Kirchnera (nebo Bezdíčka) na vědomí; a ten pan Bezdíček se tím cítil osobně uražen a vedl dál svůj rozhořčený boj proti archeologům. Nic

jiného pro něho na světě neexistovalo než jeho runové nápisy a jeho zápas o očistu naší archeologie. A zrovna v té době se přivalila ta potopa světa.

Pan Bezdíček (nebo Kirchner) žil na Vinohradech blízko vodárny; bylo mu jedno, že venku leje jako z konve, protože seděl u svého psacího stolu a psal zuřivou polemiku proti nějakému profesoru Ondrejčkovi nebo jak se jmenoval ten odborník na keltské hroby. Psal tedy a nestaral se o nic; a když mu jeho posluhovačka řekla, že z toho asi bude konec světa, bručel jenom, aby mu s tím dala pokoj a že nemá na takové hlouposti pokdy; co prý mu je po nějakém konci světa? Já tomu Ondrejčkovi ukážu, řekl; tentokrát ho roztrhnu jako slanečka. Ty jeho hroby z Ouholic, řekl, nejsou žádné keltské hroby, ale obyčejné germánské mohyly; a takový idiot by mne chtěl poučovat o Samových zlomcích! — A pak vyhodil tu posluhovačku, že prý nemá kdy na její řeči, a psal dál.

Pak zase na něho přiběhl jeden soused, že prý všichni obyvatelé domu se usnesli stavět hráz tamhle dole u Kravína proti té živelní pohromě; a aby pan Kirchner taky šel stavět hráz. Jakápak hráze, pane, řekl pan Bezdíček; co mně je po vašich hrázích, pane. Já to tady nandávám tomu tupci, tomu lživědci Ondrejčkovi, že už se z toho jakživ nesebere. Já ho musím znemožnit; je to v zájmu archeologie, pane. Takový ignorant nám nesmí prznit vyhynulé národy, křičel pan Kirchner (nebo Bezdíček). Mne vaše potopa nezajímá, pane; prosím, abyste mne s ní neobtěžoval. A sedl si, a psal dál. To už voda sahala po pás pomníku Svatopluka Čecha.

Do třetice přišla za tím panem Kirchnerem jeho sestřenice z Flory; ona byla z nějaké sekty, co se scházela u jednoho kameníka na Olšanech a tam pěstovala společné modlení, zázraky a prorocství. Ta sestřenice oznámila panu Bezdíčkovi, že nastává konec světa a vzkříšení spravedlivých, jak je ohlášeno v Apokalypse; a že by on, pan Bezdíček, měl jít mezi ně a čekat za pění vítězných hymen na triumf spravedlivých. Pěkní spravedliví, prohlásil pan Bezdíček; modlit se, to ano, ale bojovat proti lživědci, jakou provozuje ten Ondrejček, to ne. A dejte mně už jednou pokoj s tím vaším koncem světa. Ať je pro mne za mne deset konců světa; jen když natrhnou toho Ondrejčka s jeho keltskými hroby. — A pak se zamknul, aby ho nikdo nerušil z práce.

Potem tedy voda stoupala výš, až zatopila celý svět; lidstvo vyhynulo; patrně si to zasloužilo. Když vody znovu opadly a sahaly už jenom po vinohradské náměstí, objevil se na ulici, pokryté nánosem bahna, ten pan Kirchner nebo Bezdíček; byl suchý jako trn a nesl pod paždí rukopis své polemiky proti profesoru Ondrejčkovi; a hrozně se zlobil, že nemůže najít žádného tiskaře, který by mu tu brožuru vytiskl.

Když pak se po letech znovu začalo lidstvo rozmáhat, divili se noví lidé, jak ten pan Kirchner nebo Bezdíček přežil potopu světa; ale když se ho na to přímo zeptali, vyvalil údivem oči a řekl: “Jakou potopu? Já o žádné nevím. Já jsem tehdy potíral toho nevědomce Ondrejčka. — Představte si, že ten ignorant se vyslovil proti mým runovým nápisům!”

Mezi námi řečeno, na přežití pana Bezdíčka nebylo nic zvláštního. My přece dávno víme, že lidské hněvy a fanatismy přežijí všechny pohromy a potopy; ba ani sám konec světa se jich netkne.

/ 1938 /

ANONYM

Tak si představte, řekl pan Diviš, co se mi tuhle stalo. Já totiž dostávám už po léta takové, ehm, anonymní dopisy. Jsou asi — podle písma, papíru a tak — od tří nebo čtyř lidí; dva píší na stroji a dva ručně; z těch dvou jeden má hrozně bídný pravopis a vůbec dělá docela suterénní dojem, kdežto druhý píše přímo krasopisně, takovým kresleným, pečlivým rukopisem, — ukrutnou práci mu to musí dát. Proč si ti čtyři vybrali zrovna mne, to vám ani nepovím; do politiky se nepletu, ledaže píšu do novin články o potřebách a úkolech našeho mlékařství a sýrařství; to víte, když je člověk jednou v něčem drobet odborník, tak mu to nedá a musí s tou svou troškou burcovat náš národ, jakož i informovat naši uvědomělou veřejnost a podobně. Nikdy jsem si taky nemyslel, že by návrhy na zvelebení našich sýráren mohly urážet něčí city; ale člověk nikdy neví. Jeden z mých stálých anonymů je podle všeho řezník nebo uzenář, bojující za zájmy svého stavu; po každém mém článku mi pošle na stroji psaný dopis, ve kterém mi vytýká, že chci svým sýrem zasmradit naši uvědomělou veřejnost a podlomit síly našeho národa. Druhý anonym, píšící na staré remingtonce, mi obyčejně oznamuje, že jsem, jak je veřejně známo, za své idiotské články placen milionovými honoráři od jistých zájemců, že jsem si už z těch jidášských peněz koupil tři velkostatky a chci jenom balamutit náš lid, aby za své krvavé groše chlastal mé sbírané a s tyfosní vodou pančované mléko. Z ručních anonymů ten suterénní píše takové ohavné věci o mé ženě; nu, to ani nebudu povídat, ale... to vám je příšerné, co někdy je v lidech za zlobu a mrzkost. Asi nějaká lepší panička, která se s námi zná a diktuje ty dopisy své služce nebo pradleně. Konečně ten krasopisný anonym mě hrozivě oslovuje "Pane!" a žádá kategoricky, abych už dal pokoj se svým mlékem; národ prý má jiné starosti a po zásluze naloží s těmi, kdo schválně odvracejí jeho pozornost do hmotářského kalu a rozvracejí jeho idealismus. Vy mezi prvními budete viset na lucerně, ohlašuje mi můj krasopisný anonym, až náš lid prohlédne to předivo klamů a hanebných pletich, do kterého jej zaplétají zrádci a zaprodanci Vám podobní a s Vámi spolčení a tak dále. Na tom tak dalece nezáleží; to víte, anonymní dopisy jsou většinou psány na jedno brdo, jako by byly opisovány z nějakého speciálního Tajemníka lásky nebo Vzorného korespondenta. Mne spíš zajímalo, kdo to píše; myslel jsem, asi nějaký přítelíček, který tímto pracným způsobem vylévá své osobní city a chce se mi za něco mstít — zač, na to jsem nemohl přijít; ale pravděpodobně to bude někdo, koho znám nebo s kým jsem byl někdy nějak ve styku. Já totiž hrozně nerad píšu dopisy; proto si myslím, že normální člověk musí mít moc silnou pohnutku, aby si sedl k papíru a napsal někomu psaní.

To šlo po léta; zvláštní je, že v těch posledních vzrušených dobách těm dopisům nápadně přibylo na počtu i na vehemenci. Ten bojovný řezník či kdo mi začal tykat a napsal mi, ty prase vypasené, na tebe už mám nabroušený nůž, a takové věci. Ten s remingtonkou se začal podpisovat Očistná liga a radil mi, abych se rozloučil se svými velkostatky — to víte, já

mám, co se půdy týče, jenom truhlík s pelargóniemi za oknem — neboť pracující lid prý už vynesl rozsudek nad takovými parasites, jako jsem já. Ty negramotné dopisy o mé ženě byly ještě o poznání surovější; a ten krasopisný anonym mě činil osobně odpovědným za všechno, co se stalo, a končil slovy: “Prchněte za hranice, vy ničemo, dokud není pozdě! Tentokrát se podpisuji: Furor.” To se rozumí, bylo tam toho napsáno víc, ale asi v tomhle energickém stylu. Já myslím, že rozčilené doby zvyšují v lidech psavost a potřebu nějak se projevat; jenom jsem se tím víc divil tomu, jak může takový celkem nudný patron, jako jsem já, někoho tak vášnivě zajímat; asi za tím musí být něco hrozně osobního... třeba jsem někoho urazil, nebo někomu stojím v cestě — mnoho-li pak člověk ví o svých známých! Jenom, víte, je drobet trapné, že se pak člověk dívá na každého, komu podává ruku, s trochou nejistoty: Kamaráde, nejsi to nakonec ty?

Tak onehdy k večeru jsem šel hodinku courat po ulicích; všechno jsem vypustil z hlavy a jenom jsem se díval, jak lidé žijí celkem jako kdykoliv jindy v dobách, které nebyly historické. Ani nevím, jak se ta ulice jmenuje — taková tichá, tamhle někde u Gröbovky. Předě mnou pokulhával poměrně malý člověk v peleríně, — měl asi hromskou rýmu, podle toho, jak kašlal, chrchlal a pořád lovil po kapsách smrkáč. Při tom lovení mu vypadla z kapsy obálka; ale nevěděl to a šel dál. Zvedl jsem ji a kouknu na ni, stojí-li za to, abych s ní toho človíčka honil. Byla na ní má adresa. A byla psána tím pečlivě kresleným rukopisem mého čtvrtého anonyma.

Tak já přidám do kroku a volám: “Hej, pane, není tohle váš dopis?”

Člověk v peleríně se zastavil a hmatá si po kapsách. “Ukažte?” řekl. “Jo, to je můj dopis. Můžu děkovat, pane. Děkuji uctivě.”

Já vám zůstal stát, jako by do mne hrom uhodil. Víte, já mám paměť pro tváře, ale toho člověka jsem jakživ neviděl. Takový vám to byl titěrka, příšerně špinavý límec, dole roztřepané kalhoty, místo kravaty křivý uzel, no, bída; ohryzek mu skáče po krku, slzavé oči, na tváři tuková boule, a ještě ke všemu má jednu nohu nějakou špatnou —

“Děkuji uctivě, pane,” řekl s dojemnou zdvořilostí a starosvětsky hluboko smekl. “Velice laskav.” Ještě jednou zamával kloboukem a belhal se s jakousi zvláštní důstojností dál.

Já vám řeknu, zůstal jsem stát a koukal jsem za ním s otevřenou hubou. Tak tohle je můj anonym! Někdo, koho jsem v životě nepotkal a komu jsem nikdy nic neudělal. A ten člověk mi píše a ještě to posílá potrubní poštou! Pro krista pána, jak já k tomu přijdu — a jak k tomu přijde on? Já myslel, bůhvíjaký tajný nepřítel, a zatím — Vždyť to toho chudáka ještě stojí peníze! Chtěl jsem se za ním rozběhnout a uhodit na něho, kdo je, ale nějak jsem nemohl; otočil jsem se na patě a loudal jsem se zpátky. Víte, mně ho bylo najednou strašně líto. Myslel jsem si, když ho to těší — Ale aspoň to porto kdyby trouba neplatil! Měl jsem mu říci, člověče, můžete mi to posílat nevyplacené; dá vám to tolik kreslení, a ještě si dělat takovou škodu —

Ráno nato jsem ten dopis dostal potrubní poštou, ještě umazaný od toho, jak spadl na mokrý chodník. Byly tam hrozné věci: postavit mě ke zdi, pověsit na akát a já nevím, co ještě. Jenže mně z toho bylo jen smutno. Víte, takový je to ubožák, ten člověk; jak ;se ten chuděra musí žrát, jen si to představte, jaký to musí být zlý a divný život...

/ 1938 /

INTERVIEW

Interview, děl dirigent Pilát, krče rameny. Se vám divím, člověče, že tomu věříte. Já mám taky své zkušenosti s interviewy, a řeknu vám, když už naprosto musím dát někomu interview, tak to potom raději ani nečtu. Marně bych se zlobil. Vlastně by se člověk mohl někdy uřehtat tomu, co se o sobě v takovém interviewu dočte, ale přitom ho dozírá, že to ten novinář tak ledabyly a pokrouceně udělal. Každá lajdácká práce vás dozírá, když do ní vidíte, ne? Někdy až žasnu, proč ten žurnalista tak ukrutně popletl a pokřivil všechno, co jsem mu řekl; jako by zrovna naschvál psal všechno jinak nebo na ruby — ale proč, to mi nejde na rozum. Kdybych byl politik nebo podobně významná osoba, tak dobrá; pak v tom je politika, a ti lidé třeba mají zvláštní zájem vložit někomu do huby, co jakživ neřekl, nebo si vůbec celý rozhovor vymyslet; to se stává. Ale já — jak se říká: já nic, já muzikant; proti mně nikdo nic nemá, leda u nás doma; a přece se mi ještě nestalo, aby v mém interviewu bylo aspoň zpoloviny napsáno, co jsem opravdu řekl.

Tak abyste věděl, jak se to dělá. Třeba mám dirigovat větší koncert v Liverpoolu nebo v Paříži — to víte, když diriguje Maestro Pilát, tak už sama koncertní agentura s tím dělá nějaký fofr. Ještě si v hotelu ani ruce neumeju, a už mi vrátň telefonuje, že se mnou chce mluvit nějaký pán. Prý v důležité věci. Tě bůh, řeknu si, noviny! To víte, noviny se o vás zajímají jenom první den; druhého dne už nejste novinka, a chcete-li, aby se o vás ještě zmínily, musíte se přinejmenším nechat přejet automobilem. Nu co, nechám toho pána chvíli čekat — to jaksi patří k věci; a pak tedy, prosím, co si přejete? Mladý pán se představí, drahý Maestro, ty a ty noviny by o vás chtěly přinést několik slov —

“Co, interview?” povídám. “Já zásadně nedávám žádné interviewy.”

“Ne, ne,” brání se mladý pán. “Jen pár slov, docela nenucená rozmluva...”

Resignovaně se poddám. “Nu tak, pane, spust’te!”

Mladý pán vytáhne bloček a ťuká si tužkou na zuby. Na první pohled je vidět, že o mně vůbec nic neví, že ho muzika nebaví a že nemá ponětí, o čem se mnou mluvit. Chvíli se na mne nejistě dívá a pak spustí: “Kdybyste mi, Maestro, něco řekl sám o sobě.”

To mě obyčejně dožere. “Já o sobě nic nevím,” řeknu mu. “Ale můžete se mnou mluvit o muzice, je-li vám líbo.”

Mladý pán vděčně kývne hlavou a horlivě si to zapíše. “Kdy jste začal hrát, mistře?” ptá se potom.

“Jako malý kluk,” říkám. “Na piano.”

Mladý pán horlivě píše. “Kde jste se narodil?”

“V Maršově.”

“Kde to je?”

“V Čechách.”

“Kde, prosím?”

“V Čechách. V Krkonoších.”

“Jak, prosím?”

“Krkonoše. Riesengebirge,” vysvětluju mu. “Monts Géants. Giant Mountains.”

“Aha,” povídá mladík a překotně píše. “Můžete mi něco říci o svém dětství? Na příklad... čím byl váš otec?”

“Učitelem. Hrál v kostele na varhany. To byly mé první hudební dojmy,” povídám, abych se dostal k muzice. “Víte, takový starý český kantor, muzikant, cd přírody — u nás je to rodinná tradice.” A tak dále. Mladý pán píše a kývá spokojeně hlavou. To je to pravé, co jeho list potřebuje. Bravo, Maestro!

Konečně ho dostanu ven a oddychnu si. Tak, to by bylo odbyto. Víte, já rád bloumám po cizích městech; nikdo tam člověka nezná... Řeknu vám, někdy, když diriguju, bych nejraději praštil taktovkou; taková mne najednou popadne hrůza a ošklivost z toho, že se na mne lidé dívají. V kom není aspoň kousek komediantství, neměl by vůbec vystupovat na veřejnost. Ale to už je jiná kapitola.

Tak ráno dostanu ty noviny. Tučný titulek, “Rozhovor s Maestro Pilátem”. Dobrá. “Maestro Pilát přijal našeho zpravodaje v přepychovém apartementu hotelu X.” Počkat, vždyť jsem s tím mládencem mluvil v hotelové hale! “Tím výrazněji kontrastovala s nádherným, přímo změkčilým prostředím obrovitá, drsná postava s mohutnou hřívou a něčím nespoutaným v celém zjevu.” Já měřím stěží metr sedmdesát, a co se týče té hřivy — nu, nechme toho. “Přijal nás s neobyčejnou, přímo překypující srdečností —” A jejej, myslím si.

“Projel si prošedivělou hřívou prsty a jeho snědá tvář se zachmuřila. Můj původ, řekl, je zastřen tajemstvím; nemohu o sobě mnoho říci. Jen tolik vím, že jsem se narodil v Uhrách, nedaleko Varšavy, v lůně divokých a obrovitých hor. Nad místem mého zrození hučely lesy a burácely vodopády jako varhany v chrámu. To byl první hudební dojem mého života. Prozradím vám, že mým otcem byl starý cikán. Žil životem v přírodě jako sta a sta našich předků. Naše rodinná tradice je pytláctví, svoboda a divoká hra na housle a cymbál. Podnes rád zmizím na čas v táboře svých krajanů a hraji u ohně na houslích písňe svého dětství. —” Co vám budu říkat: rozběhl jsem se za těmi novinami do redakce a hledám šéfa. Myslím, že jsem tam tak trochu bouchal do stolu či co, ale ten pán si nakonec sundal brejle a řekl s údivem: “Ale pane, my přece píšeme pro noviny! My musíme podat fakta zajímavě, nemyslíte? Já nechápu, proč vás to vůbec rozčiluje...”

Dnes už by mě to nerozčililo; člověk si zvykne... A pak, myslím si, to asi jinak nejde; žiješ svůj život, ale obraz, který o tobě mají druzí lidé, je už hodně jiný; jakpak teprve, když ten tvůj obraz prochází veřejností! Už vám neřeknu, byl-li ten interview v Liverpoolu nebo Rotterdamu nebo kde; ale jsem přesvědčen, když jsem tam v koncertním sále vystoupil na dirigentský pult, že celé publikum ve mně opravdu vidělo obrovitého, nespoutaného divocha

s vlající hřívou, který křepčí s houslemi v rukou nad cikánským ohněm. — Měl jsem tam totiž tehdy obrovský, fantastický úspěch, člověče. Tak ani nevím, jestli ten novinářský mládenec vlastně neměl jakousi pravdu... víte, aspoň to, co je pravda pro lid a pro veřejnost.

/ 1938 /

DESET CENTAVOS

Kdepak, to nebylo u nás; u nás přece žádné noviny tak nepíší, a taky veřejné mínění, lid, ulice nebo jak se tomu říká, neobrací u nás tak snadno na čtyráku. To bylo v Lisabone při jednom z tamních politických převratů; padl jeden režim a vlády se chopil jiný, jak se konečně přihází také v jiných zemích. Senhor Manoel Varga se o to příliš nestaral, protože politika nebyla jeho pole; jenom se mírně mrzel a vzdychal nad neklidem, který se zase zmocňuje lidských myslí a odvrací je od věcí podle jeho mínění užitečnějších i ušlechtlejších. Don Manoel totiž miloval klid a svou práci; byl předsedou Spolku pro lidové vzdělání a věřil skálopevně, že osvěta otvírá národu brány k blahobytu a svobodě, že v práci a vědění je naše spasení a podobně. Toho rána právě vyřizoval korespondenci týkající se populárně hvězdářského kursu v Monsaráz a přednášky o hygieně kojenců v městečku Moura, když se jeho hospodyně vrátila z nákupu, koulejíc očima a nápadně zrudlá.

“Tak tady to máte, pane,” prohlásila a hodila na stůl pomačkaný večerník. “A já jdu odtud pryč, pane! Já jsem slušná ženská, a na takovém místě sloužit nebudu!”

“Copak, copak,” podivil se pan Varga a vyhlédl přes brejle na ty noviny. Na okamžik ustrnul; hned na první straně objevil tučný titul: “Ruce pryč, Senhor Manoel Varga!!!” Senhor Varga nevěřil svým očím. “Kde jste to vzala, ženská?” vyhrkl.

Prý u řezníka. Řezník jí to ukazoval, a všichni lidé prý o tom mluví. A všichni říkají, že se to tak nemůže nechat a že takový bídný zrádce a pes, jako je Don Varga, nesmí dál bydlet v jejich ulici.

“Kteří všichni?” ptal se nechápavě pan Varga.

Všichni prý; paničky, služky, řezník i pekař — “A já tu nebudu,” zavyla vzteklým pláčem. “Však to sem lidé přijdou vypálit — a pravdu mají! Tady to stojí v novinách, co kdo dělá a co za tím je... To má člověk za to, že někomu věrně slouží!”

“Prosím vás, nechtě mě teď,” řekl Don Manoel sklíčeně. “A chcete-li jít, já vás nebudu zdržovat.”

Teď teprve si mohl přečíst, co v těch novinách stálo. “Ruce pryč, Senhor Manoel Varga!” Třeba to je jiný Varga, napadlo ho na chvilku úlevně, a četl dál. Ne, bylo to přece jen o něm. “Lid už zúčtuje s vaší ‚lidovýchovnou‘ činností, pane Vargo, již jste po léta otravoval duši našeho národa! Lid nestojí o vaši prohnitou, cizáckou vzdělanost, která v něm rozsévá — jenom mravní zkázu, slabošství a vnitřní rozvrat; a nepřipustí, abyste ještě dále pod záminkou užitečných vědomostí šířil své podvrtné názory mezi mládeží a prostým lidem —”

Pan Manoel Varga upustil noviny a zesmutněl. Jaksi nemohl pochopit, co podvrtného je na populární astronomii nebo hygieně kojenců, a ani se o to nepokoušel. Prostě věřil ve vzdělanost, a měl rád lid; to bylo to celé. Tolik lidí chodilo na ty přednášky, a tady teď píšou, že lid o ně nestojí a že je s odporem odmítá. Pan Varga potřásl hlavou a snažil se číst dál.

“Nezakročí-li úřady proti vašemu řádění, udělá si náš probuzený lid pořádek sám; a potom se střežte, pane Manoeli Vargo!”

Senhor Manoel Varga pečlivě složil a uhladil ty noviny. Tak to je konec, řekl si. Nešlo mu sice na rozum, co se tak najednou ve světě a v lidech změnilo a proč to, co bylo včera dobré, je dnes obratem ruky škodlivé a podvratné; ale ještě méně dovedl pochopit, kde se z čistá jasná vzalo tolik nenávisti mezi lidmi. Bože na nebi, tolik nenávisti! Starý Don Manoel zavrtěl hlavou a díval se oknem ven, na předměstí Sao Joao. Bylo líbezné a milé jako vždycky; je slyšet veselý křik dětí a štěkot psíka — Pan Varga si sundal brýle a pomalu je čistil. Tolik nenávisti, pane bože! Co se to jenom s lidmi stalo! Asi se přes noc všechno změnilo. I ta hospodyně; tolik let tu byla... Pan Varga si tesklivě připomněl své vdovství. Kdyby nebožka žena byla živa — ta by se snad nezměnila?

Senhor Manoel Varga si povzdychl a zvedl telefon. Zavolám si starého kamaráda de Souzu, řekl si; snad mi poradí —

“Halo, tady Varga.”

Chvilka ticha. “Souza. Co si přejete?”

Pan Varga se drobet zajíkl. “Jenom... se zeptat. Četl jste ten článek?”

“Četl.”

“Prosím vás... co s tím mám dělat?”

Malé zaváhání. “Nic. Musíte si uvědomit, že... že se poměry změnily, ne? Nu tak. Zařídte se podle toho.” Cvak. Pan Varga ani nemohl najít věšadlo telefonu. Tak to byl nejlepší přítel. Jak se tak všechno může změnit! Zařídte se podle toho — ale jak? Jak se má zařídit člověk na to, že ho někdo nenávidí? Má snad taky začít nenávidět, nebo co? A jak se má zařídit na nenávist, když se po celý život učil milovat?

Inu, musím se podle toho zařídit — aspoň formálně, rozhodl se Don Manoel; i usedl ke stolu a pečlivě napsal, že skládá svou funkci předsedy Spolku pro vzdělání lidu. Vzhledem ke změněným poměrům, a tak dále. Pan Varga si oddychl a vzal klobouk; donese to tam sám, aby to bylo dřív odbyto.

Jde předměstskou uličkou s pocitem, že se ty domy na něho dívají jinak, skoro nepřátelsky, snad taky vzhledem ku změněným poměrům. Sousedé si asi říkají, to je ten Varga, co otravuje duši národa. Třeba mu někdo zatím pomaluje vrata — člověk by se nedivil. Pan Varga jde rychleji, taky vzhledem ku změněným poměrům. Snad se budu muset vystěhovat jinam, myslí si, prodat ten barák a... zkrátka zařídit se podle toho, ne?

Pan Varga vstupuje do tramvaje a sedne si do kouta. Dva tři lidé čtou právě ty noviny. Ruce pryč, Senhor Manoel Varga! Kdyby mě tak poznali, myslí si Don Manoel — ten zamračený by na mne asi ukázal: Vidíte ho? To je ten Varga, co šířil podvratné názory! Že se nestydí jít ještě mezi lidi! — Musel bych asi vystoupit z tramvaje, přemítá pan Varga, a cítil za sebou ty nepřátelské oči... Kristepane, jak lidské oči dovedou nenávidět!

“Lístek, pane,” ozve se nad ním konduktér. Pan Varga se skoro lekl a vyndává z kapsy hrst drobných; přitom mu vypadl z ruky penízek deseti centavů a zakutálel se pod lavici.

Konduktér se po něm ohlíží. „Nechte to,” praví honem pan Varga a odpočítává drobné; nechce jaksí budít pozornost.

Zamračený muž odkládá noviny a naklání se, hledaje penízek pod lavicí. “Skutečně, pane, to nestojí za to,” ujišťuje ho Don Manoel téměř nervosně.

Muž něco bručí a leze za mincí pod lavici; ostatní tramvaj ho sleduje se zájmem a pochopením.

“Myslím, že zapadl sem,” mumlá druhý člověk a sedá si na bobek, aby hledal. Pan Varga je jako na trní. “Děkuju... děkuju,” koktá, “ale opravdu není třeba —”

“Je tam,” hlásí druhý muž s hlavou pod lavicí, “ale zapadl mezi prkna, potvora! Nemáte nůž?”

“Nemám,” omlouvá se Don Manoel, “ale prosím vás... vždyť to nestojí za tu námahu —”

Třetí senhor odkládá noviny a beze slova loví v kapse; vytáhl kožené pouzdro a z něho stříbrný nožik. “Ukažte,” povídá tomu druhému, “já to dostanu ven.”

Celá tramvaj s napětím a potěšené přihlíží, jak třetí pán dloube čepelkou ve škvíře prken.

“Už to jde,” bručí spokojeně, a vtom penízek vyskočil a kutálel se dál. čtvrtý člověk se sklání a loví pod lavicí. “Tady je,” hlásí vítězně a vstává, zrudlý námahou. “Tu máte, pane,” funí a podává penízek panu Vargovi.

“Děkuju... děkuju vám, pane,” brebtá senhor Manoel Varga dojatě. “Byl jste velice laskav, a páni též,” dodává klaně se zdvořile na všechny strany.

“To nic,” brumlá třetí pán. “Rádo se stalo,” dí druhý. “Jen když se našel,” dodává první.

Lidé v tramvaji se usmívají a kývají hlavami. Jen když se ten penízek našel, sláva! Senhor Manoel Varga, zružovělý rozpaky nad tím, že vyvolal tolik pozornosti, sedí, ani nemrká; ale přece jen vidí, jak třetí pán, ten s tím nožíkem, zvedá noviny a začíná číst ten článek: Ruce pryč, Senhor Manoel Varga I Když pan Varga vystupoval, lidé v tramvaji mu přátelsky kynuli; i čtenáři novin zvedli oči a bručeli: “Adios, senhor!”

RUKOPISY Z POZŮSTALOSTI

JOSEF EGYPTSKÝ

čili o freudovském vykládání snů

...tedy poslav Faraó, povolal Josefa a rychle vypustili ho z žaláře. Kterýžto oholiv se, a změniv roucho své, přišel k Faraónovi.

I řekl Faraó Josefovi: Měl jsem sen, a není, kdo by jej vyložil; o tobě pak slyšel jsem to, že když uslyšíš sen, umíš jej vyložit.

Odpověděl Josef Faraónovi, řka: Není to má věc; Bůh oznámí šťastné věci Faraónovi.

Tedy řekl Faraó Josefovi: Zdálo se mi ve snách, že jsem stál na břehu potoka.

A aj, z potoka toho vystupovalo sedm krav tlustých a pěkných na pohledění, kteréžto pásly se na mokřinách.

A aj, sedm jiných krav vystupovalo za nimi churavých a šeredných velmi a hubených; neviděl jsem tak šeredných ve vsí zemi Egyptské.

A sežraly krávy ty hubené a šeredné sedm krav prvnějších tlustých.

Viděl jsem také ve snách, ano sedm klasů vyrostlo z stébla jednoho plných a pěkných.

A aj, sedm klasů drobných, tenkých a východním větrem usvadlých vycházelo za nimi.

I pohltili klasové ti drobní sedm klasů pěkných. Což když jsem vypravoval hadačům, nebyl, kdo by mi vyložil.

Odpověděl Josef Faraónovi: Sen Faraónův jednostejný jest. Což Bůh činiti bude, to ukázal Faraónovi.

Věz tedy, že číslice sedm neznamená než tvoje pohlaví.

I řekl Faraó: Nerozumím ti, co míníš.

Odpověděl Josef: číslice sedm znamená ve snu pohlaví muže, podobně jako prut, stéblo, strom, komín, hora, vítr, meč, kůň, blesk, pták nebeský, kobylka, klíč, lev, pomník, bič, stůl, kořen, jednička, palice, člověk, kněz, kohout, stříkačka, hůl, pluh, ruka, kámen, hlava, šaty, provaz nebo řemen, lýko, píšťala, motyka, hever a všechny ostatní věci, kteréžkoli jsou, stejně jako pohlaví ženské naznačují ve snu tyto věci: hrnec, kamna, okna, dveře, oltář, osmička, země, oblaka, hrob, kniha, plot, květina, prsten, řetěz, kůň, vůz, cisterna, cesta, dům, lahvice, tráva, řeka, zahrada, dítě, buben, ovoce, brašna, pec, papyrus, měsíc, les čili háj, rukavice, roští, jakož i všechny ostatní věci, kteréžkoli jsou. Tak tomu jest.

I řekl Faraó: Přede dvěma dny se mi zdálo, že dítě tlouklo na buben.

Odpověděl Josef: Tento sen znamená, že v tvé duši procitla úzkost, že již nebudeš moci být otcem.

I řekl Faraó: Zplodil jsem hromadu dětí. Proč bych měl úzkost?

Odpověděl Josef: Aj, skryto je v duši tvé před očima tvýma.

Tedy řekl Faraó Josefovi: Avšak neřekl jsi mi, co znamená sedmero krav.

I řekl Josef: Číslice sedm neznámá nic než tvůj chtíč; kráva pak znamená ženu, a sedm prvých krav praví, že miluješ ženu tlustou a pěknou na pohledění.

I pravil Faraó: Buď Bohu dík, je tomu tak: tlustá je a pěkná na pohledění. Avšak proč se mi zjevuje v podobě krávy?

I řekl Josef Faraónovi: Protože v duši tvé je skryta ohavnost Sodomitů; protože přijímaje ženu představuješ si potají, že (jest) kráva.

I zvolal Faraó: Jdi, Israelský; nikdy mi tato mrzkost na mysl nepřišla.

(I řekl Josef): Skryto jest v mysli tvé.

Řekl tedy Faraó Josefovi: Neřekl jsi mi, co znamená sedm krav hubených, kteréžto sežraly sedm krav tlustých.

Tu odpověděl Josef, řka: Sedm krav hubených znamená nový chtíč, který počíná v tobě šířiti chtíč k ženě tlusté a pěkné; zavrhněš a utratíš tuto, abys miloval ženu hubenou a nepatrnou.

Ošklivá pak jest, že neviděl jsi šerednější v zemi Egyptské, neboť tvá duše se hrozí toho, co chceš učiniti. Neboť šeredná je tvá žádost,

krvesmilná a hříšná je tvá žádost, a není horší v zemi Egyptské. Aj, nedospělá sestřička tvá, nebo vlastní dceřička tvá, nebo dceřička bratra tvého nebo sestry tvé, kozlátka nedorostlé vzbudilo v tobě horoucnost chtíče tvého.

I vyskočil Faraó a zvolal: Strašná je řeč tato. Nikdy mi na mysl nepřišlo, co pravíš.

Choval jsem na loktech dcery své a dárky jsem dával dětem sester a bratří svých; jako otec jsem svému rodu, a nikdy jsem dítěti neublížil.

I odpověděl Josef: Choval jsi je na loktech pro chtíč svůj a dárky jsi jim dával, abys je naklonil tomu, co bylo skryto v tvé mysli.

Avšak jen utajeno jest a vystupuje ve snu; a zjevuje se ukryto v obrazech a podobenstvích.

Sedmero klasů plných ze stébla jednoho, toť žena z pohlaví tvého, dceřička tvá, kterou chceš učiniti ženou boku svého.

Ale tu vystane klas tenký, usvadlý větrem východním; vítr, jenž otřásá klasem, je muž, a východ znamená otce, z něhož jsi vyšel.

Klas usvadlý větrem východním je vetchá a staříčká matka tvá; a hle, tvůj chtíč vzhlédl k ní, i utratíš dceřičku svou a pojmeš svou matku k boku svému. Tak je psáno v tvém snu, a obsaženo v tvé mysli, v hlubině mysli, kterou my Israelští zoveme podvědomí.

Podvědomé je to, co ti není nikterakž známo a co ti, jak pravíš, nikdy nepřišlo na mysl. Obráceně pak, co ti jak živo nepřišlo na mysl, je právě proto v tvém podvědomí; i jest tam krvesmilství, otcovražda, sodomie, ohavnost Chámová, hřích Lothův, komplex Oidipův a

všechny druhy mrzkostí gomorhských, babylónských, chaldejských a egyptských, které ti nikdy na mysl nepřišly.

Sen pak není nic jiného než přetékaní tvých chtíčů, které jsi potlačil a uvrhl v podvědomí.

I pravím ti: Zdá-li se ti, že trháš ovoce, znamená to, že smilníš. Zdá-li se ti, že krájíš ovoce nožem, vraždíš. Nezdá-li se ti o žádném ovoci, zdá se ti o koních nebo o tekoucí vodě, což je ohavnost nemenší. Rovněž tak zdá-li se ti, že se procházíš v zahradě nebo že si oblékáš kabát. Ó těch smrtelných hříchů!

I řekl Farao: Prosím, co činiti mám, abych se jich nedopouštěl? Neboť hrozím se napříště usnouti a mítí takové sny.

Tedy řekl jemu Josef: Aj, ničehož činiti nemůžeš; ano podvědomí poroučí tobě, což můžeš ty poroučeti jemu? V něm je vše špatné, čeho ses dosud nedopustil. V něm je vše, co je proti přírodě a zákonům božím. Myslíš-li, bdě, na věci slušné a řádné, činíš to jen proto, abys nemyslel na věci nečisté. Tak tomu je.

Tvůj život, o kterém víš ty sám a tvoji bližní, jen přiodívá nahotu a hanbu toho, co je ti skryto. Avšak ve snech se (to vše) zjevuje.

Pročež moudrý je, kdo zná vykládati sny z milosti Boží.

I řekl mu Farao: Prosím, nauč mne tomu. Přísahám, že předhodím psům svou ženu, bude-li se jí zdáti o lvech nebo dokonce o svazku klíčů;

a své dcery ztrestám, budou-li snít o čemkoliv, co se podobá holi, lýku, člověku nebo číslici sedm,

a své syny vyvrhnu, odváží-li se snít, že vcházejí dveřmi do domu otcovského.

Neboť strašné a nebezpečné jsou tyto sny.

Poněvadž Bůh dal znáti tobě všechno toto, není žádného tak rozumného a moudrého, jako ty jsi.

O FANTASII

Když se švec jednoho dne vracel domů, viděl hrát si u novostavby děti na kupě písku; i sedl si na hromadu trámů, hřál se ve slunci a díval se.

Byl to zámek obehnaný valem a vodním příkopem, do kterého jeden prcek nosil v klobouku vodu; tak vzniklo dílo vojenské, něco mezi Césarovým táborem a středověkým hradem. Později se ukázalo nutným probourat val tunelem, kterým by mohl projíždět vlak; huče a hvízdaje dojel špalíček dřeva do středu opevnění, kde bylo nádraží; pasažéři vystupovali nešetrně šlapající po Césarových hradbách. Když takto se octli v neznámé a neobydlené krajině, bylo třeba postavit z teplého písku kulaté černošské chýše; to se dělá tak, že se na zem položí pěst a na ni se nahrne písek; pak se pěst vytáhne, a je to stan, a běda tomu, kdo by jej porušil. Dente et unquibus budeš hájiti svého domu.

Slečna, která provázela jednoho z těch kloučků, si sedla vedle ševče a řekla: “Včera z toho písku pekli buchty a jindy jej prodávali na váhu jako mouku a cukr.”

“Myslím na to,” pravil švec, “co vlastně je fantasie.”

Slečna se zahleděla upřeně do svého vyšívání. “Fantasie,” řekla potom, “to je, vidět ve věcech a v lidech něco jiného, než co opravdu jsou.”

“Ale, ale,” děl švec káravě, “to říkáte proto, že jste se v někom zklamala. To se stává. Helejte, protože v noci přšelo, dají se dnes stavět z písku tunely a hrady. Zítra bude písek suchý a už z něho nic stavět nepůjde. Co myslíte — řeknou děti, že je písek zklamal a že k ničemu není? Nebo objeví, že se hodí k tomu, aby byl prodáván na váhu jako mouka nebo cukr? Zklamání, to je jen nedostatek fantasie. Fantasie si ví rady.”

“Počkejte, jakpak bych to řekl? Fantasie, to není představovat si něco, co věci nejsou, ale něco, co by mohly být. Nebo něco, co by se z nich dalo udělat. Takový špunt, koukejte, má nápad, že se z písku dá stavět. A já, blbec, chodím podle hromady písku a nepřijdu na to. Já a vy, slečno, my po písku jenom šlapeme. Ale když se člověk zamiluje, objeví třeba, že se do písku dají psát písmena. Tak je to.”

Dívce klesly ruce do klína, neboť si na něco vzpomněla.

“Takový kluk,” pokračoval švec, “si dovede představit, že by mohl být strojným, válečníkem, cestovatelem nebo čím. A má pravdu, slečno. Jeho celá fantasie je v tom, že v sobě ještě nepotlačil všelijaké ty možnosti. I vy, slečno, si někdy představujete, čím byste mohla být; ale protože jste dospělá a následkem toho sobecká, myslíte už jen na to, čím byste chtěla být... Nic tak neomezuje fantasii jako sobectví.”

Slečna se maličko urazila. “Vy myslíte, že jsem sobecká?”

“No jej. A nešťastná. A říkáte si, že byste mohla být bohatá a nemusela sloužit hrubým a nevládným lidem. Že byste mohla být pyšná a krásná paní, kterou by se nikdo neodvážil ponižovat. A víte, slečno, že byste to opravdu mohla být? Mohla. A vy byste mohla být

maminka sedmi dětí. Nebo roznášedka novin. Nebo kurva. Ale to už si nepředstavujete, protože se vám to nelíbí, že? Jen se koukněte kolem sebe, co všechno byste mohla být. Bába, co míchá vápno. Tady ta holčička. Nebo tamta zlá, špinavá, ustaraná ženská. Vždyť je to jen náhoda, že jste slečna u dětí; mohlo by z vás být tolik jiných lidí... A já myslím na to, proč jsou lidé tak beznadějně uzavřeni v té hloupé a malé náhodě svého životního příběhu. Z toho všeho, co by mohli být, prožívají jen ten jeden ždibánek, jen to, co náhodou jsou, a k tomu to, co by chtěli být, Nemyslíte, že to je strašné?”

Slečna pokrčila rameny. “Já nevím,” řekla. “Nemůžeme přece prožít než jenom svůj vlastní život.”

“Já vím,” pravil švec. “Ale řekněme, že oni, že ti druzí žijí ty své životy za nás, víte? Co já bych mohl být, to někdo jiný je. Člověk se může dívat na všechny lidi jako na druhé možnosti sebe samého. Zkuste to, slečno; podíváte se, jak vás budou lidi zajímat.”

“Co s tím,” namítla dívka. “Nikdo se nenají koláče, který někdo jiný jí za něj.”

“Nenají,” řekl švec. “Ale kdyby lidé měli víc fantazie, dovedli by se líp o ty koláče rozdělit. Musíš být dítětem, chceš-li rozumět dětem; musíš mít v sobě chudého, abys rozuměl chudým. Koukejte slečno, takový kluk, to je vlastně zástup mužů; je v něm strojník, voják, stavitel, já nevím co všechno. A když dospěje, zbývá z té tlupy jen jeden človíček. Pro krsta pána, kam se poděli ti druzí? Kde by byli, jsou zasuti; ale dejte pozor, někdy ještě nejsou mrtvi...”

ŠATY DĚLAJÍ ČLOVĚKA

U plotu ševcovy zahrady se zastavil člověk vedoucí za ruku děvčátko a řekl: “Heleď, Máničko, kytičky.” Načež dodal: “Dobrý den, pane. Máme to počasíčko.”

Tlustý muž, který protrhával mátu pepnou, nezvedl ani hlavu a bručel: “Dobrý den.”

“Koukám,” děl hovorně člověk za plotem, “jak vám to narostlo.”

Zahradník se zvedl a narovnával si záda. “Narostlo,” řekl... “Tak se mně zdá, jako bych vás odněkud znal. Ba ne, já si vás s někým pletu.”

Člověk za plotem vycenil zuby. “Já jsem přece ten strážník, co vám tudy denně chodí. Dnes mám volný den —”

“A jejej,” podivil se zahradník. “Koukejme, ani bych vás v tom civilu nepoznal. Teď jste docela jiný člověk, strážníku. V uniformě jste takový těžký a veliký chlap —”

“To dělají ty šaty,” pravil strážník.

Zahradník vrtěl hlavou. “A máte docela jiný hlas. Jindy — jako byste lidi jen okřikoval. Hubu držet, co je to za pořádek, a tak. A chodíte vždycky jako pilíř. Já jsem si vás dobře všiml, strážníku.”

“To říká i má žena,” podotkl strážník. “Prý si na ni tak neotvírám hubu, když jsem v civilu, a vůbec. Víte, člověk má docela jiný pocit, když nemá na sobě šavli a uniformu.”

“Je mu lehčeji,” mínil tlustý muž.

“Lehčeji... a tak divně. Jako by ho vyměnil.”

“Poslouchejte,” děl zahradník, “ten váš potěr by si tady v zahradě mohl natrhat jahod, ne?”

“Děkuju, pane,” řekl strážník. “To je něco pro Máničku.”

A když oba muži usedli na lavičku, pravil strážník: “To u nás máme policejního radu, náramný pes. Ale jak se s ním setkám na plovárně v plavkách, tak je to docela jiný člověk. Kdepak, v plavkách, to nejde dělat pána. V tom pádu platí víc ten, kdo má lepší svaly, že?”

Tlustý muž zamyšleně přikyvoval. “Vidíte, strážníku, proto tihle potentáti nosili zlatohlav a korunu —” “Aby tím působili na ty druhé.”

“Aby tím působili sami na sebe. Vy na příklad musíte mít uniformu, abyste si mohl otvírat hubu na lidi. A král musel mít korunu — nejen pro lidi, ale sám pro sebe. Kdybyste mu oblékl zástěru, tak by se mu, holenku, těžko kralovalo.”

“Říká se,” děl strážník, “že šaty dělají člověka.”

“Je to tak,” pravil tlustý muž. “Na příklad usedlý, konservativní člověk si dává šít pořád stejné šaty a boty — proč? Protože změnit šaty, to máte jako změnit povahu nebo názory, to je skoro — stát se jiným člověkem. Proto hříšníci oblékali mnišský hábit, aby na sebe vzali nového člověka. A já jsem slyšel, že herec může doopravdy hrát žebráka nebo rytíře jenom tehdy, když na sebe oblékne hadry žebrákovy nebo rytířův pancíř; dokud nemá ty pravé šaty, tak to není to.”

“Já,” řekl strážník, “jsem znal jednoho žebráka, ten vám byl křivý jako houžev. A jednou večer ho vidím, jak si to hasí do biografu, hotový frajer. Tak jsem ho vzal s sebou na komisařství a tam mu povídám, člověče, ukažte, jak to děláte, abyste vypadal jako mrzák. A on povídá, nemůžu, pane vrchní, na mou duši nemůžu, to bych si musel vzít ty hadry.”

“Tak to vidíte. Ten žebrák žil vlastně ve dvou osobách a střídal je. Vy taky, strážníku. Jednou jste takový fouňa v uniformě a podruhé jste docela slušný civil. Pokaždé máte jiný hlas, jinou chůzi a jinou duši. Máte společné jen to já, jen to tělo; ale jinač — dva lidi. Já na příklad — já jsem byl švec a teď jsem zahradník. To víte, nás ševče zabily mašiny, a tak jsem se chytil zahradnictví. Pěstuju tyhle léčivé byliny. A to byste nevěřil, jaký je rozdíl mezi ševcem a zahradníkem. Nebo tohle — byl jsem ženatý a žena mně zemřela. A já vám řeknu, strážníku: ženáč a vdovec, to jsou dva docela různí lidé. Jako bych teď byl někdo jiný, ale nechal si to své já na památku. Víte, jako kdyby se člověk stěhoval z jednoho města do druhého a vzal s sebou nějaký starý krám: hodiny nebo lampu... Člověk s sebou stěhuje své já a myslí si, že je pořád ten samý... Já jsem byl dítě, učeň, švec a bylinář, já byl anarchista, já byl na vojně, měl jsem ženu a ztratil jsem ji — člověče, bylo toho ažaž; a při tom všem pořád to jedno já; já jsem se tolikrát změnil, ale nezměnilo se já.”

KDYŽ BOLÍ ZUBY

“Poslouchejte,” řekl doktor, “člověk si nejvíc uvědomuje své Ego, když ho něco bolí. V takovou chvíli vám je všechno jedno a jste jen vy, jen vy s tou svou bolestí —”

“Pravda,” bručel švec. “Tuhle jsem vám měl zánět okostice — Tři dny jsem se s tím zubem, potvorou, trápil.”

“Já vím,” pravil doktor uznale. “Takový zub, to dovede bolet, o jej.”

“O jej,” souhlasil švec. “To má člověk pocit, že je jen ta bolest; a všechno ostatní — jako by najednou bylo daleké a cizí. Děsně cizí. I vlastní život je člověku cizí — Bolest je sobecká. Pro člověka, který trpí, je jen ta bolest a nic jiného; sebe sama si uvědomuje jen tou bolestí; to, co nebolí, to nejsem já —

Já jsem na to dával dobrý pozor, doktore: když člověka bolí zub, tak jeho já je ten zub a co s ním souvisí; jeho celé já je v tom zubě. To je takové maličké, tupé a ukrutně soustředěné já, které nevidí a neslyší, nic nemyslí, nic nechce a cítí jen tu bolest. Jako zvíře. A k tomuhle já přicházejí na návštěvu — všelijaké myšlenky. Jedna říká: To přejde, to přejde, to přejde. Druhá zase uvažuje a radí: Zkusit takhle obkladek, nebo vypláchnout heřmánkem — A třetí káže: Jaképak cavyky: jít k zubaři a ven s tím zubem. A ty myšlenky metou své, hádají se, přicházejí a odcházejí — jako cizí lidé; a zatím to pravé já sedí schouleno jako zvíře, komíhá sebou a nechápe nic než tu svou bolest. A pak tam je ještě někdo, kdo se na to všechno mlčky dívá; ale to nejsem já, to je někdo jiný. Já jsem jenom ten chudák, co má bolest a strach.

A pak ta jedna myšlenka, ta energická, řekne: Je to blbec, kdopak se má na takové trápení dívat. A popadne člověka za límec a dostrká ho k zubaři, a ještě nad ním stojí a hlídá ho, aby neutekl. Tady budeš sedět, a bašta. A potom ta myšlenka řekne nahlas — já ne, rozumíte, ale ona to řekla, já ji slyšel a srdce mi spadlo do kalhot — ona řekne: Když myslíte, zubaři, tak ten zub vytrhněte. A teď máte v sobě dva: jeden, který se bojí a zavírá oči; a druhý, který se kouká na zubaře, na kleště a na to vyděšené zvířátko, ale ten druhý, to nejsem já. A ryc! najednou — jako by ve vašem vědomí něco prasklo. Zub je venku.”

“To je šok,” řekl doktor. “Přirozená věc.”

“Přirozená věc,” pokyvoval švec, “ale taky věc náramně zvláštní, doktore. Já nevím, jestli jste si toho někdy všiml. V tu vteřinu — jako by vás něco zaplavilo. Jako by se rázem vysvobodilo to ubohé já, zavřené v bolesti a strachu, a rozlilo se ve vás jako řeka. Najednou máte své normální, široké já, které kouká, myslí, mele hubou a zajímá se o celý svět. Já vám toho u toho zubaře napovídal, ani se neptejte.”